

Доситеј Обрадовић Два века од доласка у Београд

О милом Козубу на свету знати...
"Како је красна наша Србија мати"
Свак' би захтео у Србију доћи,
Нити би кад помислио опет натраг поћи.
Онде би свак' био рад позадуго живити,
Да се оним красотам' може надивити.
Моје перце залуду сав свој груд полаже,
Нит' ми сладкоречије у том шчо помаже.
Какова је Србија ко знати хели,
Кад ју види чути ће шча му срце вели,
Чуди ће се како му од радости скаче,
Какве ли га сладости онамо одвлаче.
О во вјеки моје миле гусле јаворове!
Догод ја моје чувам овце и волове,
Нећу ја вас више на клин обећати,
Нити ће вас паучина од сад покривати.
Лепе ћете ви пастирке примамливат на се,
Да и оне чути даду с вама своје гласе:
На похвалу и на славу сербски витезова,
На забаву и веселе сви стари кметова.

У овом броју

Повратак Русије

Историја Срба у
Новом Веку

Чигоја штампа

Никодимов типик

Излог нових књига

Периодика

Есеји Владимира
Набокова

Драган Ј. Данилов

О, може ли когод на свету знати,
Како је красна наша Србија мати!
Свак' би захтео у Србију доћи,
Нити би кад помислио опет натраг поћи.
Онде би свак' био рад позадуго живити,
Да се оним красотам' може надивити.
Моје перце залуду сав свој груд полаже,
Нит' ми сладкоречије у том шчо помаже.
Какова је Србија ко знати хели,
Кад ју види чути ће шча му срце вели,
Чуди ће се како му од радости скаче,
Какве ли га сладости онамо одвлаче.
О во вјеки моје миле гусле јаворове!
Догод ја моје чувам овце и волове,
Нећу ја вас више на клин обећати,
Нити ће вас паучина од сад покривати.
Лепе ћете ви пастирке примамливат на се,
Да и оне чути даду с вама своје гласе:
На похвалу и на славу сербски витезова,
На забаву и веселе сви стари кметова.

ISSN 0354-2041

9 770354 204003

О Косову и Метохији

Српска православна црква и српски народ су сачували Косово и Метохију и у најтежим периодима историје. Косово и Метохија - то је, у духовном и моралном смислу, срце Србије и душа српског народа. Отуда се Српска православна црква и српски народ никада не могу одрећи свог права на опстанак и слободан живот на најдрагоценијем делу територије државе Србије. За Цркву је посебно важно очување многобројних православних хришћанских светиња на Косову и Метохији, као и повратак свих прогнаних са Косова и Метохије. Све то је могуће уколико се Косово и Метохија очувају као саставни део Србије са суштинском аутономијом, а није могуће, нажалост, уколико би оно било силом отргнуто од Србије. Не само мултиетнички карактер те наше покрајине него и хришћански идентитет и култура овог дела Европе били би најозбиљније доведени у питање. Евантуално давање државне самосталности Косову и Метохији означавало би гажење Божје и људске правде, отимање вековних, међународно признатих и потврђених права једном европском

хришћанском народу и стварање преседана са несагледивим последицама не само за Балкан и Европу него и за свет.

Због свега тога, Свети архијерејски сабор Српске православне цркве апелује на Уједињене нације и на све утицајне државе у свету да помогну управо у проналажењу таквог решења, - правичног и прихватљивог за све, - решења које ће задовољити и легитимне интересе Србије и легитимне интересе албанске етничке заједнице на Косову и Метохији.

Свети архијерејски сабор Српске православне цркве позива уједно највише државне институције Србије - Народну скупштину, председника и Владу Србије - да са још већом истрајношћу бране и одбране целовитост Србије. Бранећи Србију, они бране и право, и правду, и морал, и међународни поредак. Србија ништа не отима ни од кога, али ни она не може пристати да јој силом буде одузето петнаест одсто њене територије. За нас, за све хришћане, и за све људе добре воље важи правило: нико ником не може одузети душу - њу само човек појединац може сам продати или изгубити.

Из поруке Светог архијерејског сабора Српске православне цркве о Косову и Метохији

Допустите ми да још једном поновим основне ставове које је Србија заступала од првог тренутка ових преговора. Суверенитет и територијални интегритет Србије неповредиви су, а Косово и Метохија може добити суштинску аутономију унутар Србије, с међународним гаранцијама. Србија се залаже за споразумно, обострано прихватљиво решење, до којег треба доћи преговорима и дијалогом, уз спремност на компромис и успостављање поверења између двеју страна. Управо из тог разлога, Србија се уздржава и уздржаваће се од било каквог прибегавања сили, али исту уздржаност захтева од Привремених институција самоуправе и албанског становништва на Косову и Метохији. Заштита српског народа у покрајини, православних цркава и манастира, српских историјских и културних споменика обавеза је како Привремених институција, тако и међународне управе, оличене у УНМИК-у и КФОР-у. Србија је спремна на историјско помирење Срба и Албанаца, и то је показала не само на бечким преговорима, већ и на више начина током последњих седам година. Али, до тога се не може доћи наметањем независности Косова и Метохије. Боље је стрпљиво трагати за споразумним решењем него пресецати ствари једним потезом. Било је превише примера и трагичних последица таквих одлука на Балкану у последњој деценији двадесетог века. Ваше екселенције, господине председниче, даме и господо, најзначајнија порука грађана Србије је да смо непоколебљиви у свом опредељењу да будемо део Европе. У том духу и са таквом визијом чврсто верујем да Србија може ући у Европску унију а да не одустане од свог достојанства и историјског идентитета. Кажњавање и освета нису део европске политике. Правда, владавина права и демократске институције јесу европска политика. Искрени дијалог и помирење јесте европска политика. Могућност да се у неким стварима слажемо а у неким не, кроз отворени дијалог, јесте европска политика. Постизање дуготрајног мира и стабилности кроз преговоре и стварање партнерских веза, јесте европска политика у коју чврсто верујем.

Из говора Бориса Тадића на завршној рунди преговора у Бечу 10. марта 2007.

Основали смо странку да бисмо стварали бољу Србију, и укључили смо се у политички живот надасве зато да бисмо помогли онима којима је теже него нама. Били смо увек са онима који су у невољама, било у земљи, посебно на Косову и Метохији, било у Републици Српској, увек уз сиромашне, обесправљене и прогнане са својих огњишта.

(...)

Данас је од пресудне важности да цела Србија, да читаво наше друштво, да све наше државне, политичке, верске, културне, привредне, спортске и медијске институције, организације и удружења, као и све наше угледне јавне личности, јединствено и снажно стану уз своју земљу, да заједно одбранимо право и правду, да заједно сачувамо јединство државе, да - чувајући Косово унутар Србије - сви заједно сачувамо саму Србију. Ово није питање једне Владе и једног поколења, већ свих српских Влада и свих нараштаја.

Видимо да је данас Косово важна тема за цео свет, али за нас ништа није значајније него и да цео свет, у овом историјском тренутку, јасно увиди да је оно што је њима важно нама још стотину, још хиљаду пута важније, јер за Србију Косово није питање наше прошлости, већ наше будућности. Косово нам не говори само ко смо и шта смо данас, него ко смо и шта ћемо бити сутра. Зато је прави тренутак да цео свет види и схвати колико је за целу Србију, за сваког њеног грађанина, Косово суштински и животно важно, и зашто је за Србију Космет увек био и зашто ће заувек остати саставни и неотуђиви део територије наше земље.

Из говора Војислава Коштунице на Главном одбору ДСС, 25 маја 2007.

На насловној страни: Споменик Доситеју Обрадовићу у Универзитетском парку у Београду; рад Рудолфа Валдеца, 1912. (наручен поводом обележавања стогодишњице смрти Доситеја Обрадовића). Фотографија Живка Николића.

Доситејева „Пјесна“ о лепотама Србије.

Песма из писма које је Доситеј Обрадовић упутио архимандриту Мојсеју Миоковићу 10. априла 1807. године. Доситеј је песму писао у Земуну чекајући „дозвољенија“ да пређе у Србију. Оригинал овог Доситејевог писма налази се у Архивској збирци Вуковог и Доситејевог музеја у Београду. Прво издање Доситејевог „Пјесне“ о лепотама Србије објавио је Георгије Магарашевић у Будиму 1829. у „Писмима Доситеја Обрадовића“.

Молимо читаоце да на време обнове претплату за 2007. годину, јер је то најсигурнији начин да дођу до свог примерка.

ПРВИ БРОЈ „НОВИНА ЧИТАЛИШТА БЕОГРАДСКОГ“ ИЗАШАО ЈЕ 3. ЈАНУАРА 1847.

Нова серија, III – 22-23-24 (2007), 1-24 + I-XVI

Оснивач и издавач Библиотека града Београда, Кнез Михаилова 56.

За издавача: Јован Радловић, директор. **Главни и одговорни уредник:** Станиша Нешић. **Оперативни уредник:** Виолета Вучетић. **Уредништво:** Бојана Стојановић-Пантовић, Душица Поттић, Славољуб Марковић Дејан Вукићевић, Војин Анчић, Марјан Маринковић. **Дизајн и прелом:** Зоран Станковић. **Технички уредник:** Драган Каралић. **Фотографија:** Живко Николић.

Лектура и коректура: Тања Јанковић. **Интернет издање:** Драган Каралић. **Маркетинг и пласман:** Служба маркетинга Библиотеке града Београда. **Штампа:** Верзал д.о.о, Лоле Рибара 7, Железник-Београд

Адреса: Змај Јовина 1/II, Београд. **Телефон:** 2187-624, **факс:** 2024033. **Интернет адреса:** www.bgb.org.yu/nbc, e-mail: nbc@bgb.org.yu
Уредништво прима сваким радним даном. Цена овог броја 300 динара. Претплата за годину дана 3000 динара. За иностранство, цена једног броја 5€, 7\$, за годину дана 50€, 70\$. Претплату слати на рачун Библиотеке града Београда број 840-502668-86.

Претплату из иностранства слати на девизни рачун Библиотеке града Београда отворен код Народне банке Србије, Краља Петра 12 на девизни рачун број 54110-978-628, са назнаком „за Новине“. Рукописи се не враћају.

МЕДВЕДЕВ, Рој, Путин : повратак Русије.
– Са руског превела Маја Теших. – Београд
: Новости, 2007. – 350 стр.

Многи аналитичари и историчари сагласни су у томе да је највећи успех Бориса Јељцина то што је 31. децембра 1999. године довео на власт Владимира Владимировича Путина. Епоха Михаила Горбачова, која је у врло кратком периоду од моћне империје неприродним убрзањем смене друштвеног система, познатом као „пересетројка“ довела Русију на ивицу пропасти, оставила је Јељцину на унутарполитичком плану рушевине из којих се морало спасавати шта се спасти може. У многим случајевима начини тог спасавања показали су се непримерним и неприродним тако да је при крају свог другог мандата Јељцин, већ нарушеног здравља, схватио да са тим проблемима не може на адекватан начин да се носи. За непуну деценију од стожера моћне империје Русија је била доведена у ситуацију да се бави само унутарполитичким, друштвеним и социјалним проблемима, док њена спољна политика није ишла даље од руских граница. Појава Путина на политичкој сцени Јељцинове Русије мало коме је уливала поверење да се опадајући тренд неће наставити. Захваљујући политичкој вештини и јасној визији будућности Русије до тада готово непознатом Путину успело је да тренд пропадања руског друштва прекрене у опоравак и раст. На то је Путин „потрошио“ готово цео свој први мандат. Али успео је да Русија изађе из оне Солжењичинове „провалије“ у коју је ирационалном и неадекватном политиком Горбачова и Јељцина упала.

Књига Роја Александровича Медведева је сложена монографија о Путину и Русији, о преплитањима личне биографије са друштвено политичким кретањима руског друштва претежно у периоду првог Путиновог мандата иако се догађаји о којима се у књизи говори завршавају прошлом годином. Владимир Путин на политичкој сцени Русије официјелно остаје до пролећа следеће године али ће плодови његове успешне политике, сада је то већ извесно, бити настављени, јер су у њих уграђени дугорочни механизми чије резултате можемо тек очекивати.

Уводни део „Владимир Путин, првих двадест година“ претежно је биографско-професионални портрет будућег председника. У првом поглављу „Владимир Путин и Борис Јељцин“ Медведев осветљава сложене односе у којима је председник Јељцин на власт довео Путина. Друго поглавље говори о смени политичких елита и о њиховој улози у трансформацији руског друштва. Поређењем политичких елита Јељцинове епохе са политичким елитама Путинове епохе Медведев уочава померања која ће битно утицати на убрзан опоравак и стабилизовање Русије на свим пољима. Неки од старих кадрова су и данас на политичкој сцени, Јуриј Лужков и други, а неки су са политичке сцене отишли у опозицију када су завршили своје епизодне улоге које се нису уклапале у Путинову визију модерне демократске Русије у којој је, што је још једна велика Путинова победа, почео да функционише национални модел демократије. Тај модел се битно разликује по начинима и реализацијама демократских циљева од посткапиталистичког корпоративног модела демократије који је на сцени у западним друштвима. Разлика је суштинска у најмање две тачке. У национални модел демократије уграђени су национални интереси који нису исти као у корпоративном моделу који националне интересе подређује својим крајњим посткапиталистичким циљевима оличеним у глобалном тржишту и глобализацији, односно извозу оних вредности на којима корпоративна демократија почива. Из њега је социјална компонента друштвених односа искључена за

Повратак Русије

МИЛИНЧИЋ, Љубинка, Владимир Путин : Моја битка за Косово. – Београд : Sofos, 2007. – 209 стр.

„У низу питања којима се бави Владимир Путин, проблем Косова, као и читав комплекс балканских проблема, заузима врло важно место.

Русија никада неће подржати решење које желе да наметну без сагласности Србије и њеног народа.

Деведесетих година прошлог века, после распада Совјетског Савеза, Русија се налазила у стању пропадања и раздора. Тих година она није могла да учествује у европским и балканским догађајима на нивоу који је ње достојан. Али данас, када се Русија вратила у европску и светску политику, њен став се не сме игнорисати.

Као писац и историчар, могу да уверим моје читаоце у Србији у то, да се однос Русије према Србији не одређује само географском, политиком или економијом, већ и сродством наших народа, наших култура, наших религија...“

Рој Медведев

разлику од националног модела демократије. Смена елита уједно је била и промена демократских модела. Треће поглавље, посвећено новој влади Фрадкова говори и о доласку новог таласа кадрова који су кроз административну реформу били спремни да следе Путинову визију нове демократске Русије и на унутрашњем и на спољнополитичком плану. Четврто поглавље, „Тероризам и Русија“, говори углавном о 2004. години када је Русија била суочена са највећим терористичким нападима, од Чеченије до Москве, који су завршени ликвидацијом Масхадова. Цело пето поглавље Медведев посвећује унутрашњој политици, „Правци унутрашње политике (2004-2005)“, која је финансирана петим Путиновим обраћањем Федералној скупштини РФ, а њен нов приступ означен је у поднасловима овог поглавља: „Власт и олигарси 2004-2005“, „Јачање структура безбедности државе“, „О раду Владе Руске Федерације“, „Однос са регионима. Реформа вертикале власти“, „Знаци духовног и културног препорода Русије“, а завршава се шестим Путиновим обраћањем Федералној скупштини РФ. У шестом поглављу Медведев говори о спољној политици, „Спољна политика (2004-2005)“, односима Русије и САД, Русије и земаља Западне и Источне Европе, Јапана, Кореје, Кине и Индије. Практично, у том периоду се формирају дугорочни стратешки правци у спољној политици Русије који су у пролеће ове године иновирани. То је уједно и период када је постављено и питање „О месту Русије у савременом свету“. У седмом поглављу, „РФ и ЗНД“ Медведев даје ретроспекцију проблема у функционисању ЗНД од њеног оснивања (1992) до Путинове епохе и отклањању тих проблема у периоду 2000-2004, а тај процес је настављен и до данас са новим перспективама сарадње. У осмом поглављу, „Сценарио за 2008. годину“, Медведев говори о прогресу Русије и ауторитету Путина, о унутрашњим и спољним нападима на њега.

У одељку „Проблем 2008. године“ Медведев проблематизује будућу смену власти у Кремљу на председничким изборима у пролеће следеће године. Његов закључак: „У новој Русији тек почиње да се ствара нови политички и социјално-економски систем, нови систем вредности и нова елита. Данас тај процес иде у правцу који одобрава већина људи у земљи. Скретати са тог, већ одређеног правца, врло је опасно. Али и ослањати се на снаге и могућности само једног човека – такође је опасно“, више је реторичко, а мање стварно стање ствари. Имајући у виду да је Путин дугорочно креирао унутрашње правце развоја руског друштва и спољнополитичке правце деловања Русије у времену које долази, Русија се сасвим извесно неће ослањати само „на снаге и могућности само једног човека“ мало је вероватно да ће доћи до било какве промене курса, јер ће и Путин бити и те како политички активан и моћи ће да утиче на своје председничке резултате много дуже него што је то могао Јељцин када је Путин дошао у Кремљ. Већ сада је извесно да ће Путинов наследник бити из најближег председничког окружења и да ће доследно наставити да реализује циљеве које је Путин трасирао. Ову сложу монографију о Путину и Русији затварају два прилога. Један се односи на спољнополитичко позиционирање Русије у савременом свету, „О самиту осморице у Санкт-Петербургу“, а други је личне природе, „Путин у првом лицу“. Књига Роја Медведева није завршена и само је једна од већ постојећих о Путину, можда међу најбољима, и свакако тек једна о епохи Путина које ће у наредним годинама бити написане из близине али и са историјске дистанце која неће битно утицати на сагледавање улоге Путина у најновијој руској историји.

Станиша Неших

Историја Срба у Новом веку

ЕКМЕЧИЋ, Милорад : Дуго кретање између клања и орања : историја Срба у Новом Веку : 1492-1992. – Београд : Завод за уџбенике, 2007. стр. 600.

Ова књига је најзначајнији рад историчара Милорада Екмечића. Истовремено, то је сасвим извесно, она је и најзначајнија историја Срба у Новом веку. По Екмечићевој периодизацији српске историје Нови век захвата раздобље од 1492. до 1992, тачније пет векова. Неки историчари пак сматрају да је Нови век почео падом Цариграда 1453. Екмечић се определио да своју периодизацију заснује на општеприхваћеном становишту да историја Новог Века почиње открићем Америке 1492, а да се завршава данашњим временом. У овом временском оквиру Екмечић смешта посебност српске историје, а та посебност се у многим тачкама разликује од историјског хода европских народа у овом периоду. Оно што је битно у поређењу са историјом европских народа је чињеница да је српски народ имао значајну улогу на глобалном плану: „српски народ је у глобалном развоју света играо значајну улогу“. Полазећи од ове чињенице Екмечић ту улогу осветљава у периоду од пет векова кроз све њене општости и посебности, као и у односу на историје оних европских народа и великих сила које су битно допринеле да историја Срба у Новом веку буде таква каква је, једно „Дуго кретање између клања и орања“, како је Иво Андрић оценио ход српске историје још 1919, а из те оцене потиче овај необичан али сликовит и тачан наслов Екмечићеве књиге, која ће због обиља нових података и ставова побудити интересовање научника али и обичних читалаца. Сам Екмечићев приступ историји Срба у Новом веку битно се разликује од устаљених приступа који су зарад неких неисторијских побуда били мањкави у историјски објективном сагледавању догађајности и актера, бројних токова кроз петовековно кретање историје Срба у контексту европске и глобалне историје.

Већ у Уводу аутор наглашава линију којом ће се кретати кроз историју Срба у Новом добу: „Као и код других народа, и код Срба је историја била сталан и мукотрпан напор да се очува свој идентитет“. У контексту ове линије кретања, која је уједно и смисао догађајности и делатности актера историје Срба у овом периоду, период српске историје који претходи Новом добу може се сматрати „златним вековима историје Срба“, од најранијих времена, преко стварања, развоја и насилног прекида српске државности проузрокованог турским освајањима. Зато Екмечић с пуним правом каже да је напуштање средњег века и преласка у нови за Србе „имало обрнут значај“ у односу на друге европске народе. Јер, „Према ономе што је уследило, средњи век није мрачан, па је то било прелажење из светлости у таму, а не супротно од тога, како се верује“. До 1492. Срби су „били органски део ондашње Европе“, вели аутор. Турско војно освајање Србима је наметнуло исламски тип друштва и на тај начин их зауставило у развоју и поробило

у времену европских историјских токова. Срби су под тим притиском „изгубили осећање да историјски ток представља сврсисходан успон и има неки далеки циљ“. И док је Европи XVI век донео „велике и судбоносне промене“, за Србе је он био „престанак континуитета социјалних, политичких и културних установа које су биле сличне или идентичне са установама на западу Европе“. Срби су остали поробљени у исламском типу друштва и одсечени од главних токова развоја европског типа друштва које је код других европских народа наставило свој развој кроз „сврсисходан успон“ који „има неки далеки циљ“. За Србе је време текло у покушајима да опстану и супротставе се исламу који је „коначни циљ ставио на почетак“. Српски народ је за неколико будућих векова остао „подељен у граничним областима две велике светске империје, Хабзбуршке и Османлијске“.

Екмечић кроз шест временских целина разматра кретање српске историје у Новом веку кроз, разлике, сукобе и трења европског и исламског типа друштва. У поглављу „Време османлијског успона“ аутор сагледава законе и утицаје исламског типа друштва према Србима и другим народима који су остали заробљени у сфери Османлијске империје у којој је рат био „закон живота“. Српски народ се нашао у положају да територије на којима живи зависе од сукоба интереса великих сила. И то је остала константа „дугог хода“ српске историје до данас. Само су се велике силе мењале али је сукоб интереса остао исти. Ова константа провлачи се кроз целу књигу и на најразноврсније начине се рефлектује на српску историју. Срби су ту цивилизацијску противуречност и судбину великих сила неколико пута реметили али је она остала све до данас еволуирајући само у друге облике.

У поглављу „Време османлијског назадовања – источно питање“ Екмечић излаже улогу Срба у ратовима XVIII века и предуслове за програме о националној држави који ће почетком XIX века довести до устанка и аутономије, потом и стварања независне државе, пропасти устанка и повратка на аутономију. Ова догађања је Екмечић изнео у поглављу „Српска револуција 1804-1815. Након овог поглавља следи поглавље „Борба за независну националну државу и неуспех уједињења нације 1815-1878“. Из ова два поглавља се види да су Срби читав век „потрошили“ на стварање националне државе и неуспешне покушаје уједињавања српског етничког у јединствени државни простор. То је учињено тек остваривањем југословенске идеје и стварањем Југославије. Створена на идеолошким, а не националним принципима, у којој су Срби „заробили“ националну државност, Југославија се кроз XX век показала као нова притока „Дугог кретања између клања и орања“, што је Андрић, оцењујући токове претходне српске историје „пророчки“ запазио непуну годину после њеног стварања. Екмечић је овом књигом ту Андрићеву, ако хоћемо и „ненамерну пророчку визију“, уобличио у озбиљан научни рад коме се мало шта има додати, а ништа одузети. Тачније, „дуго посртање“ српске државности, кроз два завршна поглавља „Од неуспеха уједињења Срба 1878. до уједињења Југославије“ и „Српски народ у југословенској држави 1918-1992“, само потврђује ирационалну идеју која није била утемељена на националној државотворности, каква је била пракса на западу Европе, него на хибридној идеолошкој матрици у чији темељ је уграђен прелаз из многонационалних империја у федералистички државни облик оптерећен националним антагонизмима. Екмечићево „Дуго кретање“ се и завршава потпоглављем „Срби у време агоније федеративне Југославије 1945-1992“, из кога се види да су велике силе зарад својих интереса Србе крајем прошлог и почетком овог века приморале на одбрану свог националног идентитета и државности. Екмечић је први историчар који ова питања разматра у ширем, петовековном цивилизацијском и националном историјском контексту. Активним учешћем једине суперсиле, уз асистирање својих сателита, у доба једнополарног света довело је до фрагментизација српског етничког простора и угрожене државности која и данас траје. Ова фундаментална Екмечићева књига на једној страни је резиме петовековне историје Срба у Новом веку, а на другој пионирски рад на пољу најновије српске историје која тек чека нове генерације историчара да о њој дају коначан суд, а аутор ових редова је уверен да се тај суд неће битно разликовати од оног који је Екмечић скицирао у последњем потпоглављу своје књиге.

Станиша Нешић

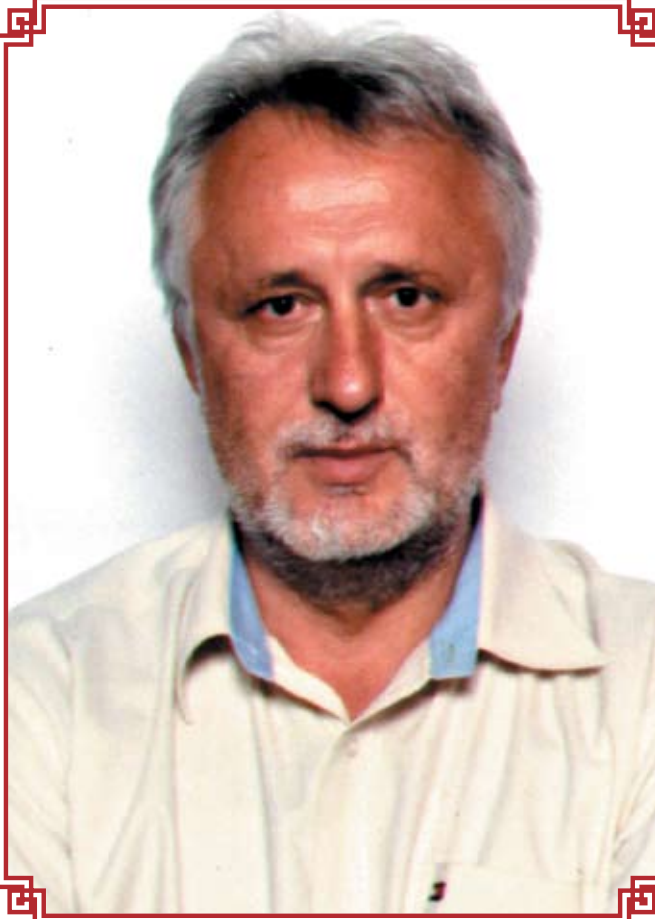
Мноштвом различитих библиотека Ваша издавачка делатност покрива широкиспектар интересовања читалачке публике. Објављујете и поезију и прозу, обнављате издања класика, објављујете стручну и научну литературу... Како успевате да координирате толико дијаметрално супротне ствари? Оптерећује ли издавача толика различитост или га пак оплемењује?

Различитост у издаваштву је неопходна. Наравно да ценим и поштујем уско одређене библиотеке и издавачке пројекте. Ипак, сматрам обавезом националних издавача да се на сваки начин баве неком од националних области било да су то литература, филозофија, историја, есејистика итд. Нажалост, тога има веома мало. Издавачи се углавном усмеравају ка комерцијалним пројектима. Зато смо и доживели поплаву настанка издавача у Србији. За сајам књига се пријави преко 400 издавача, а питање је, да ли када вас неко пита да набројите неке, тешко да можете да се сетите више од десетак имена. Генерално гледано, издаваштво је преживело период транзиције, консолидовало се и сада је време када се коначно уобличавају издавачки профили. Мој профил јесте различитост. Једноставно, то себи могу да дозволим а да то не угрози моје пословање и егзистенцију. Други разлог је што то сматрам важним и исправним.

Међу домаћим писцима чија дела објављујете, видљиво је присуство врхунске литературе, али и оне популистичке, бестселер прозе. Зашто сте се одлучили и за једне и за друге? Да ли је пресудан укус читалаца или одабир уредника?

Па мало је пројеката који су бестселери. У мојој продукцији то је *Речник језичких недоумица* Ивана Клајна и романи Мирјане Бобић Мојсиловић и још једног броја дама које пишу прозу. Можда је то и мој маркетиншки потез да око свог издаваштва окупим велики број популарних женских писаца од Бобићке, Мирјане Ђурђевић, Јелице Зупанц, Вјере Мујовић до Исидоре Бјелице. С друге стране приход од ових издања помаже објављивање неких капиталних пројеката. Мислим да је ширина наслова и мојих библиотека толико велика да популарност ових комерцијалних писаца помаже и популарности других библиотека. Јер када кажете Мирјана Бобић једна од асоцијација је и име моје издавачке куће, али слично је и када кажете Леон Којен. Ствар је у томе да један пројекат помаже други и усмерава га ка целини. Међу педесет наслова које објавим годишње има система и ништа није случајно. И када се књига објави,

Портрет издавача Чигоја штампа

Жарко Чигоја
директор

онда је то са дебелим разлогом. Недавно, када сам срео Слободана Антонића, социолога и једног од колумниста *Политике*, рекао сам: хајде да ти објавим књигу тих текстова која ће се звати „Срби и Евро Срби“. Договор је трајао минут. Довољно да књига за месец дана буде у књижарама. За сладокусце.

Мали је број издавача који данас објављују поезију. Ви сте, међутим, међу њима. Шта је поезија за Вас у овом тренутку? Да ли је борба за поезију борба за опстанак културе?

Просто је невероватно да данас опстаје само пар часописа који објављују поезију и да скоро нико од издавача то не чини. Често седим у мојој књижари и ретко ко уђе и тражи књигу поезије. Не знам где је проблем, да ли у школи, породици, медијима. Па на медијима нема поезије, нема митинга поезије, нема песника. Неко убија поезију зар не. Едиција *Арахна* коју објављујем и коју уређује Којен је стварно врхунска ствар и по садржају и по изгледу, по графичкој опреми. Мислим да колеге издавачи греше што не објављују поезију. Од поезије је и почела литература, њој треба и да се врати. Има сјајних пе-

сника, сјајних превода и штета је живети живот без поезије.

Ваша издавачка кућа гостује на међународним сајмовима књига. Шта сте тамо приметили као исто, а шта као различито у српском и издаваштву других земаља?

Издаваштво у свету је индустрија. То постаје и код нас, мала мини индустрија, неком за стицање профита, неком да преживи, али тако јесте. У свету се избацују хитови, надувани, лажни, маркетинг одрађује остатак посла, књига се распрода, и онда се сличне појављују у серијама. Свеједно да ли је у питању Коељо, Пузо или неки други писац. Ту нема велике литературе, али има тиража, и има замене за некада, из нашег времена, рото романе. Супстрасти су исти. Сајмови су све више пословне берзе, узмеш и купиш. Ми тамо немамо шта да продамо јер смо мали народ, мали језик и самим тим и мала литература. И наш највећи геније је ситан пред писцима које подржава Котлеоров маркетиншки геније. У глобалном издаваштву ми смо мало тржиште али се ни оно не препушта случају.

Необитна је чињеница да је квалитет превода у последњој деценији драстично опао, а да домаћи издавачи нису довољно информисани о томе шта се објављује у свету у домену „озбиљне“ литературе. Како објашњавате ту појаву и постоје ли назнаке да се стање промени?

Преводи јесу проблем. Логика већине издавача је плати што мање, да ти ураде што брже и да се објави што пре. Трагички су неки преводи, несувисли. Понекад преводе људи без икаквог књижевног компаративног знања, некада се преводи директно, некада са хрватског и бошњачког, ускоро са црногорског. Просто је некада тужно све то видети. И све то иде неком читаоцу који не зна шта је иза. Права катастрофа је када се тако преводи стручна књига. Нешто се ту мора урадити. Морају се направити узансе, правила игре. Нема друге или ће ствари тећи и даље тако.

Поред издаваштва, бавите се и штампарством. Помаже ли штампарство живот издаваштва?

Наравно да помаже. Да ми није штампарије, моја издавачка продукција би била значајно мања. Сигурно је да не бих могао да објављујем капиталне пројекте попут типика, повеља, историјских књига, репринта и слично, а тек поезију. Ко зна, штампарија је нешто свето за мене, захваљујући њој враћам дуг оном ко ми је омогућио да је имам, а то је књига.

Виолета Вучетић

НИКОДИМОВ ТИПИК

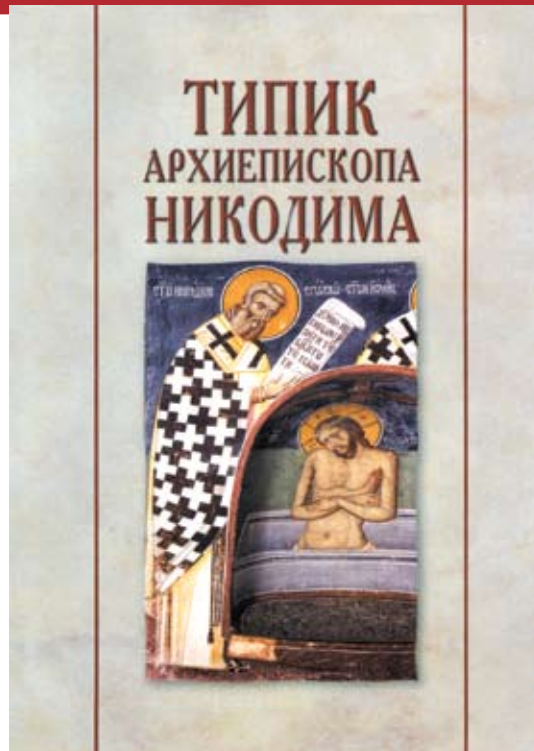
НИКОДИМ, свети, Типик архиепископа Никодима. Књ. 1 / (рукопис је снимљен старањем Лазара Мирковића). – 1. изд., фототипија изгорелог рукописа Народне библиотеке у Београду. – Београд : Чигоја штампа, 2004. – IX, 180а, 180б листова, 13. : факс. 24 см. Слог и на полеђинама листова. Тираж 500. – Стр. VII-IX : Типик јерусалимске цркве светога Саве (т.ј. Освећеног) / превео Лазар Мирковић. СТР. 1-11 : Фотографије Типика архиепископа Никодима и замисао Лазара Мирковића о снимању старих српских рукописа / Ђорђе Трифуновић. – Напомене и библиографске референце уз текст.

НИКОДИМ, свети, Типик архиепископа Никодима. Књ.2 / српскословенски текст разрешио Лазар Мирковић ; (приредио Ђорђе Трифуновић) . – Београд : Чигоја штампа, 2007. – LXXV, стр. 179а, 179б, 0135 стр. : илустр. ; 24 см. Тираж 500. – IX- LXXV : О рукописним типцима на старословенском језику / Лазар Мирковић. – Стр. 043-092 . – О студијама и текстолошком поступку Лазара Мирковића. – Аутобиографија и допуне ка Аутобиографији др Лазара Мирковића . Стр. 099-0125. – Стр. – 01-039 : Именик светих и празника (саставио Виктор Савић). – Напомене и библиографске референце уз текст. – Резимеи на нем., рус., и франц. језику.

Типик је зборник у којим се утврђује редослед и начин вршења црквених служби. Потиче од грчке речи типикон, а у старословенском се за типик употребљава и реч устав. Обично је састављен из три дела: општа упутства о редоследу богослужења, синаксар или месецослов дефинише богослужења у све дане црквене године као и у време поног и цветног триода, а на крају су измењиве песме током године. У српској цркви је употребљаван типик Теодора Студита (826), Студијски типик, али већ у време светога Саве почео је да се употребљава и Евергетидски типик, поманастиру Богородице Евергетиде, а поступно је у богослужење још у време светога Саве почео да се примењује и Јерусалимски типик светога Саве Освећеног (531). Реформа богослужења и литургијске праксе превођењем Јерусалимског типика се углавном довршава. Практично типик је устав богослужбене праксе који утврђује литургијски обред за целу црквену годину и у који су уграђени многобројни жанрови црквеног стваралаштва у духу канонских црквених начела.

„Никодимов типик“ је двотомна монографија једног од најзначајнијих рукописа за разумевање и тумачење богослужења у СПЦ. Има све одлике готово критичког издања српских средњовековних рукописа каквих је у нас мало, једва неколико. А та издања су се појавила захваљујући пре свега труду појединаца, какав је и Ђорђе Трифуновић, који је „Никодимов типик“ и приредио за штампу. Основа је свакако сам рукопис типика, али је та основа дата у светлу, контексту и облику монографске студије о труду Лазара Мирковића да се овај драгоцен рукопис, чији је оригинал изгорео у Народној библиотеци у Београду 6. априла 1941. године, сачува и учини доступан научницима. Рад Лазара Мирковића је био доведен готово до самог краја, али да није било труда Ђорђа Трифуновића тај рад би и данас чамео у Архиву САНУ готово недоступан научној и широј читалачкој јавности.

Никодим је био ученик хиландарског игумана (1307-око 1310, потом архиепископа Данила II, игуман Хиландара (1311-1316) и српски архиепископ (1317- до 12. маја 1324). Следећи завет светога Саве да „треба испунити и завршити оно што је недокончано“, Нико-

дим је са грчкога превео типик светог Саве Освећеног, који је овај саставио за „своју обитељ у Јерусалиму“ (V-VI век). Никодимовим преводом овога типика озваничена је јерусалимска богослужбена пракса у СПЦ, а то се одразило на литургијску делатност и других словенских православних цркава.

Захваљујући труду Лазара Мирковића који је „за свој семинар дао фотографски снимити читавог рукописа, који је 1941. године изгорео“, „сачувани снимци Никодимовог типика представљају јединствен случај у целини снимљене рукописне књиге из изгореле збирке Народне библиотеке“.

Следећи своју замисао о снимању свих српских богослужбених устава Лазар Мирковић је успео да сними само Романов, Дечански и Никодимов типик којим се највише и бавио. На почетку Прве књиге је дат превод увода у „Типик јерусалимске цркве светога Саве (т.ј. Освећенога)“. Превод је урадио Лазар Мирковић. Потом следи фототипско издање свих 180 листова Никодимовог типика. На крају Прве књиге Ђорђе Трифуновић исцрпно излаже историјат овог подухвата Лазара Мирковића.

На почетку Друге књиге су три текста Лазара Мирковића: „Типик архиепископа Никодима“, „Романов типик“ и „Рукописни типци српскословенске рецензије“. Иза ових текстова следи српскословенски текст, како га је разрешио Лазар Мирковић, штампан у фонту „Монах“ Зорана Костића. Иза српскословенског текста, који је за штампу приредио Ђорђе Трифуновић, следи „Именик светих и празника, који је саставио Виктор Савић. Поред подробних био-библиографских описа три текста Лазара Мирковића са почетка књиге, дат је текст Ђорђа Трифуновића „Поступак Лазара Мирковића у разрешењу српскословенског текста Типика“. На крају је дата драгоцен „Аутобиографија Др. Лазара Мирковића, редовног професора Универзитета у Београду“ са библиографијом радова, и „Допуна ка Аутобиографији Др. Лазара Мирковића, редовног професора Универзитета у Београду“. Књигу завршава текст Ђорђа Трифуновића „О овом издању“.

Сврха овог кратког описа шта све садржи двотомни „Никодимов типик“ је у томе да шири круг читалаца упозна са самим типиком и историјатом његовог очувања и објављивања. Бављење садржајем самог типика тек сада је могуће на ваљаним основама, када је он доступан и у рукописној и у штампаној верзији оригинала, са неопходним пропратним текстовима.

Тања Јанковић

ПАКАО

(Роберто Болањо, **Чиле ноћу**, прев. Игор Маројевић, Лагуна, 2007)

Јунак романа је римокатолички свештеник Себастијан који се, на самрти, суочава са оптужбама своје савести (да је развратник и саучесник у злочинима Пиночеовог режима). Започињући исповест под лицемерним изговором (сенилног) „спирања љаге“ са свог имена, он посредно открива да се очајнички плаши „суштинских речи“ које би га разоткриле. Дочаравајући преломне тренутке из прошлости као музичке арије (од кратких и често рефренских реплика), а на најмрачније тајне упућујући лајтмотивима (подизања мантије, Јудиног дрвета, Бодлерових облака), он претвара гнусобу стварности у уметничку лепоту и тако је чини подношљивом, а свој живот сагледава као избезумљујуће тумарање по (Дантеовим) круговима пакла, али са непријатељем уместо узорног водича, без музе и без излаза.

Од детињства навикнут на улогу жртве, Себастијан је само у покуравању и ћутању (о злостављању) видео начин да опстане; мотивисан једино нагоном за самоодржањем, он је покушавао да се докопа друштвеног положаја којим би се заштитио. Али, сећајући се сопствене иницијације у свет моћних као силаска у пакао, пред којим га је Бог напустио, и представљајући ментора Фаревела као Баха или Пана, митолошких ујединитеља уметности, разврата и уништења, Себастијан само

наговештава размере свог пораза; његови сусрети са утицајним људима (Пиночеом, Нерудом), као некада са оцем, обележени су паралишућим страхом (да ће пропасти ако се не додвори на „значајан“ начин), али и неподношљивим самопрезиром.

Драма јунаковог унутрашњег подвајања која почиње у детињству (изопачавањем природног ауторитета оца као заштитника), а наставља се свештеничким постригом (у духовног „оца“) и усвајањем псеудонима (под којим се политички ангажује), завршава се отцепљењем „остарелог младића“ (са моралним идеалима) од „бедног свештеника“ који не зна шта је добро. Док је под провидном маском књижевног критичара Ибакачеа проповедао рационализам, а у улози бодлеровског песника расипао неконтролисани бес, прави Себастијан је остајао херметички затворен и безгласан; једина пројава његових осећања (страха) су несвесна преоблачења из свештеничке униформе у грађанску одећу. Јунак се са собом суочава само посредно, препознајући се у туђим судбинама: у безизражајном лицу дечака Себастијана он види себе као намучено дете, из смрти оца Антонија се учи рушилачкој снази кајања (без наде у искупљење), а из пролазности значаја Фаревела и Марије Каналес наслућује узалудност свих својих напора и понижења.

Препричавајући туђе доживљаје (Салвадора Рејеса или варијанте приче о тајни подрума Марије Каналес), Себастијан себе представља као заведеног јуношу и посредно тврди да је истина толико субјективна да је и нема; али, управо га детаљи на којима се не задржава (какав је јасан поглед дадиље дечака Себастијана) и речи које прећуткује, највише раздиру: потпуно свестан своје интелектуалне беде, он се нада да и за њега постоји угао посматрања из ког не би био осуђен. Парадоксално, али управо ће ова агонија духа, душе и тела поново ујединити јунаково разорено и нападено биће.

Превазилазећи, али не и рушећи концепте магичког реализма, стварајући јунака у коме се античка разорност (покајничке) страсти уједињује са слабићством, јединим цењеним литерарним образцем за човека 21. века, Роберто Болањо је закључио свој опус романом непролазне уметничке вредности и лепоте.

МИСЛИЛАЦ

(Војислав В. Јовановић, **Станични бифе**, Градац, 2006)

У философским причама Војислава Јовановића, јунак (приповедач) је политички и метафизички побуњено биће. Разочаран у људе, у њихову интелегенцију и морал, он се одриче „животног успеха“, односно савремених, потрошачких и конформистичких, представа о срећи, зарад „чисте савести“ („Станични бифе, Ниш“); одређујући сваки систем (непроменљиву задатост, правилност) као оваплоћење зла и непријатеља људске личности („Станични бифе: потрага за самоубицом“), он тражи начин за избегавање неизбежног (да закључује и осећа као човек свог доба, да пре или касније умре) и радо носи „бреме изопштености из већине“ („Станични бифе, Женева“). За њега су станични бифе утопијска места окупљања обичних људи којима је живот (једносмерна пруга) несносан. У фигурама г. Валзнера који се, шибан мећавом, напорно и ко зна зашто пење уз брдо („Срећан Божић, г. Валзнер“) и причљивог Валезанца који је, без предах, утоваривао и истоваривао камионе („Станични бифе, Женева“), приповедач је представио живот као сизифовски труд са умирањем („главним јелом на трпези црва“) као неизбежним исходом („иста је судбина људи и кокошака“). Али, његов (једини могући, идеалан) човек, боем и слободан мислилац, који одбија да претпостави „спољашњи свет здравој памети“, побуњено је, а самим тим и непобеђено биће („Бифе Атлантида, Сион“).

Јунак се одриче (песничког истраживања) језика као најнепосреднијег испољавања вавилонске (проклете) природе света („Buffet de la Gare, Сион“). Међутим, његово разочарање у младалачке идеале постаје уметничка перспектива којом се естетику апсурди света; у рембоовско-верленовском покличу презира према пролазности, он види израз своје слободе и дендијевски тврди да не разликује добро од лошег („Станични бифе у родном месту“), иако без колебања бира-приповедање као истовремено пренебрегавање и губљење времена; његов, у суштини песнички, положај даје му за право да тумачи свет иако се (више) не труди да га разуме. На тај начин, он наглашава да му је философија заснована на личном (дакле, појединачном) искуству и брани читаочеву „здраву памет“ од опсене (олакшавајућег) уопштавања („Швајцарија, кафана Ниш“). Доказујући да је човек неспособан да буде (објективан) преносилац туђег искуства („Станични бифе, Мартињи“), приповедач имплицира непоузданост људског сазнања, као и нужност пораза сваког научног и философског система. Али, као што не постоји „универзални појединач“, тако не постоји ни апсолутно слободан мислилац: узajамност јесте неопходна за разликовање људи од „наказа на две ноге“ („Станични бифе изгубљен и никад поново нађен“), али је не само недовољна за освајање знања, него је и препрека за постизање аутентичне појединачности људске личности („Станични бифе, потрага за самоубицом“).

Циклусом прича које, повезане нараторовом личношћу, искуством и осећањем света, ипак не теже роману, Војислав Јовановић је и само приповедање настојао да ослободи од система (жанрова) и да му тако врати слободу (право да се мења, развија).

Весна Тријућ

У Библиотеци града Београда поводом петнаест година од смрти Борислава Пекића отворена је изложба ауторке Олге Красић Марјановић. Концепт изложбе у потпуној је сагласности са вишеслојношћу Пекићевог лика и дела.

Изложба је подељена у неколико целина: ДЕТИЊСТВО, ГОДИНЕ КОЈЕ СУ ПОЈЕЛИ СКАКАВЦИ, СА ЉИЉАНОМ, ЛОНДОН, ХОДОЧАШЋЕ АРСЕНИЈА ЊЕГОВАНА, РОМЕЈСКИ ПРСТЕН, ЊЕГОШЕВА НАГРАДА, АТЛАНТИДА, ДРАМСКИ ПИСАЦ, СЦЕНАРИСТА, АКАДЕМИК, ВЕРУЈЕМ У ДЕМОКРАЦИЈУ, МИСЛИ БОРИСЛАВА ПЕКИЋА ИЗ НЕОБЈАВЉЕНИХ ДНЕВНИКА.

Борислав Пекић је рођен 4. фебруара 1930. године. Породица се често сели због службе његовог оца Војислава Д. Пекића. Живи у Подгорици, старом и новом Бечеју, Мркоњић Граду, Београду. Рађање страсти за књижевност, писану реч и константу рефлексију Пекић у интервјуу са Бором Кривокапићем у НИН-у описује на следећи начин: «У гимназији сам се углавном бавио читањем свега и свачега, држећи књигу и мозак испод клупе, а главу изнад на располагању професорима...» Као студент био је члан илегалне студентско-гимназијске организације која се звала Савез демократске омладине Југославије. 1948. године бива ухапшени и оптужен на Окружном на 10 година, а потом на Врховном суду на петнаест година са присилним радом и извесним бројем година губитка грађанских права након издржане казне. Помилован је 1953. године. Овај период свог живота описаће скоро четрдесет године касније у књизи *Године које су појели скакавци* у три тома. Од 1954–1958 године студира експерименталну психологију, а од 1958–1964. године учествује на анонимном курсу за снопсисе и добија награде за радове *Губавац* и *Одава до Арарата*. У том периоду упознаје своју будућу супругу Љиљану која је увек у њему видела Дон Кихота. „Често је сањао одломке својих романа, чак и целе драме, тако да у ствари није одмаро ни дању ни ноћу...“ После 1968. године Пекић и породица одлучују да се преселе у Лондон. Тог јутра, пред пут Пекићу одузимају пасош. Ипак, пасош му је на крају враћен. Међутим, игра је била двострука. Након тога, пет година ниједна књига у земљи није објављена. 1971. године донија НИН-ову награду за роман *Ходочашће Арсенија Његована*. Својим главним делом сматрам *Златно руно* изјавио је Пекић 1974. године када дефинитивно конципира Сагу о Његованима, као Ромејски прстен. Његошева награда за *Златно руно*, уручена му је на Цветињу 1987. године. „У неизвесности, тајна је, мука, али и лепота живљења“ изговора том приликом Пекић. Већ следеће године, 1988. године објављује колосални роман *Атлантида*. За овај роман уручена му је *Горанова награда*. „Атлантида ће постојати и неће постојати. Сви желимо да неког раја негде има, макар особно никад до њега не доспели.“ „Поузданост да можемо доспети ако се потрудимо, довољна је да тај рај у својим сновима одржимо.“

Осим писања романа, Пекић се бави писањем филмских сценарија. У периоду од 1961. до 1989. године, као сценариста описује седам југословенских играних филмова. Филм *Дан чернаести* је учествовао на филмском фестивалу у Кану 1963. године. Поред позоришне, писао је радио и ТВ драме. 1985. године академици Добрица Ћосић, Антоније Исаковић и дописни члан Предраг Палавестра предложише га за дописног члана САНУ.

Учествује у оснивању Демократске странке. 12. марта 1991. године заједно са академицима Љубомиром Симовићем, Николом Милошевићем, Матијом Бећковићем најштрије осуђује неодговорну употребу силе и излазак тенкова на улице Београда у деветомартовским сукобима.

Пекићев живот је био пун одбијања, враћања, Сизифовог синдрома. Читавим теретом, помоћу талента успева да створи понекад неописиве светове. За дар, вечног прогонитеља, Пекић је једном рекао: „Дар је и радост и мор. То су они тренуци у којима смо срећни што смо робови“.

Ана Исаковић

ПАВЛОВИЋ, Миодраг, **Рајске изреке.** – Завод за уџбенике, 2007. – 86. стр.

Најновија збирка песама Миодрага Павловића (1928), на извештан начин и само донекле сажима ону линију певања овог песника коју можемо означити као линију кретања ка духовним, сакралним просторима човека бића.

Разврстана у шест циклуса она почиње наизглед стварима свакодневним, обичним, али и у тој свакодневници и обичности скривена је искра духовне димензије. Тако у првој целини „Стварност напречац“ песник на нивоу стихова и целих песама у стварима обичним проналази онеобичавање свагдањих кретњи, а то онеобичавање има сакралну, а не паганску димензију као у неким другим Павловићевим делима. Већ друга целина проширује ту сакралност кроз време и простор и нека је врста емотивне припреме ка вишем ступњу духовног које до пуног изражаја долази у целини „Отићи у манастир“. Песме ове целине су песме културе и цивилизација кроз које песник брижљиво изнијансираних стихова пролази (Алпи, Венеција, Вавилон, Лисабон, Индија, Ускршња острва), преко клоделовске стишане атмосфере („Теразијска амфора“), излази у свет духовног, у коме се песник среће са суштинама духовног („Отићи у манастир“, „Kurgie eleison“). Међутим, и у том духовном свету песник открива свакодневне ствари и невољу, али су оне под окриљем Слова, имају своју свакодневну бесмисленост, али и вечни смисао. Последња, шеста целина, као последње перо шестокрилог херувима силази у понор сна из кога као из ада спасава ктитора, човекову вечну тежњу да и у времену траје као што траје и у Духу. Отуда и последњи стихови којима се збирка завршава: „Мудрост је кажу ти: / сам се око себе окрени / пре но што се твоја црква / у небеску прашину укорени“. По атмосфери и духу певања ова збирка иде оном

линијом коју је својевремено у својим „Химнама о Рају“ трасирао Јефрем Сирин, један од највећих песника православног истока. Миодраг Павловић по много чему ту линију духовности у овој збирци следи и она је по томе нови корак у песништву Павловићевом и у песништву српском, савременом, које најчешће у обичним стварима не види духовну димензију и вечну запитаност над смислом живота и стварања.

РАДОВИЋ, Борислав, **Још о песницима и поезији.** – Београд : Завод за уџбенике, 2007. – 219 стр.

Песник Борислав Радовић (1935) у овој књизи есеја, који су много више од есеја, понире у поетику неколико великих песника, који су на неки начин, својим делом, животом и судбином обележили епоху у којој су стварали.

Први и најобимнији од ових есеја је практично једна вишеслојна, вишезначна, свестрана песничка анализа Вергилијевог дела које је обележило епоху у којој је настало, спевом „Енеида“. У есеју о Вергилију, Радовић његово дело „чита“ и тумачи мултидисциплинарно, тачније сагледава га у једном далеко ширем временском контексту у коме је настало и анализира његове вредности, домете и могућа значења. Указујући на повезаност дела и времена у коме је песник живео, Радовић осветљава Вергилијево лично искуство са искуствима јунака у његовом делу. Сложеност времена и чињенице које су битно утицале на то да „Енеида“ буде испевана по узору на велике античке спевове Радовић превазилази наводећи читав низ детаља који су на то битно утицали. Надовезујући се на есеј „Читајући Вергилија“ „Накнадном белешком о Вергилију“ из есејисте Радовића проговара песник са истанчаним осећањем

за стих и склад, за меру и битност у поезији. Есеј „Уз једну новогодишњу честитку“, далеко краћи по обиму, али не и мање значајан по смислу, читаоца пребацује у једно сасвим друго време и у једну сасвим другу средину, у време Милана Обреновића и тадашњу Србију, земљу романтизма и државотворности и „оданости националном програму“. „Тај слабаши покушај, такав какав је, ипак обавља вероватно ону најважнију и крајњу, трезнилачку улогу уметности, отвара очи, како би се то рекло, боље од неких општих и замршених теорија“. Есеј „Песник у кавезу“ говори о поезији и судбини једног од највећих песника прошлог века. Раскорак између дела и делања он осветљава објективно, пре свега у контексту Паундовога дела, који је био ученик Јејтса и духовни отац Елиота и Џојса. Место и улога Паундовога дела и личности није ни довољно осветљена ни вреднована у историји књижевности јер је још увек, и после толико година оптерећена идеолошким стереотипима које је Радовић у свом есеју ваљано означио. Есеј „У потрази за невиношћу ноћи“ посвећен је делу Оскара Давича, несумњиво велике фигуре друге половине прошлог века, али је Радовић то дело осветљавао и сагледавао кроз сопствену песничку, њему својствену призму. У есеју „Мали прилог о уметности сналажења“ Радовић углавном кроз категорије духа сучељава и сагледава противуречности данашњег човека на овим просторима. У есеју „Поводом Бодлеровог *Непријатеља*“ осветљава историју објављивања једне од најконтроверзнијих и најмногозначнијих Бодлерових раних песама. У овој књизи први пут објављује есеј „Одисејев плач и Белозуби вепар“, тачније сагледава одломак из *Одисеје* (VIII, 471-522), односно опис вечере код коју је феачки владар приредио за непознатог бродоломника. Главни јунак овог есеја је у ствари рапсод Демодок који својим умећем певања догађаје оживљава јасније и многозначније него што су се они збили у реалности. Тачније, између „белозубог вепра“ и Одисејевог плача оживљава се цео један свет у коме улоге дели и о којима суди рапсод, а не судбина. Одисејев плач је само последица Демодоковог умећа. Речју, Радовићева књига је ретка и драгоцену нит која повезује времена, песнике и смисао певања.

T. J.

КОСТИЋ-Тмушић, Александра, **Молитва у српској црквеној књижевности.** – Ваљево : Књиготворница Логос, 2007. – 232 стр.

Ова књига иде у ред оних ретких радова који се у целини баве молитвом у српској црквеној књижевности. Тај рад је утолико драгоценији јер успоставља ону карику која је недостајала у тумачењу српске поезије када је уопште о молитви као жанру у српској књижевности реч. Тек након ове књиге могу се појавити озбиљнији радови који жанр молитве разматрају у вертикали српске књижевности. Та димензија је врло важна у сагледавању молитве у модерном српском песништву која свој прототип има свакако у српској црквеној књижевности. То преплитање црквеног, канонског и модерног има широку лезу додирних тачака и велики спектар могућих тумачења.

Већ у уводу ауторка означава правац кретања и циљеве својих истраживања, тачније

сагледавање молитве као жанра у српској црквеној књижевности. То сагледавање подразумева да се теоријски осветли молитва као жанр уопште и посебно као жанр у српској црквеној књижевности као јединственој целини. Дакле, овај рад има у основи два логична дела. У првом се говори о молитви као жанру у хришћанској књижевности и у српској црквеној поезији. Други део, који следи већ прихваћену периодизацију, даје историјску вертикалу, теоријски преглед молитве као жанра у српској црквеној књижевности. Тај део има три целине: молитва у средњовековној српској књижевности, молитва у прелазном периоду и трећи део посвећен молитвеној пракси два највећа српска молбеника прошлог века, Јустина Поповића и владике Николаја.

Уводом у теологију молитве ауторка фундира теолошке темеље овога жанра полазећи од чињенице да „верујући човек се пре свега и највише одликује молитвом. Дефинисањем молитве као „уздицање духа и срца ка Богу“ ауторка сагледава и уметничке вредности овога жанра на примерима великих молбеника православног хришћанства. То исто чини и када је у питању предмет и садржај молитве, а у одељку о унутрашњим својствима молитве упушта се у још прецизнију анализу молитве као жанра. Кроз облике и врсте црквене молитве ауторка долази до прототипова молитви у Јеванђељима. А темељ и суштина тих молита-

ва је свакако Исусова молитва, која у виду садржајне свепожимајуће еухаристијске поруке сажима човеков однос према Богу и смисао човековог постојања. Драгоцен је и одељак о Светим оцима и светоотачким списима о молитви. На овако теоријски утемељеном приступу ауторка кроз следеће целине развија жанр молитве у старој српској књижевности, која је по својој природи најближа светоотачкој поетици и пракси молитве. Овај део употпуњују целине о жанровима у старој српској књижевности и типолошка класификација молитве као песничког жанра.

Иза тога следе сагледавања молитви код Светога Саве, Стефана Првовенчаног, Доментијана, Теодосија, Данила Другог, Јефимије, Данила Бањског, двојице непознатих песника и Кантакузина. У прелазно доба ауторка убраја молитве Ђурђа Бранковића, Божидара Вуковића, Арсенија Чарнојевића и Венцловића, а савремена српска црквена књижевност је посвећена молитвама владике Николаја и Аве Јустина. У целини узев, рад Александре Костић-Тмушић у много чему је велики искорак ка теоријском и естетичком уцеловљењу вертикале историје српске књижевности, на разматрању жанра молитве која само потврђује да српска молитвена поезија и поетика има своје дубоке корене у духовности и у целини српског књижевног корпуса.

T. J.

ИЗЛОГ НОВИХ КЊИГА

1

МИЛОСАВЉЕВИЋ, Љубинко: Увод у филозофију. – Ниш: Пунта, 2006. – 249 стр.

У свом предговору аутор истиче да је књига *Увод у филозофију* настала из предавања која је држао студентима српског језика, а потом и групи за педагогију на Филозофском факултету у Нишу. Књига је писана приступачним, местимично и литераризованим стилем и као таква корисна је за све које занима филозофија. Поглавља носе наслове: „Како су, где и када настала имена филозоф и филозофија“, „Чему филозофија“, „Шта је филозофија“, „Филозофија и њена историја: предмет и методе историје филозофије“, итд. У поглављу „Филозофске дисциплине“ аутор дефинише и тумачи логику, метафизику, онтологију, гносеологију, методологију, етику, естетику, аксиологију и антропологију, док у одељку „Значај филозофских школа за филозофију“ даје преглед тих школа од антике (Питагорина школа, Платонова Академија, Аристотелов Лицеј), преко схоластичарских школа, до савремених: феноменолошка (истовремено и филозофски правац, оснивач Едмунд Хусерл), школе логичког позитивизма (Бечки круг, Берлински круг, Лавовска и Варшавска школа). Следе целине „Филозофски правци“, „Здрав разум и филозофско мишљење“ и други, до завршне „Херменеутика – шта је то“.

УДК: 0 – општа група, 1 – филозофија, психологија, 2 – религија, теологија, 3 – друштвене науке, 5 – математика, природне науке, 6 – примењене науке, медицина, техника, 7 – уметност, спорт, разонода, 8 – лингвистика, књижевност, 9 – географија, биографија, историја

мисли под насловом „Српска теологија у двадесетом веку“ са поднасловом „истраживачки проблеми“, објављен је почетком ове године у издању Православног богословског факултета у Београду. Приређивач ове драгоцене публикације је проф. филозофије на истоименој академској институцији, Богољуб Шијаковић. Аутори објављене радове у зборнику посветили су осамдесетогодишњици од покретања часописа „Богословље“ који је угледао светлост дана далеке 1926. године. Уводно слово даје Богољуб Шијаковић, а у зборнику су заступљени српски истакнути теолози и професори: Владан Перишић, који је говорио о доприносу Православног богословског факултета развоју теолошке мисли; Владан Таталовић осврнуо се на рад проф. Емилијана Чарнића као стручњака за Нови Завет на ПБФ-у; Ненад Милошевић је скренуо пажњу на протојереја Лазара Мирковића као литургичара; Богдан Лубардић упознао је јавност са рецепцијом руске религијске филозофије у делима оца Јустина Поповића; Предраг Пузовић изнео значајне податке из историје ПБФ-а говорећи о факултету који је прешао пут од државне до црквене институције; Драгомир Сандо обогатио је садржај овог зборника темом о историјату наставних планова на ПБФ-у; а Драгомир Бонџић је од заборава отргао како се „Нова власт“ од 1944. до 1952. године понашала према ПБФ-у... Зборник има две стотине двадесет и три стране, и добродошао је свима који се интересују за богословље.

6

БАЛАНДИН, Рудолф Константинович: Камени летопис земље, са руског превела Мирјана Мирковић. – Београд: Грађевинска књига, 2006. – 169 стр.

Аутор књиге је геолог који је радио у Забјалку, на Чукотки, у Средњој Азији, Казахстану, далеком Истоку, итд. Написао је више десетина књига научне и научно-популарне литературе и преко стотину осталих радова. Део својих научних и литературних обавеза повезао је са проблемима биосфере, заштите природе, геолошким делатностима човека и слично. Ова књига није кратак курс опште геологије, већ увод у науку о Земљи. Савременим методама истраживања омогућено је да се чак „разабере“ отисци молекула, открије сачуваност целих група организама и одреди карактер околне средине. Ако вас привуку наслови као што су: Минерална база земље; Епоха нафте; Земљотрес; Вулканске ерупције; Трагање за хармонијом природе; Човечанство је део природе; итд, прочитајте ову књигу како бисте нешто сазнали и научили о нашој Земљи.

на питања која нас интересују. Томе допринеси и опширан индекс стручних термина дат на крају књиге. Атлас је намењен широком кругу читалаца, првенствено ученицима, студентима, техничарима, инжењерима, професорима, и свима онима који желе да сазнају више о ономе што их свакодневно окружује.

ВУКЧЕВИЋ, Нада: Финансијско банкарски речник: енглеско-српски: 45.000 терминалошких јединица. – Београд: Грађевинска књига, 2006. – 850 стр.

Речник садржи лексикум из области банкарства, финансија, берзе, царине, шпедиције, транспорта, спољнотрговинског пословања, осигурања и сродних делатности. Сложен је по алфавитном реду, у енглеско/српској и српско/енглеској верзији, а код многих одредница у оквиру једне речи дати су сви изрази и уобичајене фразе који ће кориснику олакшати учење и памћење основних појмова. Речник је намењен пословним људима и стручњацима који су професионално оријентисани на области финансијско-банкарског пословања, али и онима који тек намеравају да уђу у ове воде, као и преводиоцима и свима онима који се у свакодневном пословању сусрећу са терминологијом из ове области.

ГЛАСМАН, Бернард: Упутства за куvara: лекције зен учитеља о живљењу са смислом. – Нови Сад: Stylos, 2006.

Ова књига представља необичан водич кроз духовну трансформацију и приручник за смислено деловање. На најдубљем, најосновнијем нивоу зен, или било који други духовни пут, је много више од списка могућих добитака. Зен је схватање живота у свим његовим аспектима. Дело које се може читати као прочишћена зен мудрост и као поуздани саветник за духовну и пословну праксу. Аутор наводи да када живимо свој живот у потпуности, он постаје оно што зен будисти називају „врхунски оброк“. Врхунски оброк правимо користећи састојке који су нам при руци да би направили најбоље могуће јело, а затим га послужили.

ДАПЧЕВИЋ, Бранка и сарадници: Интерна медицина: за студенте стоматологије. – Београд: Савремена администрација, 2006. – 448. стр.

Интерна медицина за студенте стоматологије представља један сасвим нов и савремено конципиран уџбеник који ће студентима олакшати учење ове важне гране медицине. Циљ овог уџбеника је да презентује савремена гледања на етиопатогенезу, клиничку слику, дијагностику и терапију интернистичких обољења. Аутори су при писању овог уџбеника користили најновију литературу из области интерне медицине, а у обради градива покушали су да остваре модеран приступ усклађен са захтевима Болоњске конвенције о високом школству.

ДРАГОЈЕВИЋ, Драгутин, П.: Примењена ревизија у привреди и јавном сектору. – Београд: Грађевинска књига, 2007. – 548 стр.

Ова књига пружа читаоцима потпунији увид у

2

ПЛЕЋЕВИЋ, З. Невен: Српски светачник. – Београд: Словенско слово, 2007. – 288 стр.

„Српски Светачник“, који је приредио Невен З. Плећевећ, представља саборник животописа светитеља, светиња и чудотворних икона у Српској православној цркви. Књига је објављена с благословом епископа шумадијског, Г. Јована, и састављена је од седам поглавља. У првом поглављу животописи српских светитеља приказани су по датумима њиховог спомена у Цркви по јулијанском календару. У другом и трећем описани су животописи светитеља, чији свештени култ дубоко живи у срцима верних, а који нису званично прослављени и уписани у диптихе светих. Четврто поглавље даје нам спомене светитеља, који су сопственим врлинским животом засијали Христовом светлошћу. Потом следи поглавље о угашеним култовима светитељских личности у српском народу. У поглављу о светињама у српској Цркви, приказане су светиње које се чувају у нашим манастирима и црквама и којим вековима, са великом вером у њихову чудотворну моћ, прилазе како православни, тако и неправославни народи са овдашњих простора. Последње, седмо поглавље ове књиге, „Чудотворне иконе у Српској православној цркви“, посвећен је светим иконама, које су се кроз векове прославиле чудесним знамењима.

3

Предања словенских народа. – Београд: Утопија, 2006. – 200 стр.

У занимљивом и опширном предговору, који је написао приређивач и преводилац, Мирослава Смиљанић Спасић, можете да се упознате са грађом којом се користила приликом састављања ове књиге; као и са схватањем природе и тумачењем природних појава словенских народа. У бројним митовима се спомињу врховна божанства као што су Сварог, Перун, Световид, Триглав, Весна, Волос, Лада, Црнобог, Морана, суђенице; нижа, полубожанска бића попут вила (облакиња, планинкиња, бродарица), дивова (брдских, шумских, ледњачких, водених), кепеца, патуљака, човуљака, малића; док су Сунце, Месец и дрвце жива бића. Вашој пажњи скрећемо само неке од њих: Зашто Земља није равна, Дрво света, Како су настала небеска тела, Петао и Сунце, Сунчеви двори, Месец младожења, Први бој Сванимир и Црнобог, Див у облацима, Патуљак у Јамнику, Педаљ-човек, Татранске виле, Водени дух, Чудотворне сузе...

БОЖО, Јожеф: Биоенергетика: основни принципи. – Београд: Грађевинска књига, 2006. – 236 стр.

Аутор у књизи открива богато креативно искуство и на врло оригиналан начин саопштава тајне настанка и опстанка живота, не доводећи у сумњу да је микросвет, који га највише инспирише, у својој суштини макропројекција космичке несагледивости. Насупрот постојећој, богатој литератури о структури, функционисању и „прекрајању“ организма, сразмерно је мало радова о покретачу структуре и функције, о енергетици животних процеса. У књизи се може наћи једна врста одговора на бројна, увек актуелна питања о животу као појави и тиме стећи увид у ову богату и исцрпну тематику.

БРОЈЕР, Ханс: Атлас физика: водич кроз основна и најновија научно-истраживачка сазнања. – Београд: Грађевинска књига, 2006. – 404 стр.

Књига обилује сазнањима из физике као једне значајне науке која се развијала кроз векове. Аутор је текст написао концизно због огромне количине сазнања које је требало ставити на ограничен број страница. Избором форме књиге у облику атласа, односно просторно равноправном заступљеношћу илустрација и текста, те пажљивим и доследним нијансирањем текста путем истицања садржаја масним словима, курсивом и увученим редовима учињено је да је изложени материјал прегледан и олакшано је проналажење одговора

→ савремене тенденције примене ревизије, као неопходне институције јавне заштите власника капитала свих облика власништва од евентуалних финансијских и других превара, која пружа уверења о сигурности у финансијски систем земље. У књизи су потпуније разјашњена прецизно утврђена општеприхваћена међународна ревизијска правила и стандарди. Приказ практичних примера и решења из праксе доприноси ефикасној примени ревизије, а нарочито у бољој и квалитетнијој припреми нових кадрова за обављање ове важне јавне функције. Обзиром да је наша земља дуго била искључена из савремених међународних научних токова развоја ревизије, књига настоји да пружи читаоцима довољно нових чињеница о савременим потребама развоја институције независне ревизије у свету и потребе примене у нашим условима како би се брже остварили циљеви потпуног интеграција у међународне финансијске токове.

ДРУКЕР, Јохана: Алфabetски лавиринт: слова у историји и имагинацији, превод Бранислав Ковачевић. — Нови Сад: Stylos, 2006. — 320 стр.

Јохана Друкер прати историју писма од његовог настанка до модерних времена, документујући Платона, следбеника Питагоре, Римљана, раних хришћана и значај слова у алхемији и кавали. У једном или другом облику, слова која данас знамо као алфавет у непрекидној су употреби више од три хиљаде година. Ренесансни хуманизам и изум штампе рационализовали су алфавет, али теорије о његовом божанском пореклу и мистичном значењу настављају да живе и у осамнаестом и у деветнаестом веку и врше утицај на национализам и револуционарну политичку теорију. У данашње време писмо поново постаје предмет истраживања, инспирација за уметнике и плодно поље за живу мистичну спекулацију. Истраживање симболике алфавета чини централну тему ове књиге. Књига представља јединствени подсетник о традицији писма.

ЛУДОВИЧ, Јаков Ђевић: Грам скупљи од тоне, превод Мирјана Мирковић. — Београд: Грађевинска књига, 2006. — 148 стр.

Књига „Грам скупљи од тоне“ је научно-популарно штиво са примесима научне расправе и ненаучних мемоара. Ретки елементи као што сугерманијум, талијум, берилијум, цирконијум и други, елементи су без којих се савремена индустрија не може развијати. Многи од њих су не само ретки него и расејани и могу се концентрисати у отпацима прераде угља у пепелу и шљаци. Ова појава је оживела као један научни правац геохемије фосилних угљева. Геохемија фосилних горива је млада грана младе науке геохемије. Књига се препоручује стручњацима из области геологије као и читаоцима које интересује геологија, геохемија и проблеми заштите животне средине.

КЛАРК, Филип: Мистерије и чуда науке, превод са енглеског Маја Рајков. — Нови Сад: Stylos, 2006. — 96 стр.

Изванредне фотографије и илустрације откривају свет препун чуда доказујући да је наука шокантни-

ја од научне фантастике. У књизи су предложени и занимљиви вебсајтови на којима се може открити више о науци. Објашњено је како се најлакше приступа оваквим сајтовима са упутством и веб адресама. Препоручује се Азборнов сајт за брзе линкове који се редовно прегледа и освежава (абдејтује). У књизи су дате и смернице при коришћењу интернета у циљу заштите и безбедности.

МАРТИНОВИЋ, Жарко: Главобоље: класификација и лечење. — Београд: Удружење за неурофизиологију Србије и Црне Горе, 2006.

Ова књига има за циљ да сажето и прегледно изнесе главне тековине савремених проучавања патогенезе, дијагностике и лечења бола у глави и лицу. Текст у монографији је подељен на два дела. Први део се бави најновијим сазнањима о основним механизмима главобоље а други део обрађује класификацију и лечење код разних типова главобоља. Књига је посебно важна за клиничаре и стручне сараднике у здравственом и у научном медицинском раду, лекаре специјалисте неурологије, дечје неурологије, психијатрије, неурохирургије, педијатрије и других клиничких грана које се баве лечењем болесника који пате од главобоља.

ПАРКЕР, Стивен: Тело човека, превод са енглеског Драгана Вујовић. — Нови Сад: Stylos, 2006. — 112 стр.

У овом атласу комплетног људског тела наћи ћете објашњења написана једноставним језиком о томе како функционише људско тело. Атлас је луксузно опремљен и богато илустрован дијаграмима који објашњавају сложене процесе, сликама претим са дигиталних модела анатомије људског тела, а могу се наћи и једноставни експериментим за читаоце које могу и сами да испробају. Намене на је широком кругу читаоца, од стручњака преко заљубљеника у медицину.

РАДОВИЋ, Момчило: Равни кровови: одржавање и поправка. — Београд: Грађевинска књига, 2006. — 142 стр.

У књизи су представљени добро одабрани примери кровних конструкција и добро урађени цртежи који прате текст. На прикладан начин је приказан велики број савремених материјала и производа које нуде домаћа и светска грађевинска индустрија, са освртом на њихову употребу, добре особине и недостатке. У књизи се такође може наћи део који се бави недостацима равних кровова у њиховом коришћењу, дијагноза проблема на изведеним крововима и начин њиховог откривања и отклањања. Сви цртежи, скице и детаљи који се могу наћи у књизи рађени су за конкретан објект али се на основу њих може доћи до решења за сличне проблеме других равних кровова.

РОЈЗЕН, др Ф. Мајкл и др ОЗ Ц. Мехмет: Ваше тело — упутство за употребу, превела са енглеског Маја Пантвић, Београд: Чаробна књига, 2006. — 424 стр.

Поштујући достигнућа савремене медицине, аутори су као главну идеју промовисали тезу да је пред услов сваке бриге о здрављу разумевање људског тела и знање о свему што је потребно за њихов

правилан рад. Писци су се потрудили да природник приближе особама без претходног медицинског предзнања. Са нутриционистичким упутствима и атрактивним приступом лечења бројних болести, књига пружа једноставан, разумљив и применљив план за одбрану од пошаста болеста и старења. Зато не треба да нас чуди што је, одмах по објављивању, у Америци 2005. године, ова књига постала „Њујорк-Тајмсов“ бестселер. Те године, одмах иза „Харија Потера“, била је најпродаванија књига у Америци.

СТОШИЋ, Александар: Пројектовање и извођење електричних инсталација. — Београд: Грађевинска књига, 2006. — 447 стр.

Књига је подељена на два одељка. Први одељак обухвата опште појмове, поделу електричних инсталација, графичке симболе за енергетске инсталације и регулативе. Други део обухвата логички редослед пројектовања и то у двадесет тачака, почевши од пројектног задатка до посебног прилога као и опште смернице за пројектовање помоћу рачунара. Књига је намењена пројектантима енергетских и громобранских инсталација, као и стручњака који се баве овом врстом електричних инсталација. Могу је користити и ученици Електротехничке школе као и студенти Електротехничког факултета.

ТАУНСЕНД, Џон: Невероватни гмизавци. — Нови Сад: Стилос, 2006. — 56 стр.

Сазнаћете све о томе како гмизавци живе, како се хране и размножавају и како све могу изгледати и понашати се да би преживели. У књизи ћете наћи фотографије разних гмизаваца, задивљујуће чињенице и бројке, чланке и цитате о гмизавцима који су доспели у вести и савете за претраживање Интернета за више информација. Уколико вас интересују одговори на питања: Која змија уме да лети? Зашто је ујед комоодског змаја смртоносан? Који гмизавац убије највише људи? Онда је ово права књига за вас.

УБАВИЋ, Миленко: Сам себи правник: практикум за практичну примену правних образаца. — Београд: Грађевинска књига, 2007. — 662 стр

Разлог појављивања овог *Практикума* је пре свега потреба да се знају основне информације из домена права а да се не заврши правни факултет или не читају дебели коментари закона. Корисник ће на основу ове књиге типа „уради сам“ моћи да сервира своје правне потребе, интересе, овлашћења, могућности и користи. У *Практикуму* је дат и списак позитивних прописа који су правни основ за могуће обликовање примера и других образаца појединих правних радњи и модела аката и уговорних исправа. У појединим поглављима налази се и Мини водич за састављање поднесака у одређеном поступку. На почетку *Практикума* налази се и садржај који је својерсни преглед појединачно сваког образаца (општег акта, уговора, тужбе, предлога, поднеска), тако да се корисник може брзо информисати шта се и где налази. *Практикум* је ажуриран у погледу примене закона и других позитивних прописа који су инкорпорирани у тек-

стове судских и других поднесака, као и писмена са пресеком на дан 01. марта 2007. и у њему се налази 294 примера општих аката, уговора, судских и управних поднесака и других писмена.

ЦЕКИЋ, Зоран: Интернационално грађевинарство. — Београд: Грађевинска књига, 2006. — 401 стр.

Ово је прва књига на нашем језику која обрађује област интернационалног грађевинарства и у њој су приказани сви битни аспекти који могу да омогуће да се позиционирају наших грађевинских компанија на интернационалном тржишту прије на стратегијски промишљен начин. Ова монографија ће бити од користи свима онима који желе да се упознају са могућностима примене савремених техника стратегијског менаџмента у интернационалном грађевинарству. Намењена је и стратегијским планерима и менаџерима наших грађевинских компанија. Такође, може послужити као користан уџбеник на предметима који обрађују област интернационалног грађевинарства и стратегијског корпоративног менаџмента на основним и последипломским студијама на факултетима и вишим школама грађевинског усмерења.

ЧИНГ, Френсис: Визуелни речник архитектуре. — Београд: Грађевинска књига, 2006. — 319 стр.

„Архитектура је господствена, правилна и величанствена игра маса на светлости“, рекао је Ле Корбизје. Символичка релација између графичке и вербалне комуникације представља основу овог визуелног речника архитектуре. Уместо абеледне листе одредница, као што се може пронаћи у већини речника, информација је груписана око основних аспеката архитектуре као контура у садржају. Унутар сваког одељка, речи су поређане у визуелном контексту што додатно објашњава, разјашњава и употпуњује њихово значење. Читалац може користити овај речник на бројне начине у зависности да ли зна тачан термин или не. Речник обухвата и објашњава све фундаменталне термине који су повезани са архитектонским дизајном, историјом и технологијом. Објашњени су појмови као што су: црква, фарба, геометрија, таваница, тло, купола, лук, итд. Чингове јасне дефиниције и преко 3000 пратећих цртежа чине ову књигу вредним, графички упечатљивим извором.

ЏОУНС, А. Ширли: ЕКГ подсетник: водич за интерпретацију ЕКГ и терапијске протоколе. — Београд: Бард-фин, 2006. — 200 стр.

Прво издање ЕКГ приручника Ширли Џоунс, у српском преводу, представља значајан допринос медицинској литератури у нашој средини. Аутор је радио оригиналан приступ читању електрокардиограма, чија интерпретација ни данас није лака иако се ради о методи познатој 111 година. Приручник је представљен у виду успелог атласа слика и шема са упрошћеним тестирањем читаоца. Поред интерпретације ЕКГ-а у приручнику су приказани лекови који се користе у хитним случајевима, хитне медицинске вештине и савремене препоруке за третман.

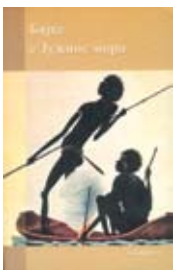

ЕКАРТ, Тол: Тишина говори, превела с енглеског: Маја Пантџић, Београд: Чаробна књига, 2006. – 140 стр.

„Тишина говори“ састављена је од десет језгровитих, посебних поглавља, која се не морају ишчитавати од корица до корица, већ се могу посматрати као засебне целине. Екарт Тол извлачи суштину из свих постојећих религија и филозофских учења, али притом не припада ниједној од њих. Попут многих његових претходника, и он је у вечној потрази за правим путевима које људско биће воде ка спокоју, миру и унутрашњој тишини. По Толовом мишљењу, унутрашња тишина представља иницијалну капислу која ће спасити и преобратити планету.

Бајке с Јужног мора. – Београд: Утопија: 2006. – 192 стр.

У овој интересантној збирци најшаљивије су бајке Микронезије, које откривају порекло новца, како су и зашто настале одређене врсте птица и риба, зашто се види девојка у Месецу, док најлепша од њих говори о сиромашном и богатом петлу. Бајке из Аустралије приповедају о томе како је настала ватра, о пореклу белаца и новца од шкољки, о томе зашто умиремо, о постанку Сунца, седам сестара Меамеј, односно о Влашићима, о мразу... Бајке Меланезије нас упознају са Лонга-Поом, храбрим и моћним поглавицом Тонге; авантурама Матандуе, једнооког поглавице, који се између осталог бори и против вампира; са судбином Наполеонија са Тонге; Сунчевим дететом... Бајке Полинезије нас уче да „Треба да поштујеш своју ташту“, упознају нас са Ивом, мајстором лоповом и његовим згодама и незгодама; говоре о љубави једне змије и о томе зашто се за неког ко је двосмислен каже: „Има две њушке као морски краставац“.

БЕЛЕГИШАНИН, Маја: Испод неба. – Сремски Карловци: Бранково коло, 2007. – 61 стр.

Својом првом књигом, „Испод неба“, Маја Белегишанин себи је поставила строге стваралачке захтеве, и у складу са прецизно одређеним циљем, успешно их извршила. Ова збирка песама, што је неубичајно за оне који тек ступају на књижевну сцену, далеко је од пуког подражавања узора, или пак неуспелих поетских експеримената. Овде су песничке форме попут терцина, квинти и сонета, подређене мисаоној строгости и постојаним осећањима којима вешто управља њена стваралачка рука. Песничка збирка „Испод неба“, поред уводне песме „Обраћање“, састављена је од три циклуса: „Ходници душе“, „Постојати“ и „Плава песма“. Квалитет ове књиге је у прецизном ритму и хармоничној метрици, што нам доказује да је овдашња књижевност добила песникињу однегованог језика и префињене стилске дорађености.

БОЖОВИЋ, Марина: Пепео и божури. – Београд: Ленто, 2006. – 195 стр.

Најновији роман Марине Божовић, „Пепео и божури“, говори о љубави између поносне косметске учитељице, Невене Ивановић, и специјалног консуланта КФОР-а, Томаса Вајса. Радња ове прозе збива се у време мартовског насиља над српским живљем на косовско-метохијским просторима, 2004. године. У овом роману, Марина Божовић определила се за поетску симболику, која се истиче већ у самом наслову ове прозе. Пепео, као симбол, у роману има значење жртвеника, док су српски ликови на светом косметском тлу укорениени попут божура. Марина Божовић исписала је сликовит и динамичан роман, саздан од ретроспективних мозаичких целина, које овој прози дају неопходно потребну документаристичку димензију.

БРЕДБЕРИ, Реј: Маслачково вино. – Нови Сад: Соларис, 2006. – 234 стр

„Маслачково вино“, први пут објављено 1957. године, представља најбољи роман Реја Бредберија. Писац је као главну тему узео своје дечаштво у родном граду и смеистио га у необичан свет Зеленаграда, у држави Илиноис. Пун магије, овај роман је веома различит од осталих Бредберијевих дела. Док су његова ранија дела из домена хорора и научне фантастике имала ноту носталгичности која се провлачила кроз њих и јаке заплете, „Маслачково вино“ је отишао на комплетно другу страну јер говори о носталгији са доста метафоре и готово без икаквог заплета. Просто нам се намеће питање да ли би требало да они који Бредберија никада нису читали, прво прочитају ово дело или сва остала, а ово да оставе за крај? О величини овог дела говори и интересантан податак да је Аполо експедиција једну од лунарних формација назвала баш по овој књизи.

ВОЈВОДИЋ, Момир: Љубве слова. – Београд: Ваша књига, 2007. – 150 стр.

Пред читаоцима је релативно обиман избор из песничтва Момира Војводића (1939, Поношевац код Ђаковице, живи и ради у Подгорици од 1966). Аутор је својом поезијом присутан у савременом песничтву почев од књига из 1970. (Светигора и Трагови), 1971. (Надолажење праха), 1972. (Мирис мртвих трава), следи већи број књига током девете и прошле деценије, превода (Љермонтов, Јесењин, Ахмадулина, Блок, Пастернак, Бродски, са словеначког Санетни вијенац Франце Прешерна). У овом избору на тематском плану доминира махом љубавна поезија (циклуси Пјесни љубене, Лабудице под снегом, Милочерске сновицице, Вечна света туга) разноврсног мотивског и версификацијског (версолошког) плана. Војводић је у књигу уврстио песме писане у сонетној форми, али и већи број септима, секстина (од пет и шест строфа испеваних у римованим катренима, тзв. укштеном римом *абаб*), дистиха и других об-

лика. Сходно томе, читалац се среће са једним од најособенијих опуса наше савремене поезије.

ВУКАДИНОВИЋ, Алек: Кућа и гост. – Београд: Конрас, 2007. – 95 стр.

Пред читаоцима је друго допуњено издање друге књиге (прво издање 1969) Алека Вукадиновића (1938, Милованац, Пећ), једног од најзначајнијих српских песника друге половине 20. века. Када се појавила открила је „особену поетику и јединствен круг архетипских симбола“ (Драган Ристић). Особеност поезије из *Куће и госта* плодносно се развила у књигама које су следиле *Трагом плена и коментари* (1973), *Далеки укућани* (1979), *Поноћна чаровања* (изабране песме, 1981), *Укрштени знаци* (1988), *Ружа језика* (1992), *Тамни там и Беле басме* (1995) и других, до књиге *Песнички атеље* из 2005. О значају Вукадиновићеве поезије говоре и четири избора на српском (међу њима избор и у чувеном Плавом колу СКЗ, 2003), два на енглеском *Selected Poems* (Милано, 1989), *Dream and Shadow* (Торонто, 2002). Алек Вукадиновић, живи класик српске поезије, добитник је и више угледних песничких награда, објављена су два научна зборника *Поезија Алека Вукадиновића* (1996, Нови Сад, поводом Змајево награде) и *Алек Вукадиновић – песник* (2001, Краљево, поводом награде Жичка хрисовуља), у припреми је нови научни скуп о песнику поводом *Награде Десанка Максимовић*. Друго издање *Куће и госта* леп је и користан потез издавачке куће Конрас.

ВУКАДИНОВИЋ, Миљурко: Avangarda sarba (poezia si manifeste). – Iasi: Princeps Edit, 2006.

У колекцији „Авангарда“ угледне издавачке куће Princeps Edit из Јашија, појавио се избор из српске авангардне поезије праћен одабиром манифеста. Избор садржи 32 аутора (од М. Турчина до Љ. Јоцића). Приређивач у Предговору указује на специфичности српске авангарде као једне од микро-авангарди што доприноси потпунијем сагледавању макро-авангарде као и на најзначајније књижевне личности. Антологија је рађена по ауторима чији рад легитимизише и њихово учешће у уметничким авангардним превирањима.

ВУКАДИНОВИЋ, Миљурко: Leul in pielea magarului (Лав у магаређој кожи). – Iasi: Princeps Edit, 2006.

Први прозни искорак Миљурка Вукадиновића на румунском језику након седам песничких књига, нуди нам књигу басни. Издавач је већ на корицама упозорио да је реч о постмодернистичким баснама. Реч је о једној заборављеној и готово занемареној књижевној форми коју Вукадиновић демонтира и претреса враћајући јој стару-нову књижевну драж. Уместо поуке испод текста појављује се вук који угрожава животињу из приче па и саму причу. Аутор је понудио кључ за читање

књиге под насловом *Фабулмент* (на румунском басна значи *фабула*) где одговара на питања „За што басне“, „За кога“ и „Шта сам заправо урадио ја“, питања која су у извесном смислу поетичко полазиште аутора и прибежиште читаоцу. Пародичан тон, постмодернистички приступ, чине да се опсесивни свет басни из детињства проширује и чини прихватљивим и одраслом читаоству. Вукадиновић упозорава да су то басне за читаву породицу. Предговор је написао угледни румунски песник Данијел Корбу.

ВУКАДИНОВИЋ, Миљурко: Ma numesc Nichita/Zovem se Nikita. – Ploesti: Libertas, 2006.

Исказујући на себи својствен начин однос према румунском књижевном наслеђу (Еминеску), М. Вукадиновић је најпре 2004. објавио књигу песама „Eu, familia mea si Eminescu“ („Ја, моја породица и Еминеску“), а 2005. заостравајући однос према књижевној савремености (Никита Станеску), понудио је књигу „Ma numesc Nachita“ („Зовем се Никита“) да би за прошлогодишње књижевне сусрете који носе име песника објавио ново допуњено издање потпомогнуто и српском верзијом. То је довело до појаве термина „никитизирање“ у румунској критици који уводе Пуслојић и Вукадиновић по речима књижевног критичара Динуа Ракијера. Књига је богато опремљена цртежима Влада Чобану, угледног румунског скулптора и цртача као и предговором Константина Манолеака поговорима критичара и есејисте Развана Вонкуа. На корицама је необјављена песма овог великог песника који је песму посветио Миљурку Вукадиновићу далеке 1982. у Београду.

ВУЧИЋ, Зоран, ВУЧКОВИЋ, Радослав, РИСТИЋ, Обрен: Источно тројство. – Сврљиг: Културни центар Сврљиг, Београд: Књижевно друштво Свети Сава, 2007. – 72 стр, илустровано

Пред читаоцима је заједничка књига тројице песника који живе и раде у Сврљигу. Зоран Вучић (1947) свакако спада у ред значајних песника који се књигама и у периодици јављају почетком осме деценије прошлог века. Објавио је двадесетак књига поезије и заступљен је у више избора и антологија савремене српске поезије. За ову књигу изабрао је 16 песама, махом испеваних у римованим катренима (по три строфе, обгрљена рима, *абба*). Доследан својој тамној визији, Вучић је уз Новицу Тадића у својим књигама сигурно „најпрофилисаније“ изражавао апокалиптичност човековог света. Радослав Вучковић (1949) објавио је 6 књига песама и једну књигу за децу. У овој објављује 16 песама разноликих по форми и тематско-мотивским плановима. Песме су прожете „антрополошком и филозофском перцепцијом визионара“ (из говора Радомира Виденовића Равида). Обрен Ристић је најмлађи члан (1960) овог самосвојног источног тројства. Објавио је три књиге песама а његово учешће у књизи чини 17 песама. Краће књижевно-критичке приказе (портрете тројице песника) написали су Душан Стојко-

вић и Радомир Виденовић Равид, а за репрезентативни изглед књиге заслужни су Владан Васић и Драгослав Живковић.

ЂУРОВИЋ, Градимир: Париски палимпсест. – Београд: Колумбус, 2007. – 328 стр, фотографије

Градмир Ђуровић (1940, Београд) до сада је књижевни јавности био познат по књигама за децу (6 књига и два позоришна комада, поједине књиге преведене на француски, немачки и јапански језик). Роман *Париски палимпсест* мозаичком, нелинеарном композицијом, организован у 18 поглавља (прича) представља слику Париза 60-тих, док поглавље/прича *Шкољке* предочава несвакидашње доживљаје приповедача са једним директором руских нафтних компанија, само у једном дану 1992. Насловом приповедача жели да укаже на „палимпсестну“ нарацију о догађајима о којима је „нешто давно писано, па брисано и коначно, опет нешто ново написано“.

ЂУРИЋ, Зоран: Црни дијамант. – Младеновац: Библиотека Деспот Стефан Лазаревић, Београд: Библиотека града Београда, Београд: Радинг, 2006. – 88 стр, илустровано

Зоран Ђурић (1961, Пећ) објављује своју другу књигу поезије готово двадесет пет година после прве књиге (*Мршаво око*, Београд, 1983, едиција Пегаз Књижевне омладине Србије). Али, без обзира на велики временски распон између књига, током протекле две деценије својом поезијом био је присутан у књижевној периодици (Багдала, Књижевна реч, Стиг). Поезија му је превеђена на бугарски, румунски, албански језик. Књига *Црни дијамант* организована је у четири циклуса са наглашеним паралелизмом појмова светлости, воде и зида (циклуси *Капи светлости*, *Зид воде*, *Зид кора*, *Светле кише*). Ђурић успева да унесе већу количину новог у древни мотив односа љубави, чулности између мушкарца и жене захваљујући неочекиваним поређењима, метафорама, дескрипцији и познавању авангардних и постмодерних токова наше и светске поезије.

ЕЛРОЈ, Џејмс: Црна Далија, превео с енглеског Предраг Урошевић. – Београд: Дobar наслов, 2007. – 304 стр.

„Црна Далија“ један је од најпознатијих романа једног од најконтроверзнијих америчких прозаиста, Џејмса Елроја (право име Ли Ерл Елрој). Џејмс Елрој је до сада написао три романа: *Поверљиво из Лос Анђелеса*, *Моје мрачне тајне* и *Црна Далија*. Сви његови романи баве се неразјашњеним убиствима, од којих је и убиство пишчеве мајке, када је био стар само десет година. Као инспирацију да испише причу о, до данашњег дана, неразјашњеном убиству једне од најлепших тамнопутних келнерица са глумачким амбицијама, Елизабет Шорт (поменуто убиство збило се 1947. године, а један од осумњичених због неузвраћене љубави био је и познати глумац и редитељ, Орсон Велс),

Елроју је као инспирација послужила књига Џејмса Веба *Значака, историја полиције Лос Анђелеса*. По овој Елројевој прози, Де Палма је снимео истоимени филм.

ЖИВКОВИЋ, Зоран: Амаркорд. – Београд: Лагуна, 2007. – 112 стр.

Преводилац, до скоро издавач (издавачко предузеће *Поларис* угаasio је 2000. године), аутор *Енциклопедије научне фантастике* и тренутно један од најпревођенијих прозних писаца, Зоран Живковић, објавио је петнаесту по реду књигу прозе. Податак је вредан пажње, поготово када се узме у обзир чињеница да је Зоран Живковић своје дебитантско прозно дело, роман *Четврти круг*, објавио 1993. године, у четрдесет петог години живота. Иначе, Зоран Живковић је и лауреат најугледније светске награде за фантастику, World Fantasy Award. Живковићеве књиге проучавају се и на универзитетима са друге стране Атлантике. Проф. Џефри Стејделмен с Универзитета у Бафалу тумачи причу *Седам додира музике* у оквиру семинара *Музичке теме у краткој прози*, док је проф. Ралф Богерт са Универзитета у Торонту укључио *Четврти круг* у курс о савременом европском роману. Сећање као најособеније и најинтимније човеково својство, стожерни је јунак *Амаркорда*. Поглавља овог мозаичног романа, насловљена према чувеним романима светске књижевности, доносе десет призора необичних памћења, која доводе Живковићеве јунаке у парадоксалне, често безизлазне ситуације. Живковићева проза, и поред чињенице да је све више импресионистичка него реалистичка, ослања се на традицију магијског реализма. Живковић своје јунаке оплемењује једном хуманистичком перспективом, градећи слике и искуства која, и после пажљивог ишчитавања не само *Амаркорда* већ и његових претходних књига, дуго остају у свести читалаца.

КАЗАНОВА, Ђакомо: Двобој или оглед из живота Ђ. К. Венецијанца, са италијанског превела Александра Манчић, Београд: Рад, 2006. – 105 стр.

Новела „Двобој“, која је објављена у познатој библиотеци Издавачког предузећа Рад – „Реч и мисао“ – једна је од ретких књига које је Ђакомо Казанова написао на матерњем италијанском језику. У овој прози Казанова приповеда о двобоју, који је због неке атрактивне играчице имао са пољским племићем, грофом Браничким. Описујући поминути сукоб, Казанова и у овој, по броју страница невеликој прози, на најбољи начин презентира свој раскошни приповедачки таленат и сопствено књижевно умеће.

КИНГ, Стивен: Мобилни телефон. – Београд: Алнари, 2007. – 304 стр

Једног пријатног поподнева у Бостону настаје лудило. Људи нападају једни друге, ломе ствари, говоре изbezумљено – све то као последица нове књиге која се чита преко мобилног телефона. Сви који прочитају књигу се зомбификују. Стивен Кинг добар део овог романа проводи у проучавању људске мрачне стране. И због тога, иако ова Кингова књига није нарочито дугачка – само 304 стране, делује вам као да се радња споро развија. „Мобилни телефон“ је још један пример пишчеве навике да причу започиње у стварном свету а онда је пребаци у маштовите пределе, како би се на

крају уздигла у реалност закључка. Иако се овај роман не може поредити са ремек делима Стивена Кинга које смо читали и остајали без даха, ипак је освежење осетити повратак великог писца након серијала „Мрачна кула“.

Крајтон, Мајкл: Господари гена. – Београд: ИП Дobar наслов, 2006. – 339 стр.

Мајкл Крајтон, аутор великог броја прича, романа и филмских сценарија, отац „техно трилера“, обрадовао нас је још једним насловом, романом *Господари гена*, и по свему судећи ће поновити успех претходних дела. Ненаметљиво осенчени ликови вас од прве странице уводе у узбудљиву и напету причу, чији расплет нећете знати до самог краја. Аутор у роману претреса питања о замени гена, трансгенским техникама, о коришћењу људског ткива у медицинске сврхе и поставља, на крају књиге, јасне смернице: подаци о тестирању гена би требало да буду јавни, зауставити патентирање гена, избегавати забране истраживања... Уколико волите научну фантастику, овај питко написан роман, са мноштвом најразличитијих ликова, и обилњем медицинских података, биће изврсно штиво за поподневни одмор. Ако научном фантастиком смемо да именујемо будућност која нам већ куца на врата.

КУЗМАНОВИЋ, Ивана: Лемурова љубав. – Београд: Евро-Ћунти, 2007. – 214 стр.

У новопокренутој библиотеци Савремена српска проза, издавачког предузећа Евро-Ћунти, која је читалачкој јавности позната искључиво по књигама за млађе узрасте, објављен је дебитантски прозни првенац Иване Кузмановић, „Лемурова љубав“. У питању је сугестивна и драматична љубавна прича, која вешто потире границу између стварности и фикције. Ивана Кузмановић демонстрира нам како један универзални прозни образац може постати успешан када се опишу овдашње аутохтоне људске судбине. Живост казивања и лакоћа конверзације између ликова само повећавају разлог да се ова проза више пута ишчитава.

ЛУЈАК, Тамара: Вилина планина. – Књажевац: Књижевни клуб „Бранко Миљковић“, 2006. – 88 стр.

Иако се ради о збирци прича, тачније о 11 бајки поређаних по свом хронолошком настајању, вредност коју оне носе није само поучна нити је окарактерисана као „добра за пред спавање“. Од бајки очекујемо да буду снови са срећним крајем, да нас науче моралним вредностима, покажу врлине живота и направе јасну границу између добра и зла. Међутим, Тамара Лујак се поиграла са оваквом поставком и разбила клише поклањајући свакој својој бајци елемент стварности. Од митова је направила своје легенде. Ликови су бајковити, а толико људски да вам се понекад чини да у вама чучи змај или вила. Магија која разара све је љубав. Сила која одржава свет је пријатељство. Али бајке не треба препричавати. Оне се приповедају. И у то име, узмите свој примерак „Вилине планине“, удобно се сместите и уживајте у 11 прелепих бајки из света маште Тамаре Лујак. Верујте ми, тражићете још!

МИЛЕР, Френк: 300: Битка код Термопила. – Београд: Бели Пут, 2007. – 96 стр

У овој графичкој новели Милер нас води кроз значајне догађаје током Битке код Термопила. Ову причу историчари са запада често представљају као тријумф демократије над ропством. „300: Битка код Термопила“ почиње са Спартанцима, које предводи поносни краљ Леонид ка Термопили. Како војска маршира, Милерови цртежи нам показују догађаје у секвенцама који су довели до садашњег стања ствари. Ова почетна секвенца нам исцртава тонове хероизма наспрам престојеће судбине која се провлачи кроз остатак дела. Ликови су пуни хероизма са намером да нам верно дочарају понос Спартанаца. Прича се о томе како су Спартанци одгајали своје мушкарце да буду велики ратници и своје жене да буду мајке и супруге њима. Ликови и догађаји су маштовито цртани што ће тестирати ваше стрпљиве ако се држите историјских чињеница. Све ово је, наравно, уметничка слобода која је дозволила Милеру да дода причу извесну дозу динамике. „300: Битка код Термопила“ је вредан читања ако сте љубитељ стрипа или историје.

МИРАЉЕС, Франсеск: Љубав малим словима, с шпанског превела мр Јасмина Николић. – Београд, Евро-Ћунти, 2007. – 276 стр.

Главни јунак Мираљесове прозе је усамљеник у сталном страху од изненадне смрти, четрдесетогодишњи професор немачке књижевности, Самуел де Хуан. Али, првог дана Нове године, у његов самачки живот улази улични мачор Мишима, који је чврсто намеран да у њему остане! Долазак миљатог мачора тера Самуела да брзо напусти сопствени стерилни интелектуални свет књига, музике, филма и устаљених кућних радњи које обавља као заклетни нежења. Мираљесова духовита медитација о усамљености говори о томе колико обична чаша млека, изнета пред непознату четвороножну луталицу, може из темеља променити нечији живот! Писац овог топлог романа, који говори о свеобухватној љубави, пружа нам тихо и ненаметљиво уживање у свакодневним ритуалима, показујући нам да могућности људског духовног стасавања и мењања немају граница.

МОРЕЛ, Дејвид: Двострука слика, с енглеског превео Драган Стијеља Јовановић. – Београд: Отворена књига, 2006. – 449 стр.

Дејвид Морел (рођен 24. априла 1943, у Киченеру у Онтарију), један је од најпопуларнијих америчких романијера, са преко осамнаест милиона продатих књига. У књижевну орбиту избацило га је дебитантско романијерско остварење „Прва крв“, по коме су снимљени блокбастер филмови о лову на повратника из вијетнамског ратног пакла, Рамбоа. Сви Морелови јунаци, па тако и главни јунак романа „Двострука слика“, ратни фото-репортер Мич Колтрејн, који у Лос Анђелесу покушава да побегне од болних ратних успомена из некадашње Босне и Херцеговине, на самом почетку приповести нагло схватају да постају жртве многих условности које им буквално уништавају животе. „Двострука слика“ је роман у коме се Морел враћа напетост маштовитости својих првих романа, зачињених неочекиваним обртима. Брзи припо-

Доситеј Обрадовић

Два века од доласка у Београд

Колико га је заносио нови, српски Београд својим дивотним положајем и прекрасном околином, види се из писма од 3. јануара 1808. године: „Не знам је ли вам познато какав је прекрасан Београд наш (српски), што се каса местоположенија. Ја сам подоста градова и места видио, али ове предивне, здраве и великољепне ситуације, кроме Цариграда, чини ми се да на земљи нејма! Заисто јест нешто обајателно! А што ће јошт бити, кад га мајсторија уреди и украси!“

(Стефану Константиновићу)
Господару Стефан Константинович,
давнашњи

Мој љубезни, здравствујте!

Примио сам на нови год (који желим да га благополучно проведете с многима следујућима и са целом фамилијом) пол дузине прекрасни марама. Да сте ми и за новце послали би' вам благодарио, – тако су ми повољне. Колико више благодан вам остајем на тако лепом дару, с којим сте возобновили давнашњу к мени љубов.

Не знам је ли вам познато какав је прекрасан Београд наш (српски), што се каса местоположенија. Ја сам подоста градова и места видио, али ове предивне, здраве и великољепне ситуације, кроме Цариграда, чини ми се да на земљи нејма! Заисто јест нешто обајателно! А што ће јошт бити, кад га мајсторија уреди и украси!

Славим свемогућега Творца колико да сам јиљаду благополучни на свету година преживио, кад ме је сподобио ово доживити и дочекати време, паче свакога благополучија благополучније! Ублажавам малену дечицу и будушти род људи, који ће видети да златни век у свој царствује Европи! Ови су народи много страдали: није шала, пет стотина година! Кад Бог да, да се у добро прављеније поставе и утврде, имаће шта памтити и на чему Богу благодарити, и паметнији ће и срећнији постати.

Поздравите ми Тому Симића и кажите му да ако се кадгод видимо, казаћу му за-

што сам престао писати му; а кад ја њему не пишем, добро чини и право има да и он мени не пише. Али кад чује узрок, њега ћу за судију избрати, да изрече ко је од нас крив, зашто обадва не можемо бити.

Поздравите госпођу Куртовићку (књиге ћу њене раздати како надлежи), брата Симу Јанковића и његову госпођу, родицу моју. И ако јошт ко или која од моји' ученика и ученица има који ме спомињу, поздравите ми ји. Вашу госпођу супругу поздрављам.

Вас и вашу дечицу љубећи, остајем
У Белграду, јануарија 3. 1808.
ваш срдечни доброжелатељ
и покорни слуга,
Доситеј Обрадович.

„У стварности, војскама опустошена, оријентална турска варош, Београд је у време Доситејевог боравка пружао мање-више жалосну слику са многим порушеним зградама, прозорима без стакла или хартијама залепљеним. Очигледно је, међутим, да одушевљени Доситеј није био загледиан у рушевине, већ у будућност. Његов културно-просветни програм се у насталим приликама нашао притиснут околностима у којима је стасавала млад држава. Нужно, добијао је све више државно-политички карактер.

Доситеј постаје члан Совјета, учествује у унутрашњем уређењу земље, дипломатским мисијама, васпитава Карађорђевог сина Алексу...

Нашавши се између русофилске и аустрофилске струје као посредник, умириваће непрестано, час Карађорђа, час руског посланика Родофиникина и постати човек од највећег поверења“.

Из књиге Љубице Ђоровић
„Београд-од деспота
Стефана до Доситеја“,
Књижевно друштво
„Свети Сава“,
Београд 1992.

1739-1811

Др. Обрадов. Ђ.

У време покретања иницијативе за прославу стогодишњице Доситејеве смрти место за постављање споменика није било одређено. У Прогласу Одбора за прославу упућеном целом српском народу наводи се само да ће он бити постављен „на једном од најлепших места у Београду“. Након тога је планирано да споменик буде подигнут „на преуређеним Теразијама“, односно „Теразијском парку“. Међутим, и ова замисао је убрзо напуштена и он је постављен на сквер пред улазом у главну алеју Калемегдана. Тиме је Доситеј доведен у директну паралелу са вођом Првог српског устанка. Он постаје активни херој, који се у стварном животу борио раме уз раме са Карађорђем, један пером, а други мачем. Ова већ раније позната паралела актуелизована је по смени династије Обреновић 1903, а у време прославе стогодишњице Доситејеве смрти наметала се и чињеницом да је краљ Петар Карађорђевић 30. новембра 1908. положио на Калемегдану камен темељац за споменик Карађорђу, који је свечано откривен 13. августа 1913. Реч је о споменику Пашка Вучетића, који је био постављен на крају главне улазне алеје Калемегдана, испред Синџир капије, кроз коју

је Карађорђе ушао у Београд 1806. Подизањем Карађорђевог споменика на крају, а одмах потом Доситејевог споменика на почетку главне калемегданске алеје, она је постала *Via Triumphalis*, пут победоносног политичког и идуховног уздицања престоничког Београда. Ову намену главна алеја Калемегдана стицала је већ током последње деценије XIX века приликом полемика око подизања споменика Карађорђу... У току Првог светског рата уништен је Карађорђев споменик, а убрзо потом и Доситејев споменик је премештен у Универзитетски парк. Тиме се у потпуности изгубила замисао о главној алеји Калемегдана као победоносном путу српске славе, који су утврдила двојица водећих националних хероја, Карађорђе и Доситеј, један мачем, а други пером.

Мирослав Тимотијевић „Херој пера као путник: Типолошка генеза јавних националних споменика и Валдецова скулптура Доситеја Обрадовића“

Доситеј Обрадовић (1739-1811)

Књига у Чачкову у којој се види Доситеј Обрадовић.

1739. Доситеј (крштено име Димитрије) Обрадовић рођен је у Чакову, у Банату, у породици православних Срба. Отац му је био

ударо основ за свој богати и плоносни књижевни рад. *Буквица* је један мали превод из Јована Златоуста намењен поп-Аврамовој кћери Јелени из Косовог поља поред Книна.

1770. Књижевним радом Доситеј је почео да се бави у Далмацији, где је оставио неколико списа, међу којима је најзначајнија *Ижица*, књига по форми и идејама у духу црквене традиције, али написана на чистом народном језику. Ниједно од тих дела није штампао.

1771. После својих источних путовања враћа се у Далмацију, а одатле креће на запад: шест година провео је у Бечу и отпри-

лике исто толико по другим местима Царевине, путовао по Средоземљу да би, преко Румуније и Пољске,

1782. Стигао у Пруску; на универзитету у Халеу и Лајпцигу слушао је предавања две године, а затим пошао даље на запад, у две европске метрополе, Париз и Лондон; обилазио је потом разне немачке крајеве, посетио западну Русију.

1783. Књижевно-просветитељски рад на широком националном плану и на новим основама започео је објављивањем *Писма Харалампију* и *Живота и прикљученија*. Прво је његов просветитељски манифест. У њему је одбацио црквенословенски као народу неразумљив језик и заложиио се за увођење народног језика у књижевност. У другоме је описао свој живот, изнео доживљаје из свог детињства и младости.

1784. Објављује *Совјете здравога разума* који садрже пет чланака, и то три трактата из етике – о љубави, врлини и пороку – и два аутобиографски заснована есеја, у којима је изнео занимљиве податке о свом књижевном раду и даље развио практичну страну свог просветитељског учења.

1788. Након пет година написао је пројекат *Живота и прикљученија*. У првој „части”, до бекства из Хопова, Доситеј се само овлаш задржава на својим доживљајима да би поводом њих, у облику философског дијалога или наравоученија, изложио своју идеолошку критику манастира, монаштва, народног сујеверја и других појава, с једне, те развио своје идеје о слободном мишљењу, васпитању појединаца и просвећивању народа, с друге стране. Друга „часть”, где су обухваћена Доситејева путовања, написана је у епистоларној форми, карактеристичној за европску књижевност друге половине 18. века; састоји се од дванаест писама упу-

Манастир Хопово (бакорез из 1756 године)

занатлија, а породица скромна. Рано остаје без родитеља, те бригу о њему преузимају рођаци. Још као дете испољио је две своје велике љубави, према књигама и према путовањима.

1757. Под утицајем светачких житија, која је са страхњу читао, одлази у манастир Хопово на Фрушкој гори, где се замонашио.

1760. Након три године, разочаран у калуђерски живот, напушта Хопово.

1760-1765. Неколико година борави по српским селима у северној Далмацији радећи као учитељ.

1765. Из Далмације путује у грчке крајеве: боравио је на Крфу, посетио Свету гору и манастир Хиландар, три године учио у једној грчкој школи у Смирни.

1765. Доситеј је написао прву књигу *Буквица* „на прост српски језик”, и тиме

Плaвно у време Доситеја Обрадовића. — Црква, народни дом, са кућом у којој је Доситеј Обрадовић 1769 становао и учио латину.

Др. Обрадовић

Арсеније Тодоровић, Доситеј Обрадовић, детаљ, уље, 1812, НМБ.

ћених непознатом, по свој прилици измишљеном пријатељу. Доситејева путничка писма пуна су свакојаким згода, испричаних хумористички или у сентименталном тону, сусрета са земљама и људима, портрета личности, одушевљених панегирика пријатељству и пријатељима. Ако се за први део може рећи да је пре свега философски и педагошки заснована књига о просвећивању народа, други је део превасходно књижевни текст, посвећен пријатељству и љубави међу људима. Остала Доситејева дела надовезују се на његову аутобиографију, развијајући даље њене идејне и књижевне интенције.

Исте године објављује своје друго најзначајније дело *Басне*, које доноси велик избор из богате традиције езоповске басне. Иако превођене с разних језика и од разних аутора, од Езопа до Лесинга, све Доситејеве басне међусобно су веома сличне, у поступцима излагања, у композицији, у стилу, што говори о томе да се наш баснописац у својој обради понашао сасвим слободно, као прерађивач, а не као преводилац. У *Баснама* је Доситеј не само врстан приповедач него и мислилац, моралиста. Сваку басну пропраћено је есејистичким коментаром, наравоученијем. Ту он расправља о свим темама свог учења, уносећи мноштво примера из живота, историје, митологије, књижевности, као и народне пословице, сентенције, наводе из класика, тако да наравоученија, уз аутобиографију, представљају најзанимљивије и најоригиналније Доситејеве ставове.

1789. На дуже време се настањује у Бечу.

1793. Објављује *Собраније разних наравоучетијљних вешчеј*, у два дела. Први део са-

држи различите саставе рађене према страним, највећим делом енглеским изворницима: источњачке, алегоричке и сентиментално-моралне приповетке, једну комедију (од Лесинга), биографије Сократа и Аристотела, више есеја из практичне философије, два есеја о „вкосу“ у којима, први пут код нас расправља о питањима естетике и теорије књижевности. Други део, с насловом *Мезимац*, објављен постхумно (1818), плод је пишчеве интелектуалне зрелости. Највећим делом то је збирка есеја, и то оригиналних (најважнији су: о књижевном језику, о човеку-машини, о дужном поштовању наука), у којима је Доситеј дао завршни, мисаоно и теоријски најпродубљенији израз: о слободном, критичком мишљењу, о односу разума и воље, разума и морала, разума и задовољства, о богу и природи, о човеку и његовој судбини, о проблемима васпитања, дотичући се узгредно и тадашњих српских прилика.

1802. Из Беча прелази у Трст, где су га тамошњи Срби позвали за учитеља. Ту га за-

Доситејево родно место Чаково (рад Димитрија Петровића из 1862. године)

тиче вест о Првом српском устанку. Од почетка Доситеј се ставља у службу српских устаника: прво купи прилоге за њих, а потом врши разне поверљиве мисије између устаника и Русије.

1803. Објављује *Етику или филозофију наравоученија* у Венецији.

1807. Долази у Србију, где учествује у политичком, културном и дипломатском животу земље. Као најпросвећенији и најученији Србин свога времена, он постаје први министар просвете у Срба, организује школе, мири и упућује устаничке вође, постаје члан Правитељствујушћег совјета и лични секретар и саветник Карађорђевог. Оснивач је београдског Лицеума.

1808. Отвара Велику школу у Београду, а потом...

1810. ...и београдску Богословију. Лично је водио бригу о образовању Карађорђевог наследника, сина Алексе.

1811. Смрт га је снашла 1811. године када је увелико радио на оснивању штампарије у Београду. Сахрањен је у порти Саборне цркве у Београду.

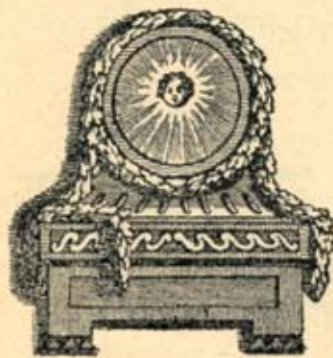
Јован Скерлић рекао је да је за свога живота више видео и знао него и један живи Србин.

Љубими мој!

Верни мој друг Атанасије пребуде са мном у Загребу шест дана, и, видећи ме намештена при добрим људма, седми дан отпратим га до преко Саве, и ту се с многим сузама растанемо. У дому кварта мојега наођаше се један ђак, брат дома госпође, именован Антун. Ови при језуитам слушаше философију, и, кад год не би имао свога дела, всегда би заједно били. Он ми поклони своју граматику (читати сам могао латински) и зада ми прву милу лекцију: Наес Муса! Граматике се ту штапају с изјашњенијем дијалекта хорватскога; то ми је помагало. Но, судите колика је радост моја била кад нађем у латинском језику велико подобје с влашким, који је мени из детињства у Банату како и наш српски познат био! Ту ми се сва зима не учини дужа него један дан. Антун, који ме весма љубљаше, предаваше ми с великом радостију осам части слова, даваше ми сврх њи окупације и толковаше ми неке историјице. Први дан марта месеца дође у исти дом гди сам ја на квартир један од наши свештеника из Хорватске, и у разговору каже ми да је дошао купова-

ти нужне ствари за пут у армију, куд мисли по Воскресенију поћи. А кад од мене чује шта ја ту чекам, возрадује се весма, и „Бог нас је овде саставио“ рече. „Ја сам се“, каже ми, „старао гди ћу ђака наћи, који добро уме читати и при црковном правилу и служби помагати“. Ја му се обештам да ћу га за годину дана верно служити. А он мени да ће ми дати педесет форинти, и, ако прилике не нађе боље, о свом трошку да ће ме отпратити из армије у Русију. „Ако си што овде дужан, а не можеш исплатити, до пет или десет форинти, ја ћу ти дати, и за то ћеш ми помагати ови велики пост у цркви до Воскресенија, а потом почеће се време наше године.“ Благодарим му и да имам чим платити кажем. Рече ми да га пођем у том и том дому у Петрињи чекати, и да ће он ту преко сутра бити. Мој љубезни Антун отпрати ме у сестре своје колеси до Турова Поља. Ту се загрлимо и ижљубимо, и он ми даде свога познаог човека који ме доведе у Петрињу. При реченом свештенику пребудем до Ускрса. Ови намераваше по празнику поћи и од епископа патенту на то узети; кад на Светли Фторник дође нам невесео глас да је други свештеник епископу Грешљики неколико дуката више дао, него ли је мој обештао био, и патенту већ узео. Кажу нам к тому да они свештеник води за ђака свога синовца. Тај исти дан пригоди ми се и други случај, који ме здраво уплаши.

ЖИВОТЪ И ПРИКЛЮЧЕНІЯ
**ДИМИТРИА
ОБРАДОВИЧА,**
НАРЕЧЕНОГА У КАЛУЋЕРСТВУ
ДОСИΘЕА:
НИМЪ ИСТИМЪ СПИСАТЬ И ИЗДАТЬ.

ПРВА ЧАСТЪ.

У ЛАИПСКУ
У ТИПОГРАФИИ БРАНТКОПФ,
1783.

Прва страна оригиналнога издања Живота и прикљученија из 1783 године.

У цркви смо на литургији, кад ето ти уље-зе млад момак. Подиђу ме мрави; мислим у себи: ко би други, пак на част му мадеж; или, ако је он, да ме како не позна. Како се служба сврши, а он ти управ к мени, који му се као стидљива невеста и невешт начињах. Зовне ме напоље да ме нешто пита. Одемо насам под један раст. „Залуду се ти поклапаш“, рече ми, „ја тебе познајем како год и ти мене; ал' се ти нимало мене не бој; зар си ти заборавио да смо се ми свагда добро пазили? Добро си учинио што си од калуђера утекао; баш као да си мене питао! Ти знаш да ко не би рад свађати се док је жив, онде му није места. Него, кажи ми куд сад мислиш?“ Јавим му ја у каквој сам надежди био, и која је већ сасвим ишчезнула. „Ајде са мном“, рече ми, „у Беч, ја тамо идем гди службу искати, јер би рад немецки добро научити.“ „Кад сам пошао, морам кудгод ићи; ајде куд ти драго“, отвештам ја. Вели ми да је чуо да ће Данил, плашки епископ, поћи у Беч, да је он њему добро познат, и да би с њим до Беча могли доћи. Те ти ми сутрадан пут Плашкога.

Кад ту дођемо, нађемо епископа, који нас прими љубезно и принуди остати при њему два-три дни. Овај блажени божји човек, као да га сами Бог на то упуту да ми да совет који ће благополучије целога живота мојега причинити. Претстави ми да је мучна ствар тако далеки предузимати пут

покрај Светога Микуле преко планине пут Лике и Крбаве. Пролеће, красота време! Све певајући да се горе и долине разлежу! Јошт да нисам се гдигди пастирски паса плашио, чинило би ми се као да на Пигасу, Велерофонтову коњу, јашем.

Пети дан пређем Вучјак планину и сиђем у Крупу манастир, и ту се уставио дан два, за отпочинути и распитати за какво место гди магистра требају. Ту ми кажу за толика места, да нас је десетеро било, сви би могли намештени бити. Но, игуман Теодосије, будући особити пријатељ протопопе Јоана Новаковића у Книнском пољу и његовога комшије, попа Марка Бједова с Паћена, пошље ме к њима. Ови ме добри свештеници једва дочекају, и при цркви Светога Георгија, баш пред градом Книњем, у дому црковном станем учити децу.

Греческе цркве народ у венецијанској Далмацији, не имајући епископа, они од мирски свештеника који су познати за своје чесно владање, за добро дјетељ и за природни здрави разум, ту су не само у својим парохиям но и у целој провинцији како год патријарси и епископи. Такви су били у време мојег онде пребивања: Јоан Новаковић книнпољски, Аврам Симић косовски и Кричка дрнишки. Њима совршено приличествује оно слово апостола Павла, да ко год добро управља домом и фамилијом својом, тај ће и с црквију, то јест с црков-

без довољно трошка. „За Гаврила је лакше: он неколико и немачки зна, а службу оће, то ласно може наћи гди му драго. А за тебе“, вели ми, „најбоље би било да гди школу држиш; за две или три године можеш стећи коју стотину форинта, пак онда реци: идем у Русију“. Ови совет смиле ми се сасвим. „Гди би нашао таково место, гди би потребу од мене имао ко?“ запитам га. „Нигде тако као у Далмацији“, одговори ми; „из различни места ондешњи свештеници молили су ме, и често ми пишу да им ког магистра пошаљем.“ И чини ми се, приложи, „да ћеш у манастиру Комоговини наћи једнога свештеника отуда, с којим можеш тамо поћи“. И само име Далмација пољуби ми се, аки би пречувствовао у срцу да ћу ту неколико весели и спокојни провести година.

Дођем с Гавром до Комоговине, и ту се растанемо. Он оде пут Беча, а ја, не нашавши ту више поменутога свештеника, покажу ми велики друм преко Велебита, пођем и сам

ним општеством, благоразумно управљати. Без науке, јер је нису имали гди получити, али (то што је важно и велико у животу) не само без никакве злобе но и са сваким наравним чесним својством украшени. А ово је прекрасна мудрост! Природни разум с чистом љубовију к правди и к честности соједињен! Они су мене називали својим младим учитељем, зато што сам ја њи'ову дечицу обучавао читати, писати, и некима сам предавао и толковао катихисис, како сам могао; бољег од мене ту није било, зато сам ја морао најбољи бити. Али сам ја, и не мислећи тада о том, од њи' исти, а навластито од Новаковића, с којим сам у комшилуку живио и све празничне дне у његовом друштву био и проводио, најнужније и најлепше у животу лекције примао, то јест лекције непритворности, чистосрдечности, љубезности и благонаравија. Каково блаженство и рај на земљи с онаковим светим и добрим људ'ма живити! Они су прави свеци, а нити знаду нити мисле да су!

Што ћу јоште о њима рећи, сваком ће мило бити чути. Ови' свештеника не само фамилије њи'ове но и парохијални народ, сви су то трудољубиви, добри, правдољубиви и поштени људи. При опредељеној плаћи, што ми је свако за своје дете на месец давао, по њи'овом установљењу и обичају, кад би ко довео своје дете, донео би ми две меричице пшенице и две оке масла и један велики сирац. Но, мој љубезни протопоп Новаковић, поп Марко Бједов, Трифун Синобад, Симо Стефановић из града (кроме други' многи' који би ме радосно дочекивали), никада не би ми дали мојем квартиру залогат хлеба изести. Баш као да су ме под аренду узели били, и кад би' код једнога ручао, морао би' код другог вечерати, нити је мени надежда избављења дозвољена била. Да сам се и ја за њи'ову децу трудио, ово је мени нешто од природе; како за себе што добро рад сам научити, тако и што знам другима предавати.

Три године по погодби мојеј проведем с оним божјим људ'ма, три миле године, које всегда с услажденијем срца спомињем, и које сам за основаније свему следејућему мојему живљењу положио; зашто сам у њима не само опитом познао и научио него и у јестество себи претворио како човек у ниском состојанију може с малим задовољан, добар и благополучан бити. И кад сам год на неколико година по том премудрога Фенелона у његовом „Телемаху“ описаније блаженога сеоског живота читао, всегда ми је срце играло од радости, мислећи: овако су мој Новаковић, овако Симић, овако Кричка живили; и мени овако дај, Боже, провести живот!

По протеченију ове три године нађе се у мојој кеси око сто венетски' цекина. Чујем да у Атонској гори на гласу Евгеније учитељ предаје на јелинском језику науку! „Ајде тамо, помислим, новци су ово!“ Пођем морем у Боку од Котора, да ту нађем корабља за Грцију, но у том се месту разболим од грознице. Намери се на ме неки игуман из Свете Петке из Маина. Каже ми он да је бедна ствар за грозничаву мореплаваније, как' и јест; позове ме к себи и наложи ми да за моје препитаније, кад би ме грозница пуштала, четворој деци лекције дајем.

Епископи черногорски, стари Сава и Василије, имали су и у Маинам своје домове, винограде и маслине и мало подаље на Стањевићи свој манастир и дворе; и тако би' често с њима бивали. Тресавица како ми узјаше за врат, нипошто целу јесен и изиму неће неће да ме се прође, но сваки трећи дан ето ти ње. О празнику Воскресенија на Стањевићи служим како дијакон с владиком Василијем и с многим другима литургију. Не имајући на таки славни празник нигде никога да запопи, „Оћеш да те запопим“, рече ми, „барем да знаш да си у Черној Гори био?“ „Што вам драго“, одговорим ја; „мени је све једно, та сад та после.“ Једва то изречем, он учини знак старом архиђакону Стефану, а ови ти са мном: „Повели!“

Немоћа моја раслаби и принуди возвратити се у Далмацију. Ужасне се мој љубими Новаковић кад ме види тако слаба и преображена; и, имајући у својој парохији некога доброга свештеника Леонтија из Фрушке Горе за магистра, совјетује мене да се наме-

први повод и узрок да се у мени велика жеља заче и роди, да ми само дотле Бог дарује живот док што српски на штампу издам и прекрасним кћер'ма и синовом рода мојега соопштим. Милостиви Бог исполнио је желаније моје с лихвоју, сподобивши ме за ово претпратије љубов и похвалу изабрајејших нације наше, од којих сте и ви, дражајши мој, заслужити.

Они људи тако су ми добри и мили били, да од толико година и данас срце ми за њима тужи, као да сам се с њима јуче растао. Љубов к науци морала је у мени силна бити, кад ме је од њих отргнути могла. Без сумње нија ово слатко и благородно својство, тако неотложно и природно срцу и души нашеј, љубов, мора за нешто вечно опредељено бити, јер би почти залуду било, кад би само за тако скоро ишчезајеме предмете битије своје получило.

Из Косова пређем у манастир Драговић, гди сам два месеца попа Лазу чекао да с њим у приморје дођем, зашто, како сам рекао, бу-

Школа у Книнском Пољу у којој је Доситеј Обрадовић учитељевао 1761 – 1763. године.

стим у лепом месту при здравој и цјелитељној води у ближњему селу Голубићу. Овде се погодим за две године учити децу, и за месец дана совршено оздравим.

У трећем месецу фторе године, будући ово место близу Босне, окруже се неке куће у Голубићу; онда ти куд који може бежи, и ја пређем у Косово, гди пребудем у дому попа Аврама Симића један месец. Ови имађаше беседе Златоустога на дјејанија апостолска; ту и' станем опет с приљезанијем читати и нека места, која би ми најугоднија била, преписивати. Његова најстарија кћи Јелена замоли ме да јој што из те књиге просто српски напишем. Тада ја све оно што сам већ био за се преписао, преведем на просто, и, за учинити да оној прекрасној дјевици читање тога буде пријатније, расположим то на главе, почињући сваку по азбуки. Она је то тако радо читала и томе се толико радовала, колико да је сву мудрост Соломонову у она два табака имала. То су други с великом молбом од ње просили и преписивали; и тако се разнесе и расплоди по свој Далмацији под именом „Доситејове буквице“. Ово је

дући у неки мести кужни мор, сам нисам смео путовати; а ови свештеник држао је једну парохију дан `ода дугу, гди кућа, гди две, а гди пет, поизмештате међу римске цркве људ'ма. Он пође у велики пост своје људе исповедати и причестити. Млад свештеник као и ја, дакле заједно исповедамо. Но, оне доброте људи нити је гди чути на свету ни видити! Дође са страхом да се исповеда, а никаква зла у животу није ни помислио; не има ти ништа казати, разве да је кад у сред и петак јео (за хиљаду не би ко погодио, да му се не каже) рака! Ништа друго! Или пасуља са зејтином, зашто у приморју зејтина изобилује. Ако ли је ко, на злу времену несташне јариће сатеривајући, опсовао, тај ти је међу њима највећи грешник. Међу овакови свети грешници проведем велики пост и празнујем Воскресеније. По празнику отпрати ме поп Лазо до града Трогира, који је ту близу; одавде пређем у Сплит, и ту се укрцам у једну месалонитску тартану за Кроф.

У Шклову, 1788.

Др. Војводева

Дражајши љубими мој!

Ветра смо имали споспјешан, но одвећ крепак за изаћи из великога смирнејскога пристаништа. Тартана `идриотска била је средње величине, новоустројена и здрава, но одвећ обременјена, ибо осим обичнога товара у вешт`ма на`ојасмо се ту около педесет персона пасажира, од којих половина је била жена и деце, који сви прелазаху у Мореју. Пошли смо с места пре подне, око вечерње доба били смо већ у широком мору, кад ти се подигне таква силна бура, да нисмо се нимало надали од потопљенија избећи. Такове вриске жена и деце не би` рад већ у животу чути! Мој друг Максим и ја нисмо о себи ни мислити могли, сматрајући на страх и жалост родитеља о дечици њи`овој, и да није корабал весма јак био и корабелници искуснеји људи, мучно би се спасли. У зору престане дожд и бура, и капетан озгор повиче нам веселим гласом: ... Добра срца, није више бједствованија! Тада

тру на сами дан Воскресенија. Овде отпочи-немо сву светлу седмицу.

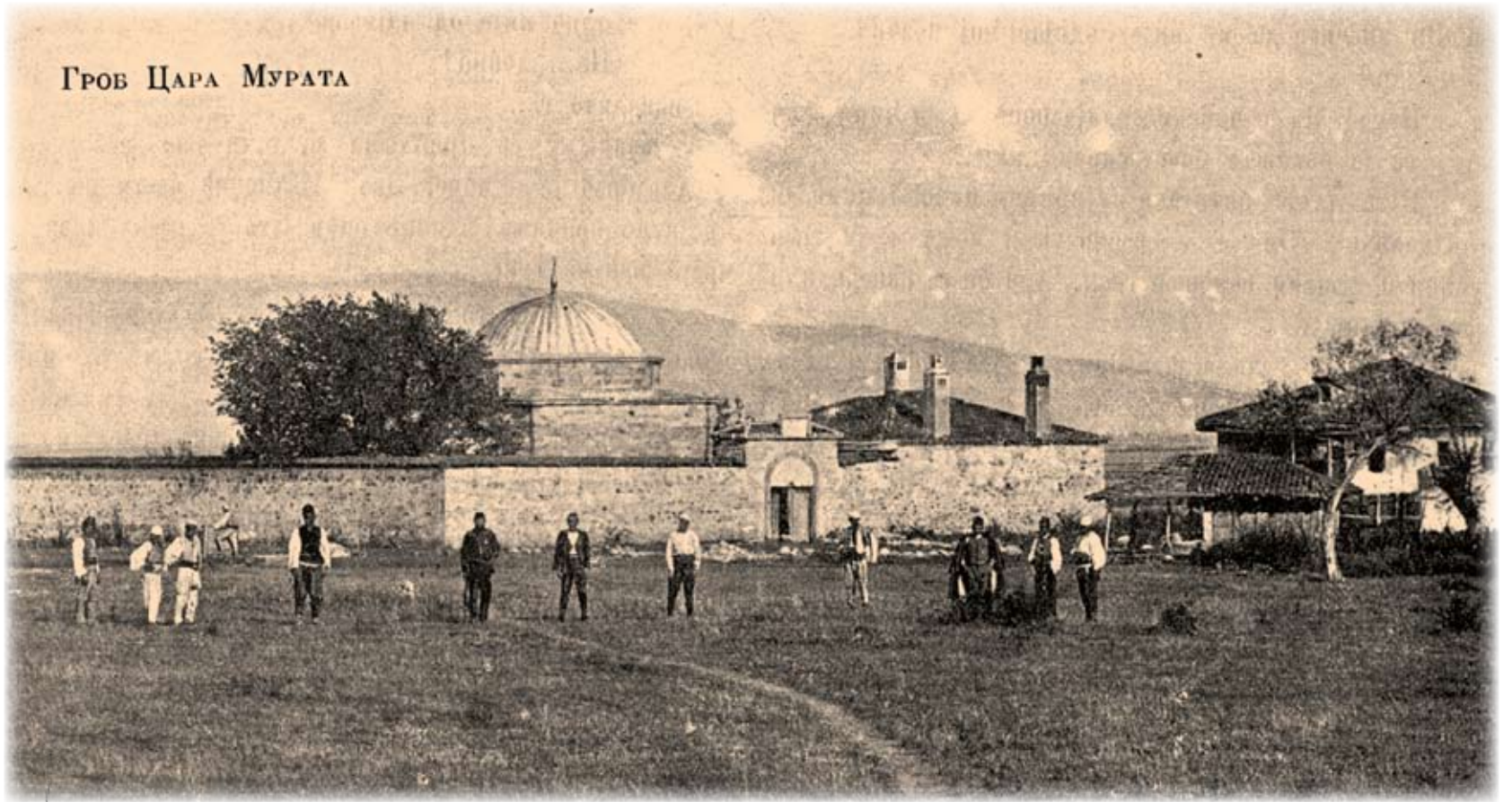
Намери се корабел за брегове Епира, куда мој љубезни друг жељаше поћи чрез Јоанину у Тесалију, а мени би одатле ласно било превести се у Кроф. Но, одавде двадесет цели` дана имали смо непрестано противне ветрове, и, што је горе, разболи се мој Максим, а на мору боловати, сохрани, господи! У све то време ништа није могао у стомаху држати. Дођемо у Свете Четрдесет спрема Крофа, и, како изиђемо на земљу, лакше му буде, и у пет дана предигне се; но доћи к крјепости, томе се `оће времена. Албанези неки из Хормова, пролазећи туд и видећи га таква, сожале о њему и обештају се повести га до Аргирокастра, а одатле близо му је Јоанина. Известимо се ту: кажу нам да с Хормовици може ко преко целе Албаније проћи да се никога не боји. Али га ја тако слаба од себе нипошто и никако не би` могао отпустити; дакле нају нам две мазге, и пођем и ја с њима, прво за допатити друга

у Хормову до две `иљаде, осим стари`. Видићете ту од осамдесет година старце, који иду уз гору под оружјем певајући“.

Разиђу се ови по граду за своје послѣ. Наш квартир близу школе; одемо посетити учитеља, именован Елефтерија, чеснога мирскога члвека с женом и с фамилијом. Кажемо му с ким смо дошли, и како нас позивљу к себи, но ми се побојавамо у вилајет далеко к непознатим људ`ма пуштати се. И ови нам потврди о њима то исто што смо пре чули. `Ајде, дакле, у име Божје; барем да сасвим здрава љубезнога мојега видим, и да се здрави растанемо.

Сутрадан попнемо се на високе хормовитске планина. Нађемо прекрасну велику варош од седам стотина домова, све камена зданија како кастели. Само у вароши има око педесет извора, који накрај вароши састављају малену реку; ова баш код манастира спушта се у преужасно дубоку стрмину с таквим хуком, да сам мислио ту човек никад довека не заспа! А потом сам познао да

ГРОВА ЦАРА МУРАТА

сви, један на другога наслоњени, поспимо како полумртви.

Сутрадан нађемо се у једном великом но пустом пристаништу острова Митилине. Сви изиђемо на брег и срадујемо се један другом о благополучном избављењу, како да смо једна једина фамилија. Ко би могао описати ону чувствитељну срца радост матера к чадам својим! Рекао би да су из мртви` воскреснули. „Не губите времена!“ викне капетан; „ту се лепше руча него у тартани; ручајте, пак ћемо с Богом путовати.“ Дан је Велики Фторник, но сви смо имали различни` морски` посни` припаса, попржени` сипа, охтапода, острија и вина довољно. Ту сви уопште ручамо и напијамо се, како год да је Воскресенија дан, и трећи час по подне с тихим ветром дигнемо се, и на Велики Четвртак стигнемо у Навплеон, пак дођемо у Коринт. Сиђемо к мору, нас око петнаест најмимом велику барку, која нас доведе у Па-

мојега љубимого до Аргирокастра, а друго, видити част Албаније.

Хормовита било је до двадесет момака, сви с оружјем пешице како лавови, а ми два на мазгама. Од Аргирокастра до Хормова нема више него три сата. Други дан `ода дођемо у речени град. Одатле без најмањи` комплимента простосрдечно зовну нас да идемо у њи`ову варош, говорећи нам: „Море, луди сте ако не дођете; море, таква места нити сте вид`ли на свету нити ћете видити! Ми имамо баш у крај вароши један манастирчић Светога Николе; десет калуђера могли би у њему лепо живити, нејмамо него цигло једнога, јер ми Албанези нећемо да се калуђеримо. Ту ће вас држати, ако `оћете, три месеца или три године, да ни паре не потрошите. Ако ли вам се смиле, да вас је Бог с неба к нама послао. Видите ли какви смо ми момци (све нам ово први од њи` гречески беседи); овакови` нас има, фала Богу,

се нигде на свету лепше не спава: спавајући чини ти се да си на небу и да ту пријатњејшу некаку и чудну музику слушаш.

Ти људи као да су нас чак из Смирне ту дозвали да нас часте! Прве старешине све по реду. А лако им је частити. Ако се мрси, а он закоље из свога стада овна, полак исече, а од друге половине начини две три пите с скорупом и с младим сиром; вина свака има у подруму, јер га нема коме продавати. Ако ли се пости, од рибе ту поста нејма, пошље два момка сат `ода у долину, гди између планина велика река тече, пуна пастрва и различни` други` преслаткога укуса риба. За варење ту нећеду да знаду, нити за чорбу маре. Зејтина преизрјаднога имаду до изобилија, зато и рибу или пржену једу или с питама, које у пост овако праве: обаре зеље, исцеде из њега воду, разложе га с питом у тепсији, успу зејтина без штедње, пак онда разређају рибу озгор, и тако се испече с пи-

АРНАУТСКА СВАДБА

Фотографије из књиге Бранислава Нушића: Косово, опис земље и народа, Матица српска, Нови Сад, 1902.

том заједно у предивнога мириса зејтину; пак онда нек се слободно пред оваком питом сакрију талијанске паштете и инглеске пудинге! Ко би рад знати како се то куша, како ли се у усти топи и какову пријатност у гортану, туда пролазећи, причињава, то неће из овога описанија ни од стотине једну чест познати. Ко ово прими за велеречије, веома се вара, ибо пријатност коју толико хвалим, не састоји се у готовљењу, него у природној сласти рибе, зеља и зејтина.

Десет дана по нашем пришествију старешине места одреде послати некога попа Ђику у Примет и у друга неколика места к неким албанеским агама ради општи своји дела, ибо Хормовити имаду своје договоре и сојузе с многи поглавари и пашама у Епиру и у Албанији. Запросим да ми дозволе с попом Ђиком поћи, за прегледати места куда он има пролазити. То јест: „Море, калуђеру, да пођеш: тако ми Бога имаш шта гледати!“ одговори ми Дима Дука, један од први старшина.

Речени свештеник за четири или пет дана могао је свршити свој посао и вратити се; но, мени за атар ходио је ови човек са мном равно петнаест дана по такови мести гди су хормовитски сојузници и пријатељи. Свуда од Турака и христјана Албанеза једнако смо били примати и чашћени и од места до места праћени. Поп Ђика и два Хормовита с њим били су како ваља вооружени; но и тако гдигди бивало је сумњеније да се не намеримо на веће число хормовитски и њи ови сојузников непријатеља; зато у такови мести давали су нам по неколико момака с оружјем за пратњу.

Петнаести дан дођемо дома, и нађем мојега друга весела, здрава и румена. Но он се мени почне ругати, да сам од сунца поцрнιο. „Нека сам“, речем му ја, „кад сам видио што у мом животу нисам мислио видети!“ И заисто доста сам одао, али такови великолепни и божје красоте места нигде ни-

сам видио. Блаженство се некако чувствује само мислити за онакова дивна места. Како би дакле било ту живити, да су нарави они људи питоме, и да међу њима закони, правда и просвештен разум царствују и њима управљају! Непоћатно и ужасно је и помислити: докле ће онакови прекрасни, хитри и храбри народи и у онаки мести само за незнање и слепоту ума у варварству и дивљачеству нарава пребивати и један другога за багателу како истог зеца с пушком у чело или у срце погађати.

„Мени не би противно било“, рече ми мој друг, „једну годину овде провести“. „И ја ћу с тобом“, отвештам ја, „навластито да би чрез тебе к већем совршенству јелинскога језика постигао“. „Дај руку!“ „На!“ А кад ово нашим Хормовицем обзнанимо, срдечно се возрадују. Притом кад им јоште кажемо да ми благодаримо на њи овој љубави и доброту, али залуду хлеб јести то није праведно, него нека долазе к нами десет или двадест деце, да се што од нас поуче, будући да ми за други посао нисмо: „Добро!“ одговори Дука Дима, „кад сте ви таки, и ми ћемо знати како ћемо вас отпустити кад од нас поћете.“

У то исто време чује се по свој Албанији да је Стефан Мали с Черногорци Турке који су за њи пошли били, разбио; и много се о њему говораше и казиваше. Прође то лето, и све се то више о Стефану Малом почну туда гласови разносити.

Ја сам већ могао доста добро албанески говорити. Њи ов је језик прост, и зато ласно се даје научити; а с нашим словима пише се, колико да су за њега начињена. И тако сваки дан би писао по који разговор и наизуст изучио. Томе се Албанези чуђаху и радоваху, видећи што никад пре тога нису видјели, да се и њи ов језик тако лепо даје писати. Ја сам на близо две године после тога у Венецији познао некога попа Теодора, учитеља мосхополскога, који је и на штампу издао

био нешто албанески с греческими словима; али с овима не може се ни трећа част тако писати као са славенским, зашто у Греков нема слова за изговарати *жа*, *ча*, *ша*, и *ћа*, а ово је све неотложно за албанески како год и за славенски нужно. Ово прилажем овде зато, ако се по случају ко нађе да прорече да ће с временом албанески како год и влашки народ с славенским словима књига на свом имати језику, такови човеческому роду доброжелатељни прорицатељ нека се нимало не боји, но нека слободно то пожелатељно опште добро претсказује и прориче. Вешт је то такова која се природно и ласно исполнити може и оће, кад се Бог смилује на ону храбру нацију и на оне прекрасне земље...

Како је мени мило било од исти Арбанаса чути да говоре: „Ко Србијом облада, тога ћемо и ми за нашега владатеља признати, зашто српски краљи и наши су били.“ Недалеко од Хормова наоде се нека прекрасна поља, која Албанези не зову другојаче него *Лепожита*. Питам и ја шта то значи? „Не знамо“, кажу ми: „то је име поља“. А кад им ја то изјасни, казујући им да је српска реч: „Море, калуђеру“, одговори ми, „не чуди се ти томе; ми смо са Србљи један род и племе у старо време били.“

При почетку месеца септембра запросе ме старешине хормовитске да им оправим неко дело недалеко од Корфа, о којем делу морао сам се бавити најмање четири месеца. Пођем драговољно. Допрате ме двојица до Свети Четрдесет; они се врате дома, а ја пођем на мој посао с уговором да кад им пишем из Крофа, да дођу узети ме.

За једно писмо, љубими мој, мислим да је већ доста написато. Ако ли се вама више него доста учини, из тога желим да ништа друго не закључивате, него да сте ви срцу мојему весма драги, кад вам ја толико пишем.

У Риги, 3-го августа 1788.

Dr. Branislava Nušića

Врба и трн

Врба, гледајући да трн свакога који покрај њега прође за 'аљине заквача, упита: зашто он туђе одјејаније к себи вуче, и на што би му баш да и има то? „Не требају мени 'аљине“, одговори трн, „нити и' ја 'оћу, него само мило ни је дерати и парати“.

Наравоученије

Ова басна изображава зло и пакосно срце, које без сваке своје ползе наођи некаково проклето задовољство у штети и озлобљенију другога.

Бик и јелен

Ови два паса'у на једној ливади. Бик почне једном, јелену говорити: „Знаш ли што је? Рогове обојица имамо здраве, 'ајде да се договоримо, ако по несрећи удари на нас лав или медвед, да се не одустајемо, него да се заједно бранимо“. Јелен му на то одговори: „Да ти право кажем – што је фајда лагати! – какви су год моји рогови, опет се ја већма у моје ноге могу поузда-ти, јер добро знам да утећи могу; а од противстајања и битве не знам шта се може случити. Зато ти пре кажем да се у мене не уздаш“.

Наравоученије

Совјетује нас ова басна да не иштемо помоћи од онога ко нам је није кадар дати. Бик овде греша против политике, хотећи да учини сојуз са јеленом, који је добро за страшива познат. Јелен пак учи нас двома лепим вешма: прво, чистосердечности, исповедајући управ то што јест, нити ласкајући бику с сујетном надежом; фторо, учи нас предострожности, да всегда она средства у нужди избирамо која су нам извеснија и безбеднија. Гди видимо и познајемо да нисмо нипошто кадри противстати, а можемо се уклонити и спасти, ту није нимало потреба двоумити, да последње ваља изабрати. Искусство добра официра састоји се колико да зна гди и како ваља на непријатеља ударити и победити га, толико гди је потреба разумно уклонити се и избегнути.

Зецови и лисице

Зецови објаве војну орловом, пак пошљу звати на помоћ лисице, а ове им одговоре: „Кад будете имали војну с кокошкама, онда ћемо вам ми помоћ дати; јер ту знамо да ћете и ви шта моћи исправити“.

Наравоученије

Добро ваља сматрати с ким се ко 'вата, зашто у чему ко није кадар најпре сам себи помоћи, нека се на туђу помоћ врло не ослања.

Медвед и мајмун

Медвед се фалио да је он добре нарави, зашто никакву животињу мртву не једе; на то му мајмун одговори: „Ако 'оћеш ти да си добар у живе ти не дирај, а с мртвима чини што ти драго“.

Сви народи на свету имали су и до данас имаду у великом поштовању морална поученија која се дају у баснама. Езоп, изобретатељ и отац баснах, посветио је своје лидијском цару; Лафонтен своје краљевском принцу. Платон у својој Республици претпочео је Езопове басне самим Омировим списанијам. Сократ божествени, на смрт осуђен будући, у тамници с овима се је забављао на стихе њи' постављајући. Лесинг, уже просвештенија Германији велики просветитељ, својима прекрасним баснама својему је роду велику заслугу показао.

Овакови славни примери дају мени повод из различних старих и нових језика најлепше басне изабрати, и на нашем српском језику на свет издати. Наука која се наођи у правоученију баснах превелике је ползе, важности и просторности: содржавајући у себи сву моралну философију и висока политическа правила и настављенија. Но предност их над свим другим састоји се што оне совршено пристоје како највећим философом и политиком, тако и најпросторијим сељаном који само читати могу и свој језик разумеду. Подобне су ваздуху и води, које, зато што се свуд и ласно имати могу, не чине се од какве цене, а у самој вешти најнужније су и најполезније на свету.

Басна је први израстак и пород човеческога остроумија, и њом су се служили велики људи за учинити сваком чувствителне високе и општеполезне науке. Јотам, син пророка Гедеона, обличујући неправду грађана своји', каже им басну како су дрвеса избијала себи цара. Натан пророк, дајући Давиду цару да позна богомрско и неправедно дело које је он учинио против Урији, каже му басну сиромаша човека и његова јагњета. Један од првих и древних Римљана утишаваша бунту свега разјаренога народа чрез басну трбу'а и прочи' части тела. Млади Херкулес, настављенијем Атине (то јест мудрости), претпочитава труде и подвиге са славом, мекости, покоју и сладострастију без имена и славе. Но нико није тако показао достојинство басне како Христос, Спаситељ наш, уподобљавајући њу царствију небесному, ибо причта није ништа друго него (ἀλλογορία) инозначаштаја и иносказајема наука, а то је и сама басна. Ништа није способније од басне усладити децу к читању, принудити к вниманију и привикнути њи' к размишљенију и расуђенију.

Придодајући ја к свакој басни пристојна изјашњенија чрез то намеравам приобикнути младе умове да се и сами собом мало по мало размршавају, разјашњавају и распрострањавају, у све што чују или читају скроз да проничу, у свачем лажу од истине да распознавају, и сврх свачеса паметно и здраво да мисле и суде.

Наравоученије

На исти начин може се ово рећи и оним сујевверним, који од живи' с неправдом узимају, а мртвим за душу дају.

Сељанин и пси

Сељанина затече зла зима на салашу. Онда ови, за преранити се, закоље две три овце што ту имађаше, а кад и тога нестане, а он убије и вола орача. Пси његови то видећи, реку између себе: „Бежимо одавде, ако нисмо ради да и на нас ред дође!“

Наравоученије

Чувати се ваља онога који са својима лепо не живи.

Лав, курјак и лисица

Лав, први и најстарији од свију лавова и цар свију животиња, наодећи се слаба здравља, не излажаше из своје пештере. Многи лавови, царски министри, прочи звериња кнезови и поглавари и сами мајмуни, мајмунски биров, кроме једне лисице, сакупе се за посетити и нагледати лава, цара свога. Курјак, први курјачки муселим, одавно метозлобоваше на једнога комшију свога, старога лисца, зато што ови, најдеље гуске фатајући, себе самога чашћаше без најмањег курјаку пешкеша. И тако ови непрестано вребљаше способно време како ће лисцу скувати попару. Сада, дакле, не видећи га у скупштини, почне на њега клеветати, говорећи: да сам он не само не поштује, но и презире и за поруганије држи лава господара. У то време приспе и лисац, и чује с врата

курјачју похвалу; но чинећи се као да ништа не зна дерзновено уђе, стане на сред пештере и учини лаву понизњејшу реверенцију. Лав, сав разјарен, не гледајући на његов поклон и комплименте, с громовитим гласом: „Тако ли је то“, начне говорити, „кад сам ја здрав, ти си први при мени, а кад сам болестан онда си последњи!“ „Сама љубов и верност моја к теби, и попеченије о твојем здрављу причина су што ја касно долазим и лекарство ти носим“. „Које је то?“ „Казуј, и не сумњај о мојој благодарности“, рече лав. „Жива курјака заповеди одерати“, одговори лис, „и врућом се његовом обложи кожом, и у мало времена, тако ми лисца и његове коже, биће ти лакше!“ Макне цар главом, скоче лавови на курјака, шчепају ти нам га и начну га дерати. Бедни курјак стане курјачки дречати, а лисац к њему: „Како си свирао, комшија, тако сад играј!“

Наравоученије

Ово исто бива људма којих ум није просвештен чистом науком, који живу у глупости и варварству, и којих су качества и склоњенија својствам четвороножни животиња подобна. Цар, који не обилази земље своје, и не тражи далеко од себе даје сами најодаљени граница прогнати и сакривену истину; који не иште да позна оне који га окружавају; и верује оном ко пре дође и оном

који уме лепше говорити, хитрије лагати и икусније ласкати-подобан је ове басне лаву, који верује све што му курјак каже. А кад дође лисац, само уме ли он боље слаткословити и лагати, нек' се онда држи курјак! Човек љубокористан и лаком приличан је нашем курјаку, који злоби на лисца не зато што но краде и туђе отима, него што њега крађе своје учасником бити не удостојава. Лисац нам овде не игра сасвим достојну осужденија персону, и он лаже како најбоље зна и може, ал' ваља му простити, јер му је до главе. Кад виле дођу к очима, тешко оном ко не уме шеврднути. Мало је Сократа и Катона на свету, који, у овако критическим окрестностима, не би овог истога лисца себи за приклад узели. Но овога се оном народу није бојати, којим правдољубив и просвештен владјетељ управља и гди праведни закони сву силу имаду, гди су и сами подани просвештени и добродјетељни, и знаду шта су они свом цару, како општем оцу дужни, и шта је њи'ов цар њима како својим синовом и фамилији дужан. Питали су једног старца Инглеза гди најбољи људи живу? „Онде“, одговори старац, „гди се слаби не боји силнога, нит' сељанин плаши пред спајијом, гди се сиромаш богата не стиди, нити поштен човек мари што непоштен жиг на челу носи“. Један босански везир питао је старце Бошњаке: „Хе, кметови, кажите ми право, који вам је најбољи био паша од када је цар Босну освојио?“ „Честити везиру, они који је отуд пошао, а к нама не дошао“, одговоре простосрдечни старци.

Учитељ Доситеј

Одломци из драме Јована Радуловића

19.
(Доситејев последњи сан у манастиру. Доситеј и старац калуђер у ћелији.)

СТАРАЦ

Добри мој Доситије, премештају ме у Шишатовца... Наредба консисторије.

ДОСИТЕЈ

Поведите и мене са собом.

СТАРАЦ

Макар се чинило да су сви манастири по истом калупу, није тако. Годинама се човек навикне на воду, једно место, сроди се с приликама.

ДОСИТЕЈ

Како буде вама тако и мени, поведите ме.

СТАРАЦ

Дете моје, још више си ми сад омилио кад добровољно са својим старцем хоћеш у прогонство, али то неће допустити... Па, ни ја сам... Али, ти не треба више ни овде да останеш.

ДОСИТЕЈ

Где ћу, куда?

СТАРАЦ

Тамо куд те твоја памет већ води и зове... Вешај калуђерску мантију о шљиву, и бежи... Ево ти петнаест дуката, требаће ти... (Пружа му кесу с новцем.)

ДОСИТЕЈ

(Нерадо узима.)

Хвала, добри старче.

СТАРАЦ

Време монашког заноса и аскезе је прошло. Томе се данас разумни људи ругају. Ко се данас за свеца издаје, или је каква лажа или фантазира. Иди у свет и учи. Ти ниси за други посао него за књиге... Извади из главе светничење. Видео си у Карловцима професора Јована Рајића, млад је и без браде, али кад почне беседити, ми с великим брадама гледамо га као да смо из дивљег вилајета дошли... Запамти: богат човек а без знања и науке сличан је волу с позлаћеним роговима.

ДОСИТЕЈ

Послушаћу вас... Све ћу вас послушати, добри старче.

СТАРАЦ

Шта је данас калуђерска наука?... Да познамо колико је ком вино и шљивовици година... С ово мало новаца можеш стићи и до Кијева, Беча или Венеције, а тамо, ако будеш трудољубив и науци одан, небеска проми-

сао те неће оставити без хлеба.

24.

(Доситеј и поп Аврам. Пију вино.)

ПОП АВРАМ

Шта смо у латинскоме и турскоме мору? Шака јада. Још мање. Шаку стиснеш, заманеш, од ударца боли, расте чворуга на челу. Жгољавији човјек и падне, неки се и не дигне... Шаком некад и вола обориш. Ето среће да смо шака јада! Нисмо ни пола шаке. Нас нема. Развијани, унесрећени, једни другима погани и неврјерни. Имамо само гусле и понеку књижурину, закислу и масну, што по причи превалила пут из Русије или Виландара. Питам те: докле нас то може одржати?

ДОСИТЕЈ

Не хвалимо се и не уздигимо оним чега немамо. Указујмо више на оно што не ваља, па ће онда неко и врлине наше да види.

ПОП АВРАМ

Нашем народу све фали осим ината. Инат нам у дуждевој земљи одржава вјеру и цркву.

ДОСИТЕЈ

У нашем народу пуно је варварства, дивљаштва, глупости, сујеверја и сваке друге слепоће ума.

ПОП АВРАМ

Увате једном Србина у разбојништву и осу-де га на смрт. Пошто му је пресуда већ била изречена, дође му цокулаш обећавајући да ће га спасити, али да пређе у католичку вјеру. Овај пристане, да види шта ће то цокулаш учинити. Дође и дан вјешања, био је ту и цокулаш да му да последњу утјеху. Кад су осуђенику већ метнули конопац на врат, окрете се он народу који се ту скупио, па рече: „Браћо, ево видите, каква је правда на овој земљи: ркаћ пљачкао и харао, а буњевца вјешају!” (Смије се.)

Драма „Учитељ Доситеј” први је драмски текст о Доситеју Обрадовићу написан на српском језику. Јован Радуловић за окосницу драме узима Доситејев боравак у Далмацији где је Обрадовић радио као учитељ. У Далмацији је Доситеј Обрадовић саставио „Ижицу” и начинио прве преводе Јована Златоуста. Први књижевни кораци Доситеја Обрадовића инспирисали су писца Јована Радуловића, да драму посвети просветитељу српског народа који је своју мисију започео у Радуловићевој родној Далмацији.

Прва драма Јована Радуловића „Голубњача” у доба комунистичке владавине била је забрањивана што је само допринело још већем интересовању публике и селидби комада са сцена великих позоришта на алтернативне сцене. Представа је наставила да се игра у СКЦ-у са добром глумачком екипом и у режији прославленог позоришног редитеља Дејана Мијача. 1983. године на Фестивалу малих сцена у Новој Горици „Голубњача” је проглашена за најбољу представу. По роману „Браћа по матери” Јована Радуловића снимљен је истоимени филм и телевизијска серија. Телевизија Београд снимила је и Радуловићеве драме „Челичење Павла Плетикосе” и „Бора под окупацијом”. На Радио Београду изведено је десетак Радуловићевих драма. Јован Радуловић добитник је великог броја значајних књижевних награда за своје прозно и драмско стваралаштво. Директор је Библиотеке града Београда.

Др. Обрадовић

ИЗ ДОСИТЕЈЕВЕ ПРЕПИСКЕ

За знак да јошче живим и Вас помињем и љубим, ша-
лем Вам ову мојим трудом на наш језик издату књижицу и четири подо-
бне, које разпошлите у манастире: Крупу, Крку, Драговић и Савину.
При том напомињем Вам да се постарате с тамошњим свештенством да
свака церков получи новоиздате с русијскога на просто сербски Г(о-
спо)д(и)ном архимандритом Рајичем преведене и новоиздате целогодишње
предике. Знате, љубезни брате, какова је велика како народу тако и
свештенству од овакови књига потреба и полза, које су сад први ред
на свету. Постарајте се, дакле, за ово колико више можете за живота.
Желим Вам свако добро

Ваш
Доситеј Обрадовић

(НЕПОЗНАТОМ ЛИЦУ)

(...) За знак да јошче живим и Вас помињем и љубим, ша-
лем Вам ову мојим трудом на наш језик издату књижицу и четири подо-
бне, које разпошлите у манастире: Крупу, Крку, Драговић и Савину.
При том напомињем Вам да се постарате с тамошњим свештенством да
свака церков получи новоиздате с русијскога на просто сербски Г(о-
спо)д(и)ном архимандритом Рајичем преведене и новоиздате целогодишње
предике. Знате, љубезни брате, какова је велика како народу тако и
свештенству од овакови књига потреба и полза, које су сад први ред
на свету. Постарајте се, дакле, за ово колико више можете за живота.
Желим Вам свако добро

Ваш
Доситеј Обрадовић

(БРАТСТВУ МАНАСТИРА ДРАГОВИЋА)

У манастир Драговић.
Поташчите се, браћо, да свака у Далмацији источна цер-
ков получи новоиздате на наш прости јазик преведене Платонове предик-
ке. Потреба је од тога свештенству и народу.

Ваш
Доситеј Обрадовић

Високопреподобни Сербски Сенат
Господо моја!

Како били показах овај лист
рођеницу моју Наташу Кома сања
била обавезан и при својој
мојој путу на руку су ми били
Ако тамо дођу за какву своју терговину, будите им добри пријатељи за мо-
ју љубов. Они се зову Мита и Динка Флорих.

У Чакону, децем(бра) 3, 1806.

Ваш предани
Доситеј Обрадовић

Имајуће даћи Еулиј Абнари логички
будите његове атестате.

у манастиру Драговић.
Поташчите се, браћо,
да свака у Далмацији
источна церков по-
лучи новоиздате на
наш прости јазик
преведене Платонове
предике, поташчите се
од тога свештенству
и народу.

Ваш предани
Доситеј Обрадовић.

(ПРАВИТЕЉСТВУЈУЩЕМ СОВЈЕТУ)

Високопреподобни сербски Сенат,
Господо моја!
Који Вам покажу овај лист рођени су моји нећаци којима
сам ја весма обавезан и при овом мојем путу на руку су ми били. Ако
тамо дођу за какву своју терговину, будите им добри пријатељи за мо-
ју љубов. Они се зову Мита и Динка Флорих.

Ваш предани
Доситеј Обрадовић

У Чакону
децем(бра) 3, 1806

Имајуће даћи Еулиј Абнари логички
будите његове атестате.

Писма Доситеја Обрадовића (аутографи), Матица српска, фототипска издања, Нови Сад 1961.

Књига садржи фотокопије јединих 20 оригиналних писама Доситеја Обрадовића сачуваних у рукопису.

1 Оригинална се налази исписана на другој страни првога листа једног примерка Доситејева „Собранија разних нравноучителних вешчеј“ из 1793. Књига се, пре Првог светског рата, чувала у библиотеци Гимназије у Сремским Карловцима.

2 Оригинална се налази у Библиотеци манастира Крка. Текст овог писма Доситеј је исписао на једном примерку свога „Собранија“ 1793. који се до данас чува у библиотеци манастира Крке; ту своју књигу, иначе Доситеј је поклонио манастиру Драговићу. Писмо је без ознака датума и места где је написано, али свакако потиче из 1793.

3 Оригинална се налази у Архивској збирци Вуковог и Доситејевог музеја у Београду. Писмо је први пут објављено, колико се данас зна, у збирци Браће Јовановић 1884. Судећи по речима „при овом мојем путу“ сматра се да је реч о одласку у Букурешт у новембру 1806. где се Доситеј упутио да „тачно каже жеље и потребе српске“.

Пјесна на инсурекцију Сербијанов
Насловна страна књиге Доситеја Обрадовића
у којој су штампани познати стихови
«Востани Србије! востани Царице!»
Прво издање у Венецији 1804,
поновљено издање у Београду, 1833.
сигнатура БГБ ИБ-II-457

Као врхунац просветитељске, грађанске традиције у српској књижевности, појавио се у Београду 9. августа 1807. књижевник који није желео само да бележи или да прати историјске догађаје, већ и да активно учествује у стварању младе, српске државе. Долазак Доситеја Обрадовића у слободни Београд био је заправо чин практичне примене начела за која се читавог живота залагао...

По једном предању, Доситеј је у Београду дочекан веома лепо: „Пола се Београда слегло“ на обалу а топови са тврђаве су прогласили његово ступање на српско тло. Београђани су свечано прихватили аутора *Пјесне на инсурекцију Сербијанов*, посвећене „Србијем и храбрим јеја витезовом и чадом и благопомагајему их Војеводи Господину Георгију Петровићу“. Стихови испевани на прве вести о устанку хришћанске раје у београдском пашалуку, а у којима се устанку даје шири, општенародни значај, свакако су били познати и међу устаницима.

Пјесна на инсурекцију Сербијанов штампана је као засебна књижица у пропагандне сврхе и слата је свуда где је Доситеј сматрао да је потребно. Оригинал из 1804. није сачуван. Стихови су данас познати из првог тома Дела Доситеја Обрадовића које је штампана Возаровић у Београду 1833. године.

Композитор Варткес Баронијан написао је музику за *Пјесна на инсурекцију Сербијанов*. Песма Доситеја Обрадовића била је предложена за химну државе Србије.

ПЈЕСНА НА ИНСУРЕКЦИЈУ СЕРБИЈАНОВ

*Востјани, Србије! Востјани, царице!
И дај чадом твојим видети твоје лице!
Обрати срца их и очеса на се,
И дај њима чути слашке твоје гласе.
Востјани, Србије!
Давно си засјала,
У мраку лежала;
Сада се пробуди,
И Србље возбуди!*

*Ти воздвигни твоју царску главу горе
Да те ојети позна и земља и море,
Покажи Европи твоје красно лице,
Светло и весело, како вид Данице.
Востјани, Србије!...*

*Сјомени се, мајти наша, твоје прве славе,
Твојих враждебника ти посрами главе!
Дивјеж јаничара шерај са Врачара,
Који свој истјога сад не слуша цара!
Востјани, Србије!...*

*Теби сад помаже небесна воља,
И сад ти се показује судбина боља,
Сви ближњи твоји теби добра желе
И даљни се народи твојом добру веселе.
Востјани, Србије!...*

*Востјани, Србије! Мајти наша мила!
и востјани ојети што си прије била!
Српска теби војију искрена чада,
Која храбро војују за тебе сада.
Востјани, Србије!...*

*Босна, сестра твоја, на тебе гледа,
И не жели теби никакова вреда.
Ко тебе ненавиди, не боји се бога,
Од којега теби иде помоћ многа.
Востјани, Србије!...*

*Херцегова Земља и Чернаја Гора,
Далеке државе и остјрови мора -
Сви теби помоћ небесну желе,
Све добре душе теби се веселе
И согласно веле :
Востјани, Србије!
Давно си засјала,
У мраку лежала;
Сада се пробуди,
И Србље возбуди!* (1804)

Карађорђева застава 1811.

натраг на своје прво селиште. Ово проистиче из природног сваком животном својелубију, да онамо тежи гди му се чини боље. У човеку пак словесном и разумном ово исто врођено пристрастије много је височије и благородније; зашто он за благодарност коју у срцу своме к милим и слатким родитељем и воспитатељем чувствује, љуби и загрља целе и многчислене народе који су истога рода и језика, и честократ жртвује своју својствену корист, и драговољно исти живот свој за ползу и за благополучије јединонародни своји презире и предаје. Догод у једном народу не буде довољно число такви благороднодушни патриота, всегда ће он или с једне или с друге стране рамати; но будући да у тако превасходни патриоти изискује се хероическа добродјетел, следователно овакови не може се довољно число наћи док се год у цели народ не уведе чрез воспитаније и прављеније разумна љубов чести и лепа имена; зашто, догод у једној нацији није много веће число добри и правдољубиви него зли и неправедни, не може се наћи довољно число најбољи. Овде није намјереније тужити се и јадити што није тај и тај таки, а онај и онај другојачи, зашто то ни длаке не помаже; познати у чему стоји погрешка, и почети исправљати се и по свевозможној снаги побољшавати се, како сваком понаособљиво, тако и свима воопште, ово је могуће.

О љубови ко отечеству

Љубов ко отечеству не состоји се само у томе да је свакоме место рожденија и воспитанија милије него сва друга на свету; ово је опште и природно и бесловесним животињам, зашто и ова се нерадо очуждавају од места гди су из почетка обикла, и за удивљеније је како често коњ, во и свиња, кад се гди далеко преместе, измакну се и побегну

Доситејева задужбина

Кућа у којој је рођен Доситеј у Чакову, у Румунији, и данас постоји. До скора је била у власништву једне румунске породице. Акцијом фирме „Хемофарм“ из Вршца откупљена је и преуређена. „Хемофарм“, Матица Српска и Институт за књижевност и уметност 17. септембра 2004. у Вршцу основали су Задужбину Доситеја Обрадовића.

Др. Обрадовић

Велика школа 1808 – 1813, сада Вуков и Доситејев музеј у Београду.

Доситејев говор у Великој школи

У одређени дан дође Младен са свијем совјетницима и с митрополитом и Доситијем и, пошто митрополит у највећој соби гдје ће бити школа освети воду, Доситије сједећи прочита из једнога великог тефтера (које је био рукопис од друге књиге „Собранија вешчеј“) о *достојном почитанију к наукам*. И сад се опомињем како се Младен грохотом насмијао кад је, у читању, Доситије рекао: „У попа би ваљало да су и прасад мудра, а у њега су и дјеца луда“. Потом је, сјутрадан, почела школа.

(Вук Стефановић Караџић)

Крајем 1808. отворио је Доситеј школу у Београду, а почетком следеће године постао директор свих народних школа у Србији.

Цртеж Београда из књиге Доситеја Обрадовића „Мезимац“, други део, штампане у Будиму, 1818.

Слово које је својим ученицима говорио Доситеј Обрадовић при отварању Велике школе у Београду. Насловна страна броја 47. Подунавке од 22. новембра 1847.

С Л О В О,
 ков е своимъ ученицима говорио
 покойный
ДОСИТЕЙ ОБРАДОВИЧЪ
 при отвораню велике школе у Београду.
 —
Возлюбленные ученици!
 Богъ прелюблѣннѣе и многомилостивѣе избавля землю нашу и любилимо отечество отъ сузанства Турскога, а мы валя да се старамо да избавимо душу нашу одъ сузанства душевнога, то есть одъ незнања и одъ сѣлноте ума. — Ово избавлѣннѣе друголче неможе бити развѣ чрезъ прилѣжну, и трудолюбну науку. — Вы видите дражайшии ученици! колико се родители и старии ваши стараю не само за ранити васъ и одевати, него јоше са више не жале трошка за науку вашу. Содержаваю, и радо плаћаю учителѣ ваше да васъ свакиимъ лепимъ и полезнимъ наукамъ обучаваю и на свако добро наставляю, да будете съ временомъ на ползу и на похвалу любимиому отечеству и цѣломе народу.
 Благо вами! ако будете учителѣмъ покорни и послушни, и ако возлюбите мудрость и науку, зацо ово су дарови Божии наймногочѣннѣи. —
 Благо и цѣлому народу Сербскому! Ако ви постанете и будете Боголюбиви, правдолюбиви и просвещени! Одъ васъ ће се сва нація наша просветити и на свако добро наставити, зашто ви ћете бити съ временомъ народни поглаварѣ, судіе и управители, и одъ васъ ће зависити све общенароднѣе благополучіе, честь и слава. Ако ли ви будете (сачувай Боже!) зли, неправедни, грабители и мучители, тешко народу и съ вами заедно! —
 За то дражайшии ученици! будите благонаравни и послушни учителѣмъ вашимъ, учите се и просвещавайте се у наукамъ и добродѣтели, и быћемо сви срећни и честити предъ Богомъ и предъ людма, ков да намъ даруе благи Богъ Аминѣ!

МУШИЦКИ, Лукијан: **Песме**, изабрала и приредила Мирјана Д. Стефановић. – Београд: Српска књижевна задруга, 2006. – 225 стр.

У 97. колу (у народу познатом под именом *Плаво коло*) Српске књижевне задруге као 641. књига објављене су сабране песме и *Натписи на сербско књижество* Лукијана Мушицког (рођен као Лука Мушицки, Темерин, 1777 – Карловац, 1837), филозофа и правника, по замонашењу 1802, професора карловачке богословије, архимандрита манастира Шишатовца, потоњег владике у Карловачкој (данас Хрватска) епархији. Из темељног предговора приређивача Лукијанове поезије Мирјане Д. Стефановић сазнајемо о времену и књижевно-историјским приликама у којима је Мушицки живео и писао своју поезију. Наиме, он за живота није објавио ниједну збирку песама. После његове смрти синовац Геогије Мушицки приредио

је стричеве песме у четири књиге под истим насловом *Стихотворенија* (1838-1847, у Пешти, Будиму и Новом Саду). Потом следе издања из 1869. (Александра Андрића у Београду) и *Одбрани стихови* (1938, Београд, приредио Васа Стајић) о којима је веома похвално писала Исидора Секулић. Ово *Задругино* издање поред вредног *Предговора*, песама и натписа, садржи исцрпне *Напомене о песама*, *Скраћенице*, *Две напомене о приређивању* и *Речник*. Како приређивач истиче, Срби су двадесетих година 19. века писали језиком који се у науци одређује као србизован славеносрпски језик који је у себи зависно од писца до писца садржао и словенизме, тј. рускословенске језичке црте. За живота читан и хваљен („метеорска појава“, „Божествени“ (Сава Мркаљ), „српски Пиндар“ (Лазар Бо-

јић), „српски Хорације“, „кнез српских песника“ (Павел Јозеф Шафарик), „гениј рода“ (Петар П. Његош и низ других књижевника и научника), крајем 19. века Мушицки бива готово заборављен. За данашњег читаоца осим културно-историјског фактора Лукијанове песме, похвалне песме, оде, херојске оде, епиграми представљаће прави мали духовни празник. Код Лукијана „први

пут у нашој лирици долази до изражаја нови песнички језик (кумулација реторских питања, алегорија, перифраза, хипербола) изразит кроз сложене придеве и кованице“ (Мирјана Д. Стефановић), као и самосвојна медитативност. Такође, тај српски класициста пише стилем пуним одског одушевљења и пуноће емоција и прослављања.

Н.Ђ.

СИМА ЛОЗАНИЋ (1847-1935)

Сима Лозанић је рођен у Београду 24. фебруара 1847. године. Због службе оца Милоја, среског начелника шездесетих година 19. века, Лозанићи су често мењали место пребивалишта, тако да је Сима основну школу учио у Кладову, Параћину и Београду, а гимназију у Неготину, Зајечару, Београду и Крагујевцу. Правни факултет Велике школе уписао је 1864. и студије је завршио 1868. Наредне четири године провео је у Цириху и Берлину, као државни стипендиста, где је изучавао хемију

обавезу да утврђује да ли је новац прави или лажан. Обављао је и друге анализе за потребе разних државних институција и војске као што су: анализа брашна за војску, сировина за барут, утврђивање процента шећера у репи из разних крајева Србије, анализе вина... Лозанић је такве обавезе сматрао својом дужношћу према земљи и свом народу.

Један од важних послова које је обављао било је и испитивање београдских пијаћих вода. Анализирао је воде са неколико бунара и

160 година од рођења једног од 100 најзнаменитијих Срба, научника, хемичара, првог ректора Универзитета, министра привреде и министра иностраних дела, националног радника и посвећеника

СВЕЧАНОСТ ОТВАРАЊА УНИВЕРЗИТЕТА

Свечаности отварања Универзитета одржаној 2. октобра 1905. године присуствовали су краљ и престолонаследник, чланови дипломатског кора, народни посланици, чланови министарског савета, чланови државног савета, митрополит, епископи, чланови Академије наука, ректор и наставници Универзитета, управници просветних завода, наставници средњих школа, учитељи основних школа, представници просветних и културних друштава и установа, представници трговачког staleжа, новинари и други угледни грађани, као и представници страних универзитета и научних друштава. Свечаност је отворио краљ Петар прогласивши Универзитет отвореним и одржавши краћи говор. После краља госте је поздравио председник Министарског савета и министар просвете Љубомир Стојановић, а затим је ректор Универзитета Сима Лозанић одржао поздравни говор. Говор је дугачак па издвајамо један мали цитат:

„Сем свега поменутога, универзитети гаје изврстан дух код својих ученика, који им даје обележје универзитетских грађана, и који им служи као основа и у научном раду, и у друштвеном животу. Јер бити предан својој науци истински, и истраживати научне истине савесно, јесу особине универзитетског грађанина као научника; а бити карактеран непоколебљиво, и гајити врлине стално, јесу особине универзитетског грађанина као човека; љубити, пак, своју домовину изнад свега, бити готов и жртвовати јој и сам живот, јесу особине универзитетског грађанина као сина једног народа. Верујем да ће и наци Универзитет умети одгајити такав дух код својих грађана.“

За чланак је кориштена књига Снежане Бојовић – Сима Лозанић: 1847-1935.

код чувених научника Вислиценуса и Хофмана. Вративши се у Србију 1872. ступа на Катедру хемије Велике школе као предавач. Његов долазак на Велику школу означио је почетак новог, модерног раздобља у развоју хемије у Србији.

Прерастањем Велике школе у Универзитет 1905, зашта се залагао дуги низ година, постао је прво председник привременог Универзитетског одбора а затим први ректор Универзитета. Током шездесетогодишњег научног рада (1871–1929) објавио је око 200 научних и стручних публикација. Најважнији радови су му били из органске хемије и електросинтеза, а о њиховом значају сведоче чињенице да се неки и данас цитирају. Такође, пуно је радио на откривању природних богатстава Србије јер се бавио анализирањем минералних вода, пијаћих вода, руда, минерала и метеорита. Обављао је и практичне послове за Министарство финансија, као државни испитивач руда и лажног новца. Србија није имала своју новчану валуту све до 1868, односно 1870. године. Пре него што је почео да се кује новац Србије, у земљи су биле у оптицају 43 врсте страног новца: турског, аустријског, француског, дубровачког, холандског, шпанског, итд. Како је у оптицају било пуно лажног новца Лозанић је имао

градских чесми са којих се снабдевало грађанство. Пошто су Лозанићеве анализе показале да вода са градских чесама није добра, Никола Пашић, тадашњи председник општине, одмах је повео акцију за изградњу водовода. Тако су Лозанићеве анализе београдских пијаћих вода имале директан утицај на побољшање квалитета пијаћих вода и брзу изградњу новог водовода у Београду.

Средином осамдесетих година 19. века, у време реформе и модернизације гимназије, радио је на састављању модерног програма из хемије и увођење експерименталне наставе у средње школе. Као добар предавач написао је неколико уџбеника из хемије, како за средње школе тако и за универзитет.

Лозанићева дугогодишња жеља је била да се и код нас агрикултурни проблеми изучавају на научном нивоу, у оквиру Универзитета. Он се скоро десет година залагао за оснивање Пољопривредног факултета. Тврдио је да би Србија много пре изашла из заосталости и

сиромаштва и много пре се извршио привредни преображај да је имала установу као што је Пољопривредни факултет. Пропагирајући идеју о потреби и користи Пољопривредног факултета, Лозанић је написао већи број чланака, неколико извештаја, неколико пројеката будућег рада факултета, одржао низ предавања и уложио огроман труд и време радећи активно на том питању читаву деценију.

Лозанићев рад у науци одвијао се преко Српског ученог друштва, односно Академије наука. Редовни члан Српског ученог друштва постао је са 25 година, 1873. У раду Друштва учествовао је активно све до његовог спајања са Академијом наука 1892. године. Када је основана Српска краљевска академија 1886. године, првих 16 академика постављено је краљевим указом 1887, а следеће чланове Академије бирали су сами академици. Сима Лозанић је први члан Академије изабран на овај начин, 6. јануара 1890. године. Неколико пута је биран за председника и секретара Академије. Као председник Академије, поред редовних задатака око организовања рада, био је иницијатор уређења Академијске библиотеке (1899), а 1905. године председник комисије за решавање питања о подизању једног заједничког или посебних делова за Академију наука, Народну библиотеку и Музеј српске земље.

Осим научног и стручног рада, Лозанић је био активан и на политичкој сцени. Неколико пута је био министар привреде и иностраних дела, а нешто више од годину дана посланик у Лондону. На тим дужностима налазио се у време владавине Александра Обреновића, од

→ 1894. до 1903. године. Као министар привреде радио је на законима у области привреде и тако поставио темеље привредном законодавству, чиме је почетком 20. века био омогућен брз привредни развој и напредак Србије.

Као патриота Сима Лозанић је учествовао у свим ратовима свог времена: српско-турским 1876–78, 1885, Балканским и Првом светском рату. У Првом светском рату имао је неколико значајних функција. После преласка преко Албаније и опоравка од исцрпљености, Лозанић се активно укључио у политику покушавајући да помогне, не више активним учествовањем у рату, тада је био седамдесетогодишњак, већ својим стручним знањем и политичким и дипломатским искуством. Крајем 1917. Лозанић је именован за члана мисије од шест чланова која је путовала у Сједињене Америчке Државе ради обезбеђивања материјалне помоћи и политичке подршке земљи. Председник Вилсон је 30. децембра приредио званични ручак у Белој кући у част мисије. Куриозитет је да је аутомобил који је био додељен мисији имао српску и америчку заставу, као и да се на хотелу у ком су одсели вијорила српска застава. Мисија је присуствовала седници Сената, 5. јануара 1918, на којој је председник Вилсон поздравио мисију а чланови Сената су појединачно представљени. Мисија је 11. јануара отпочела турнеју по САД и за недељу дана посетила осам држава. У Њујорку је Лозанић неколико пута покушавао да ступи у везу са Николом Теслом, али је он у то време већ прекинуо везу са јавношћу. У току боравка у САД Лозанић се неколико пута срео са Михајлом Пупином, добрим познатиком и сарадником по „српском питању” његове ћерке, Јелене Лозанић, која је од 1915. године у САД и Канади држала говоре о приликама у Србији и на Балкану и прикупљала помоћ за Србију.

За свој патриотизам, љубав према народу и отаџбини, али и за свој јавни и политички рад, одликован је већим бројем одликовања: Сребрна медаља за храброст (1876), Св. Сава III реда (1889) и I реда (1922), Таковски крст V (1876), Орден Милоша Великог III реда (1899)...

Што се тиче приватног живота, Сима Лозанић се 1877. оженио Станком Пачић. Изродили су четворо деце: Миливоја, Ану, Светислава и Јелену. Остали подаци о његовом приватном животу су штурни.

Сима Лозанић је 1924. отишао у пензију, али је наставио да објављује радове до 1929. године. Умро је у Београду, у 88. години, 7. јуна 1935. године.

Лозанић је у пуном смислу одговорио захтевима времена у коме је живео и народа коме је припадао. Данас, Србија слави овог великог Србина само именом једне улице на Дедињу. Да ли се на тај начин достојно одужила највећем српском хемичару за његов неизмерни научни рад и верном служењу отаџбини остаје на размишљање сваком истинском српском родољубу.

Александра Вучинић

Доситеј у говору и твору

Доситеј и игуман

Пошто поручаше, приђе Доситеј свом старцу и потпуно га задовољи прочитав му нешто из псалтира. Игуман му допусти узимати и читати књиге а Доситеј одмах разгледа што беше на столу и жељно се задржа код „житија сви(х) свети(х)“...

Пошто се игуман испавео, затече Доситеја још над књигом и рече му да што прочита. Кад Доситеј и ову велику стаде читати као мало пре псалтир, онда игуман запита да ли он може тако сваку књигу читати и разумевати. Одговор: може и разуме сваку српску и влашку.

Онда узми своју торбу па онда иди куд ти драго!

(Андра Николић)

Један Доситејев одговор

У једном великом друштву, гди је и Доситеј био, један је врло много викао на Доситеја, на које му Доситеј ништа није одговарао, него је мирно гледао оног што виче на њега и слушао га као да се то њега ништа не тиче. После кад се друштво развило, рекне му љутито један његов пријатељ:

- Та ти си права будала кад ти на онакве грдње ни једне речи не одговори.

- Е, мој пријане - одговори му Доситеј смешећи се - та баш луд човек у таквој прилици не би умео ћутати!

(Шумадинка)

Доситеј о вођима устанка

Окупе једном главари Доситеја да, док су они као живи сведоци још ту, опише устанак и достојно прикаже свету заслуге њихове. Иначе, рекоше, може доцније доћи туђинац, Шваба какав, па налагати којешта, а њих можда чак и нагрдити. Гледајући сваки дан ситничарске размирице њихове, безумно отимање око власти и сатирање место сложног рада на срећу отаџбине, Доситеј им одговори горком шалом:

- Боље је за вас да ја то не пишем, јер вам ни најгори туђинац не би могао налагати оно што бих написао ја, изнесећи само чисту истину.

(Политика)

Доситеј као министар просвете

Кад су под Карађорђем позвали Доситија у Србију и поставили га за министра просвете, он изненађен, не могавши се тога одрећи, с дубоким уздахом рече:

- Ево моје велике радости што сам доживио да се Србија ослободи, а овамо сам дочекао несрећу да ја, старац, боктеришем музама које ни моћ младог Аполона није у стању пробудити, кад оне и при звечи оружја (у рату) најдубље спавају!

(Јавор)

Доситејева последња жеља

Тело његово испратили су сви ђаци, сви учитељи и многи Београђани. Кад су га, мртва, носили од куће ка цркви, онда је један човек, носећи кесу ситних пара, овда-онда заитао по прегршт тих пара и бацао преко мртва Доситија да се распну по улици, те да их после купе сиромасу. Ко је био тај човек и рашта је то радио, нисам могао дознати.

Доситија су, пред смрт, упитали:

- Како хоћете да вас опевају: као јеромонаха или као мирјанина?

- Као јеромонаха - одговорио је он.

Тако су га и опевали.

(Милан Ђ. Милићевић)

“Чудне ми тековине једнога филозофа”

По смрти Доситејевој наређено је било да се његове ствари распродаду. И распродато је све што је имао за непуну два сахата времена.

- Зар све продадoste - упита председник Савета Младен Рељу Банађанина, познатог домишљана и шаливица, који је био на тој продаји.

- Све оде као алва - одговори Реља.

- Чудне ми тековине једнога филозофа-рећи ће на то Младен. - Све оде тако зачас!

- Е, богами, кад на твоју дође ред-рекне Реља - имаћемо посла таман две године...

А данас нико не зна ни за куће, ни за дућане, богатога Младена, а Доситијева се свака стварчица чува као каква светиња.

(Милан Ђ. Милићевић)

Из збирке записа и анегдота Доситеј у говору и твору, приредио Боривоје Маринковић, Нолит, Београд 1961.

КЉУЧЕВИ БЕОГРАДА

Српска књижевна задруга наставља да поводом важних годишњица из историје Београда објављује приређена издања старијих и новијих научника, историчара, књижевника који су писали о Београду. Прошле године објављене су три књиге поводом 200. година ослобођења од Турака у Првом српском устанку (1806–2006). Реч је о књигама Тодора Стефановића Виловског (1854–1920) *Сингидунум*, Михајла С. Петровића (1901–1949) *Како је постао Београд* и Драгољуба Талића *Водич кроз Београд*. О њима смо писали у *Новинама београдског читалишта* у троброју 15–16–17, новембар–децембар 2006 – јануар 2007. Ове године изашле су три нове књиге о Београду поводом 140. годишњице предаје кључева града Београда кнезу Михаилу Обреновићу. Књиге су богато илустроване, у тврдом колор повезу са заштитном кутијом.

МИЛИЋЕВИЋ, Ђ. Милан: Стареслике српске престонице, приредио Драган Лакићевић. – Београд: Српска књижевна задруга, 2007. – 136 стр, илустровано, цртежи Предрага Драговића

Књигу отвара предговор Тихомира Остојића из 1909. године у коме он пише о животу и раду Милана Ђ. Милићевића (1831, Рипањ – 1908, Београд), научника и културног посленика, једног од седамнаесторице оснивача Српске књижевне задруге 1892, члана Српске краљевске академије. Први део *Историја, суштински* је прича о раду *Књажевске канцеларије* установљеној према уставној одредби и законом од 29. маја 1839. на основу турског (султанског) Устава из 1838. Милићевић сликовито даје скице, портрете, карактеролошке опсервације о колегама из канцеларије и самом функционисању те установе: плате, место (Мали конак, где је данас Нови двор, тј. зграда председника Србије), одељењима: *внутрење, инострано, судско* „за спорове и криминале“. Други, обимнији део *Топографија* представља дескрипцију значајних установа и места ондашњег Београда. Милићевић пише кратке крокије о *Абаџијској чаршији, Алијиној башти* („Малко на север идући од бивше Видин капије, онамо ка парном купатилу, била је башта с виномовом лозом и другим воћем неког Турчина Алије...“), *Барјакџамији, Баталџамији, Битпазару, Булбудеру, Варош капији, Великој пивари* („Биће године 1840, начинила је кнегиња Љубица на углу улице Босанске и оне од Три кључа (наравно садашње, а пре је то било чисто поље) дугачку зграду за Пивару...“), *Врачару западном, Врачару источном, Господарској механи, Господској улици, Новом гробљу, Дедији* (Дедиње), *Делијској чесми, Енглезовици, Дорћолу, Теразијама, Росту ћуприји, Савамали, Сењаку, Чукарици, Славији, селу Жаркову, Мокром Лугу* („...има два села која се зову *Мали мокри луг* и *Велики мокри луг*. Сељаци у ова два села досељени су из Сврљига још за Карађорђево ратовања и ту настањени. Њихове жене већином још носе одело сврљижанског кроја и боја“), *Читаоници београдској* и другим важним местима и топонимима Београда половином и крајем 19. века. Како пише приређивач у белешци *Београдске мрвице*:

„У Милићевићевом приповедању видимо Београд који је и у његово доба, пре једног столећа, почео да ишчезава. У рељефној и језичкој документарности ових записа и слика чува се биће града који се мења и душа која је увек иста“.

ЂОРОВИЋ, Владимир: Кратка историја Београда, приредио Драган Лакићевић. – Београд: Српска књижевна задруга, 2007. – 109 стр, илустрације и фотографије из *Београдских општинских новина, Годишњака Музеја града Београда*, књиге *Београд у 19. веку*

Под заједничким насловом и корицама обједињено је пет текстова историчара и професора Београдског универзитета Владимира Ђоровића (1885–1941). Најдужи текст *Кратка историја Београда* заједно са прилозима осталих сарадника објављен је у часопису *Савремена општина* 1927. године. Временски распон је од преисторијских култура (Винча, Рипањ), доласка Келта, Римског освајања и владавине (у Београду/Сингидунуму се 331. родио римски цар Јовијан, 366. био је зборно место аријанског сабора и седиште хришћанског аријанског епископа), доласка Хуна, Гепида, од „треће десетине 6. века почињу све чешћи упади Словена у византијске покрајине“ (цитат из текста В. Ђоровића), сукоба Мађара и Византинаца, српске власти од 1284. (краљ Драгутин) до 1319. када га поново освајају Мађари, времена деспота Стефана Лазаревића, борби Турака са Мађарима и Србима 1440,

1456. (Јанош Хуњади и велика победа хришћана), до пада под Турке 28. августа 1521. Следе описи београдске вароши и живота његових становника, затим Карађорђево освајање Београда 1806. „све до катастрофе 1813. године“. Кнез Милошево насељавање Београда, Палилуле, насељеницима из нишког и лесковачког краја, султанов ферман прочитан 6. априла 1867. о предаји кључева тврђаве кнезу Михаилу. *Историја* се завршава тријумфом у Првом светском рату када је „са чашћу дочекао, да се испред њега ваљају две царске круне“. Текст *Београд* у наставку књиге је одредница из *Народне енциклопедије, том 1*, Станоја Станојевића из 1929, као и текст *Београдски пашалук* (обухватао област од Дрине на западу до испод Ужица и Карановца, на југу до Сталаћа, а на истоку до Пореча). Текст *Београд за време српске владавине у средњем веку* преузет је из *Политике* од 1. августа 1927. и написан је поводом петстогодишњице смрти деспота Стефана Лазаревића. *Авала је била и остаје чувар Београда* је Ђоровићево предавање на Народном универзитету објављено у листу *Време*, 8. јуна 1928. године.

САМАРЏИЋ, Радован: Дубровчани у Београду, приредио Драган Лакићевић. – Београд: Српска књижевна задруга, 2007. – 139 стр, илустровано, цртежи Предрага Драговића

Књига садржи шест текстова академика Радована Самарџића (1922, Сарајево – 1994, Београд), председника Српске књижевне задруге у деценији када се распадала Југославија. Свих шест текстова/огледа могу се читати као јединствена студија, односно, „Векови дубровачког присуства у Србији, поготово у Београду, осветљени су у овој студији на књижевно-историјски начин, као у прози историјске имажинације у којој се замишља само истина. Слика света у историји Радована Самарџића чини се важнијом од фактографије која се подразумева, толико да је невидљива“ (из поговора *Векови дубровачког присуства* приређивача Драгана Лакићевића). Суштински, дубровачко присуство у средњовековној немањићкој Србији, наставља се у новим условима и после пада низа хришћанских држава под османлијску власт. Први оглед *Београд – привредно седиште северне Турске* анализира сарадњу Млетака, Дубровчана и других са европском Турском („Улазак Турске у зону интереса европског трговачког капитала (удео дубровачких средстава био је ту јако видан) био је од судбоносног значаја за ту земљу“). Целине *Дубровачка насеобина у Београду* и *Уређење дубровачке насеобине* описује функционисање трговачких и осталих пословних веза, султанске привилегије Дубровчанима, верску аутономију Дубровчана (махом Срба римокатоличке вероисповести), даје портрете истакнутих породица и појединаца који су пословне везе разгранали од Дубровника до Цариграда. Велики број фактографских детаља везаних за цене, тражњу, врсту робе налазимо у целинама *Трговина Дубровчана у Београду у 16. веку* и *трговини у 17. веку*. За право виђење прошлости незаобилазна је културна историја обрађена у поглављу *Културни живот Дубровчана у Београду* (наука, књижевност, вођење књиговодствених књига, махом „словинским“ - српским језиком и ћириличним писмом („in carattere serviano“, „nella lingua serviana“, „nella lingua nostra serviana“). Књига се завршава историографским чињеницама које указују на „крај“ дубровачке трговине и колоније њихових трговаца после Карловачког мира 1699. али и пред „жалосном сликом јаничарског безвлашћа, немара, и зачмалости читавог становништва и непрестаног економског назадовања“, односно, „Понеки заостали Дубровчанин није више представљао никакав привредни чинилац ни за свој град ни за Београд“.

Небојша Ђосић

СЕНИ ДОСИТЕЈА ОБРАДОВИЋА

Seine Hochachtung soll jedes Volk den Männern weihen, dich die es erleuchtet und gebessert ward; ihre Bilder soll es ehren, ihr Gedachtnis soll es feiern; und alle Herzen werden vor Begierde glühen, eben so gross und edelmüthig zu seyn.*

Цимерман

Видевши многе народе, градове,
И школе, нраве, својему Роду на
Стократну ползу, сребровласи,
Мили Обрадовић навек усну.

У Белом Граду, новом позоришту
Мишица сербски(х), куд га нам приведе
Из Треста љубов топла к својим;
Камен га с натписом краснопростим

Покрива дично: Сербске му његове
Зде кости леже; Род је свој љубио.
Движе се ум и срдце добрих;
Сви благодарности свете полни.

Гледамо тако, мекшега чувства вси,
На воћку в јесен, плодов си лишену;
На гране већ безлистне, сухе:
На памет долазе сенка, плоди.

Пробужден рано, срећни Доситеје,
И нас и Тебе љубјаштим генијем,
Те виде мир и купи мудрост
Немцев, Французов, Енглезов, Греков,

За браћу своју (как' Анахарзис та
Нелене Ските), ревношићу, подвиги,
Не златом богат; вкусив нектар
Истине, појити жедне нача.

Минервин кому дом неприступан јест,
Толмач же нуждан в беседи праотцев,
Тај тебе чита; штома слуша
Буквонеискусан: все им јасно.

Ти света жељним отвори царски пут.
Колики с тобом путују, мудрују!
Куд ум, куд воља, куд срдце
Тежити должно јест, радо чују.

Откриваш мудро басном ласкателство,
Клевету, завист; леп благородства штит
На двобој токмо руци славиш;
Казнити умеш надмену гордост.

Свак древо хвали плоду по доброму;
Чест онда мужу, то насадившему.
Астреје спутник поста, знатна
Словом Аспасије в дружбу водиш.

Престрого каткад он облиचाвао:
Обаче верни ученик Сократов,
(Праштајмо жару добру) нерад
Видети ум богодани рабом.

Ти себи вечни воздвиже памјатник,
К високој цели влекуит пресилно Род.
Почивај тихо, душе чисти,
С крепкима духови храбрих отцев.

У манастиру Раковцу, 24. августа 1811.

Лукијан Мушицки

* Мото: Сваки народ треба високо да поштује људе који су га просветили и учинили бољим; треба да поштује њихове слике, да им слави успомену, па ће сва срца пламтети од жеље да исто тако буду велика и племенита.

Белешка: Песма је штампана у Будиму 1811. Доситеј је један од највећих идејних узора Мушицком. Поштовање према стваралаштву и идејама Доситејевим потврђено је сусретом два песника, 1807. године у манастиру Крушедолу; ту је Доситеј написао песму о Србији и посветио је Мушицком.

Зоран Павловић, ДОСИТЕЈ БДИ НАД УШЋЕМ, 1986. година, уље на платну

Др. Обрадовић М

ведачки ритам, који траје од прве до последње странице, чини да се ова књига нађе у самом врху Мореловог стваралаштва.

МУН, Елизабета: Брзина мрака. – Нови Сад: Неор, 2006. – 336 стр

Негде у блиској будућности, главни лик романа, Лу Арендал је аутистичан момак који ради за велику компанију која запошљава аутистичне људе не би ли експлоатисала њихове високо развијене могућности. Он и његове колеге знају да су последњи аутистичари, јер је развијена техника која лечи аутизам код одојчади. Арендал је захваљујући добијеном образовању у могућности да релативно нормално функционише у друштву. Међутим, једног дана му бива понуђено да учествује у експерименталном лечењу од аутизма... Иако роман „Брзина мрака“ припада жанру научне фантастике, он јачином приче и дилемама које нам предочава Елизабета Мун слободно може да се уврста у главно-токовску књижевност.

НЕШИЋ, Дојчиновић Биљана, БОЈАЦИЈЕВСКА Маја, КИРОВА, Милена: ГЛАСОВЕ – нова хуманитаристика од балкански авторки, издавач Сонм, Софија, 2007. – 309 страна

Овај зборник/књига изашао је у оквиру пројекта Преглед савременог женског критичког писма у Бугарској, Србији и Македонији, уз помоћ Швајцарског културног програма из

Бугарске. Носилац пројекта за бугарске ауторке је Милена Кирова, за ауторке из Србије др Биљана Дојчиновић Нешић, а за македонске др Маја Бојацијевска. Из Бугарске су текстовима заступљене др филозофије Емилија Дворјанова, професор бугарске књижевности софијског универзитета Милена Кирова, Надежда Радулова, Надежда Александров, оперска певачица и предавач Наталија Афејна и Ралица Мухарска предавач англистике и американистике на Софијском универзитету. Из Македеније текстове пишу Катица Кулаковска, Рајна Кошка, Маја Бојацијевска (магистрирала на Београдском универзитету, докторирала у Скопљу), Славица Србиновска, Катерина Колозова и Јасна Котеска. Србију представљају Зорица Ивановић (асистент етнологије и антропологије на Филозофском факултету у Београду), Драгана Поповић, предавач физике и биофизике, Биљана Дојчиновић Нешић, доцент на Филолошком факултету у Београду, једна од оснивача Центра за женске студије у Београду, др Светлана Слпшак, професор на Љубљанском универзитету, Јасмина Лукић, гостујући професор на Универзитету у Будимпешти и Дубравка Ђурић, песникиња и књижевни критичар, изучавалац „женског писма“. Ради бољег разумевања садржаја навешћемо и неколико наслова текстова ових ауторки: „Библија и женски етос“ Милене Кирове, „Феминистички дијалог истока и запада. Где смо ми?“, Ралице Мухарске (Бугарска) „Политика и практика у дисциплиновању женског тела“ Славице Србиновске, „Херменеутика гротескног искушења“ Катице Кулаковске (Македонија) „Тело као артефакт-пол, род и различитост

полова“, Зорице Ивановић (у оквиру шире теме), „Наука, пол и Власт: Ситуација у Србији“, Драгана Поповић (Србија).

НЕДЕЉКОВИЋ, Оливера: Сувласници белине. – Београд: Филип Вишњић, 2006. – 63 стр.

Оливера Недељковић (рођена Вуксановић, 1973, Чачак) своју трећу песничку књигу (*Водени цвет*, 1996, *Прибор за читање*, 2002) на графичком плану формира у облику кратких прозних пасуса. Међутим, садржај/текст је изразито лирски интониран те се може говорити о песмама, или, песмама у прози. Кроз све четири целине лирски субјекат је у интензивном дијалогу са другим кроз различите форме обраћања („Могло си, налик врапцима чије су измрзле сенке дрхтуриле и по ненасељеним тишинама, притајити срце све док најзад не спадну и сметови доцртани руком прехлађеног дечака“, или, „Дишем да ти би се умилла леденим цветовима са окана“, из песме *Зимске руже*). Ако целина *Препричани лед* суптилно предочава зимску белину природе, циклус *Неначета хартија*, такође у сагласју са природом, односом субјекта и другог, уводи проблематику писања и исказивања доживљеног. Кључне речи су писмо, песма, белина. Рафинирана лирика, богат и загоњетан лексички план, неочекиване синтагматске спреге, конотативни слој у коме читамо интиму субјекта и другог саживљену са природом и писмом, нека су од својстава која творе аутентичност ауторкине лирике.

ПЕТРОВИЋ, Ненад: Sectio caesarea. – Београд: издање аутора, 2007. – 217 стр.

Ненад Петровић (1961, Врање, доктор историјских наука) почев од 1996. објавио је два романа и две књиге приповедака. У поднаслову трећег романијерског дела *Sectio caesarea* (Царски рез) аутор је дело типолошки сврстао у жанр политичког трилера. Елементатрилер комбинаторике свакако има (убиства, криминализован део српског друштва на размеђи два века), али, на основу великог удела есејистике, потискивања фабуле у други план на рачун излагања идеја, критичког односа према друштву, власти, законима, овај роман можемо одредити и као политичку сатију (сатија: средњевековни жанр у коме се алегоријом критикују морална, друштвена, филозофска и друга становишта, фабула подређена идејама, у савременој српској прози парадигма сатије је роман Борислава Пекића *Како упокојити вампира*), или као роман идеја, односно, интелектуални роман. Из приче о убиству Ивана Стамболића (поглавље: КАО ПРВО: Ко уби газда Јовчу), убиства премијера и филозофа Зорана Ђинђића (поглавље: КАО ДРУГО: Ко уби Лакија) и поглавља КОНАЧНО: Ко уби нашу (плементу?!)) душу??? исјава снажна критика српског друштва кроз нарацију објективног приповедача, стварних личности и фиктивних ликова. Петровићев роман представља дубок уметнички увид у садашњицу српског друштва. Надамо се да ће критика имати слуха за оригиналан приступ и обраду теме.

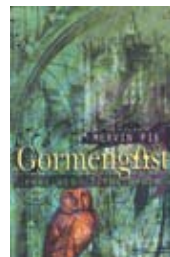

ПЕТРОВИЋ, Тихомир: Школски писци. – Нови Сад: Међународни центар књижевности за децу Змајево дечије игре, 2006. – 251 стр.

Тихомир Петровић нам је подарио изврсну и преко потребну књигу *Школски писци*. Свако од нас је понео макар једног писца у срцу из детињства. Сви памтимо песме Јована Јовановића Змаја, Бранка Радичевића, Десанке Максимовић, или приповетке Данила Киша, Бранислава Црнчевића и Бранка Ћопића. Тихомир Петровић у уводној речи истиче како је „тешко вратити се језику детињства“, али и закључује да је тешко одвојити „таленат писца за децу од талента писца за одрасле“. Заиста, треба одбацити године искуства и преселити се у дечији свет. А то је, признаћете, изузетно тешко, поготово ако сте писац „средње руке“, дакле писац без већег дара. Књига *Школски писци* ће вам приближити велика имена српске књижевности као што су Доситеј Обрадовић, Бранислав Нушић, Иво Андрић, Душан Радовић, Гроздана Олујић, Бранислав Црнчевић и Добрица Ерић. Ово је књига коју свакако вреди имати.

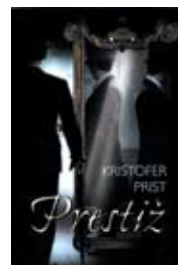
ПИК, Мервин: Горменгаст. – Београд: Океан, 2005. – 571 стр.

Изгледа да књиге над књигама ипак постоје. „Горменгаст“ је изузетно необичан роман, како по изванредном, избрушеном стилу, атмосфери – мрачној, претећој, па опет забавној, тако и по тематици – упознаје нас са измаштаним светом у којем се готово цела радња дешава у четири зида једног несвакидашњег замка. Сви становници замка су изузетно необични и крајње упечатљиви. Почевши од Роткода, који отвара и затвара први део трилогије под називом „Титус Гроун“, преко Флеја, личног слуге Сепалкрејва, грофа од Горменгаста, Фуксије, нежне грофовке Перке, хладне Гертруде, њене мајке, крхке и плашљиве даде Слег, доктора Прунсквалора, све до малог, тек рођеног Титуса, Светлера, главног куvara и Стирпајка, једног од његових помоћника. Ту су и крајње необични становници спољних насеобина... Како ће се и зашто свако од њих до краја првог дела трилогије променити, оставићемо вама да сами откријете.

ПРИСТ, Кристофер: Престиж. – Београд: Лагуна, 2006. – 403 стр

У Викторијанско доба, два мађионичара започињу лични сукоб. Ово ривалство постаје толико опсесивно за обојицу да су и њихови потомци ухаћени у мрежу. „Престиж“ није обична прича фантастичног жанра. Нема вилењака, тролова нити оркова. Заправо, једина магија је она сценске природе коју изводе илузионисти на врхунцу њихове представе. Оно што је овде пресудно је прича о ривалству између двојице великих мађионичара пуна обрта и заплета. Оба главна јунака, Енцир и Борден, су нам симпатични и лако ћемо им се наклонити. Кристофер Прист је урадио одличан посао када је писао ове ликове. И ту лежи снага романа. Можда ће читаоцима са нашег поднебља бити занимљиво да је један од споредних ликова

Никола Тесла и да његова улога у роману није нимало безначајна и итекако доприноси на заплету. Ако сте гледали филм, немојте да мислите да сте видели све. Роман „Престиж“ ће вам донети неке нове погледе и неће вас оставити равнодушним.

ПОЛИДОРИ, Џон, БАЈРОН, Лорд, ШЕЛИ, Мери: Вампир 1816, превео с енглеског Александар Б. Недељковић. – Београд: Либер/Тиса, 2006. – 97 стр.

Прича неправедно заборављеног и уклетог писца, Џона Полидорија, „Вампир“, послужила је као предлог за жанр вампирског хорора, док је од приче Мери Годвин Шели настао роман „Франкенштајн“, који је незаобилазно штиво у историји енглеског књижевности. У овој књизи објављене су три приче: „Вампир“ Џона Полидорија, одломак из недовршеног романа Лорда Бајрона, као и широј књижевној јавности непозната прича Мери Шели – „Смртни бесмртник“. Књига „Вампир 1816“ рехабилитује несрећног Полидорија, за кога је доказано да му је Лорд Бајрон украо причу „Вампир“, коју је 1819. године, под својим именом, објавио у часопису „The New Monthly Magazine“. Две године касније (1821), разочаран сопственим животним и књижевним неуспесима, као и одбијањем манастирског братства Амплфорд да га, због књижевног рада, не приме у своје редове, Полидори је у двадесет петој години живота извршио самоубиство. Значај Полидоријевог „Вампира“ за историју хорора огледа се у томе што је он први у књижевност увео лик сатанског аристократе, који своје жртве налази у круговима високог друштва, а не међу сељацима и млинарима. Књига прича „Вампир 1816“ представља посланицу за све љубитеље хорора.

РИСТИЋ, Обрен: Узнемирани су свети ратници. – Ваљево: Импресум, 2006. – 86 стр.

Обрен Ристић (1960, Тијовац код Сврљига) објавио је књиге поезије *Сређивање утисака*, 1996, *На истоку, у Србији*, 2002, и *Источно тројство*, 2007, у коауторству са Зораном Вучићем и Радославом Вучковићем. Трећа самостална књига овог аутора резултат је конкурса који је расписала издавачка кућа *Импресум* из Ваљева. Трочлани жири једногласно је одлучио да награда коју чине повеља и објављивање књиге припадне књажевачком песнику Обрену Ристићу. Издвојићемо из образложења жирија одломак који илуструје особености Ристићеве поезије које је препоручују читаоцима и књижевној критици: „Његове – имажинистичке на особен, искошен начин – песме, пуне онеобичених песничких слика, вишеслојне, разбокорене асоцијативности, амбивалентне, цитатне, „распрскавајућих“ поенти – симболички су „производ“ свих чула. Чувају критичку, остварују етичку димензију“. Књигу чине 5 циклуса, где завршни *Ћутање са Бранком* представља једна епипошка песма у прози са поентом „Нема песме изван истине“. У циклусу *Историчарима утркос* читамо стихове снажне етичке/ангажоване конотације („Криза поезије у свету/време политике и економије/војске, ратова и курви“, песма *Сређивање утисака*, „Податке бележе и учитавају/у велике машине/каубојском хитрином и стрпљивошћу/повлаче ороз прстом предака“, у песми

→ *Ловци са запада*, или „Према поезији треба бити строг/Као мудар домаћин према њиви родној“, у песми *Небо за поезију*).

САМСОН, Хана: Женско-мушки рат, превео с пољског Милан Душков. — Београд: Евро-Ћунти, 2007. — 144 стр.

Пољацина Хана Самсон својим, по броју страница невеликим, романсијерским остварењем провокативног наслова „Женско-мушки рат“, не само да људску сексуалност доводи до апсурда, већ упозорава на злоупотребу овог природног нагона, чијом се манипулацијом постиже велики економски учинак. У роману, који је пре две године у Пољској био један од најчитанијих, Хана Самсон је успела да нам, кроз микроскопско посматрање мушко-женских односа, презентира и менталитет једног, у својој бити и поред доскорашњег комунистичког друштвеног уређења, религиозног народа, који се тренутно суочава са суровим транзиционим законима. Кроз хумор, иронију и сарказам, Хана Самсон проговара и о масовној хистерии на пољу психотерапије и других алтернативних метода, помоћу којих изгубљене људске душе покушавају да пронађу излаз из егзистенцијалних и емотивних тескоба. Краткоћа ове прозе доприноси интензитету емоција, које је романсијерка у стању да пробуди, а које с обзиром на вишеслојност испричане сторије зависе од личних сензибилитета. Роман „Женско-мушки рат“ читаоце не оставља равнодушним. Из пера једне интелигентне жене на овдашње књижевно тржиште стигла нам је књига која говори о победи женског бића над мушким, као и превласти осећања над тестостеронима!

СКРОБОЊА, Горан: Тихи градови. — Београд: Лагуна, 2007. — 256 стр.

Пет прича и две новеле у трећој по реду збирци Горана Скробоње не заостају за квалитетом светске фантастичне сцене. Иако имамо вукотлаке, имагинарне пријатеље, воз који превози умрле душе, градове који нестају, писац не заборавља да исприча причу о људима. Код њега није главно оно фантастично у причи, него је фантастично како се ликови понашају у ситуацијама које им је доделио. И то га обележава као изузетног приповедача. Онима који прате Скробоњин списатељски рад биће занимљиво да није заборавио на Николија Марића, главног негативца који је „уходио“ све његове збирке. Ако вас занима шта се с њим десило, нећете морати да одмакнете дубоко у збирку да бисте сазнали. Куриозитет писца је био што је у првој причи „О вуковима и људима“ својим фановима излечи дугогодишњу знатижељу одмах на почетку читања књиге. Без имало претеривања може се рећи да је оваква збирка прича недостајала на домаћој сцени фантастике, јер нас слатко подсећа да и ми имамо једног Кинга у рукаву.

СМИЉАНИЋ, Доброслав: Архив белине. — Београд: Филип Вишњић, 2006. — 64 стр.

Нова књига Доброслава Смиљанића (рођен 1933, од 1970. објавио је 9 књига поезије, један избор *Уроњена лампа*, 1998, поетску драму *Хамлет у блу-џинсу* у сарадњи са Ђорџем Оцићем) на композиционом плану поседује изражену динамичност. Књигу отвара осмоделна песма у прози *Меџаши*, симболичани херметичан, аутентичан спој/прожи-

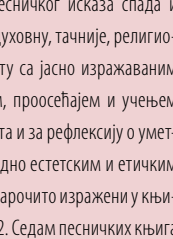
мање поетских слика и филозофског претекста. Мотиви путовања варирају се у песмама слободног стиха *Terra firma*, *Врата*, *Меконг у оба смера*, да би се поновили на крају књиге у класичним кратким причама *Пут у замак*, *Тешка стена*, *Све се завршава на земљи*. Тако између корица *Архива белине* имамо обједињене песме у прози, поезију слободног стиха, кратке поетско-прозне записе и кратке приче (завршни циклус Пешеве и пелерине састављен од 12 записа/прича). Средишњи циклус већ својим називом *Моја истумбана ја* фокусира тему саодноса лирског субјекта и света, у коме се својом, рекли би, антологијском вредношћу издваја дужа песма *Ја који стојим на брегу*.

СПАСИЋ, Славица: Паства. — Београд: Везд, 2007. — 88 стр.

Славица Спасић пише поезију, прозу и есејистику. Од почетка прошле деценије објавила је 5 романа, књигу есеја *Чудесни свет људске слободе* (2006), а кад је реч о поезији *Паства* је њена седма песничка књига. У особеност Спасићкиног стихованог/песничког исказа спада и доследно опредељење за духовну, тачније, религиозну тематику. У контапункту са јасно изражаним хришћанским доживљајем, проесејајем и учењем о вери, ауторка налази места и за рефлексију о уметничким, односно, преваходно естетским и етичким питањима. Ти моменти су нарочито изражени у књизи *Поноћни требник* из 2002. Седм песничких књига Славице Спасић могу се читати као целина коју повезују индивидуализовани доживљаји, религиозни тон, рефлексија о људском греху, покајању и љубави у Богу и заједници као начину достојнијег живљења човека. Мото књиге *Паства*: „Нека засветли ваша светлост пред људима“ из Јеванђеља по Матеју, управо указује на песничкињу жељу о удостојавању човека и света. Како примећује један од рецензената књиге Славице Матејић утицаји и филозофског промишљања света (пре свих, стоика) у светлости ауторкиних исповести, молитвеног тона бивају подведени под ауру песничког исказа.

СТАНИШИЋ, Вања: Увод у индоевропску филологију. — Београд: Чигоја штампа, 2006. — 376 стр.

Према речима рецензентата ове значајне књиге, академика Александра Ломе и др Радојице Јовићевића „Књигом Увод у индоевропску филологију“ обухваћени су најважнији периоди у развоју упоредно-историјског проучавања индоевропских језика, њихов филолошки опис, реконструкција индоевропског граматичког система и дијалекатска подела индоевропских језика“. У другом поглављу *Преглед индоевропских језика* упознајемо се са антолијским језицима (хетитски, палајски, лувајски и млађи лидијски и ликијски који су се током 1. миленијума п.н. ере говорили у западној Малој Азији), индо-ирански (аријски) језици (написане Веде и Авеста): санскрит, урду, хинди, бенгали, синхалски, цигански/ромски. Следе тохарски, јерменски,

грчки, старобалкански (илирски, трачки, дачки, пелазијски), албански језик, италијански језици, келтски, германски језици, балтски и словенски језици. Треће поглавље анализира индоевропски фонолошки систем (самогласнички систем: улога вокала, полугласници, дифтонзи), прелазни карактер сонаната: слоговни, полувокали, сугласнички систем. У предисторији индоевропског фонолошког система разматрају се порекло самогласничког и сугласничког система. У *Морфологији* се третирају превој и акценат (основи упоредне акцентологије постављени су 40-их година 19. века открићем подударности старогрчке и стариндијске акцентуације). Пето и завршно поглавље третирају индоевропску морфологију и дијалекатску поделу индоевропских језика. Следи обимна Библиографија, Скраћенице и Индекси.

СТОЈАНОВИЋ, Драгана: Срце првог снега. — Деспотовац: Народна библиотека Ресавска школа, 2005. — 78 стр. илустровано

После два издања прве приповедачке књиге за децу *Пољубац с ветром*, пред читаоцима је друга књига прича Драгане Стојановић (1960, Деспотовац, живи и ради у Београду). И у новој књизи налазимо/читамо срећан спој професије (ауторка је клинички психолог) са уметничком имагинацијом. Ако је прва књига најавила даровитог приповедача за најмлађи узраст, *Срце првог снега* потврђује да је наша књижевност за децу добила новог аутора чије приповетке улазе у традицију књижевности за децу. Књигу чини 13 вредносно уједначених прича које из различитих мотивских угла „причају“ спољашњи и унутрашњи доживљај света и детињства из перспективе деце. Тако ћемо у причи *Најбољи голман* (на свету) присуствовати неспоразуму између мајке и сина и расплету у коме се потврђује да је она „најбоља мама на свету“ а Филип „најбољи голман на свету“. Према речима једног од рецензената књиге Гордане Малетић (и сама је у врху савремене српске књижевности за децу) „Велико разумевање које аутор има за муке одрастања огледа се подједнако у проналажењу мотива, као и у начину приступа и њихове обраде“. Сваку од прича прате изузетно квалитетни цртежи тушем и пером Силване Живановић.

СТОЈАНОВИЋ, Саша: Manchester City Blues. — Београд: Филип Вишњић, 2006. — 224 стр.

После романа „Крвоследници“, који је објављен пре четири године, Саша Стојановић је на књижевном тржишту избацио роман атрактивног наслова, „Manchester City Blues“. На циничан и гротескан начин, и поред тога што полази од локалних оквира, захваљујући снажној машти и помало Гогољевски ишчашеном хумору, успешно мешајући времена и жанрове, романсијер превазилази локалне колорите. Узорни припадник тајне полиције, Еустахије Друкић, добија нимало пријатан задатак: праћење и извештавање о кретању жртве, заведено у „протокол људских душа“ код Шкворецког као „Чарли“. Иначе, Чарли је главни јунак Стојановићевог дебитантског романсијерског остварења, „Крвоследници“. У књижевном интеррегнуму између правог Манчестер Ситија и „српског Манчестера“ пишевог родног места Лесковца, главни

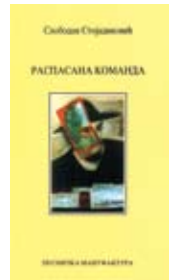
јунак је, наредбом са виших инстанци, приморан да преплиће путописе о Санторинију, Косу, Крфу и Скијатосу, са причама и есејима о Сократу, Пушкину, Прокопију и неуспешном државном удару, који је у Дубровачкој Републици покушао да изврши славни комедиограф Марин Држић. Принуђен да одслуша комплетан опус Кума Манчестерског Блуза, Цона Мејола, Еустахије Друкић у себи примећује мистериозне промене, које постају штетне за напредак у Служби државне безбедности. Спој интимног и реалног, писцу омогућава унутрашњу смисаону идентификацију ликова и призора.

СТОЈАДИНОВИЋ, Слободан: Распасана команда. — Београд: Књижевно друштво Свети Сава, 2006. — 64 стр.

У едицији *Песничка мануфактура* београдског издавача изашла је нова књига песама Слободана Стојадиновића (1947, Ниш) који је континуирано припутан савременој српској поезији од 1973. (књига *Временик*) до данас са 11 књига и четири избора из поезије од којих су два изашла на италијанском *Il fuoco nero* (1991, Бари) и бугарском (*Данаиске дарове*, 1996, Софија). Аутор је приредио и три антологије и објавио књигу прозе *Кротићељи ваздуха*. *Распасана команда* садржи 50 песама од којих су три из 1976. и 1979. шест песама из осамдесетих, остале су из протекле и ове деценије. Мотивски један део Стојадиновићевих песама из различитих перспектива промишља сам чин, сврху и смисао писања поезије. Некад је то рефлексија снажно потцртана иронијом и сумњом („Ловци на златну телад/читају наслове песама/сваког 29. фебруара“, „Залет у сумњу беше песма/а писање песме песми/знак да се чита ненаписано најпре“, из песме *Ветровити снимци*). Певање о певању више или мање присутно код савремених песника, али и у историји српске и светске поезије у Стојадиновићевом случају резултира оригиналним мислима и поетским сликама кореспондирајући са митским Орфејем, са богом вина и неумерених заноса Дионисом, до хришћанских мотива („Реч васкрсе заиста васкрсе/и Христос а песма неће јер не може/умрети оно што је све“, из песме *Шта песма не може*).

СТОЈИЉКОВИЋ, Дејан: Лева страна друма. — Ниш: СКЦ, 2007. — 271 стр

Ова збирка урбаних прича право је освежење на домаћем књижевном пољу. Дејан Стојиљковић се овде истакао као сјајан наратор и доста можете да научите од њега о томе како испричати причу. Свака прича је аутентична, ликови су одлични, а тон је духовит и понекад циничан што итекако доприноси атмосфери радњи. Писац пише о свом граду - Нишу, о његовим добрим и лошим странама и питање је за разумевање чак и онима који нису Нишлије. Овде нећете затећи тешка филозофска размишљања већ један свима близак приступ — једноставност. Језик у књизи је пун нишке терминологије што никако не одузима од квалитета већ даје на егзотичности. А ако којим случајем наиђете на реч коју не разумете, аутор нуди на крају књиге Речник мање познатих термина и израза, како сам каже: „За све оне који нису из Ниша или имају више од 40 година“. Обавезно прошетајте „Левом страном друма“, свет изгледа другачије из те перспективе.

ТЕРЕЛ, Хедер: **Крисалис**. — Београд: Дерета, 2007. — 263 стр.

Роман „Крисалис“ почиње са љубавном причом између сликара Јохана Миревелда и Амалије, кћерке градског великодостојника у Холандији у 22. веку. Та љубав инспирише Јохана да наслика своје ремек дело: Крисалис. Затим се прича пребацује у садашњост у Њујорк где Мара Коен, адвокат из угледне фирме заступа аукцијску кућу *Бизли* која покушава да прода *Крисалис*, свој најпоноснији предмет. Проблем настаје када кћерка угледног холандског колекционара тврди да Крисалис припада њеном оцу и да су је за време II Светског рата украли нацисти. Крећући се кроз векове и континенте, овај роман на интеллигентан и бриљантан начин спаја уметност и историјске чињенице у провекативно дело фикције. Иако лабавог заплета, роман не губи на својој мистичности и динамици. А Хедер Терел прети да постане нова дива светског трилер романа.

ТОДОРОВИЋ, Мирољуб: **Плави ветар**. — Београд: Нолит, 2006. — 92 стр.

Кад је реч о савременој српској поезији може се рећи да Мирољуб Тодоровић (1940, Скопље) има једну од најимпресивнијих библиографија. Реч је о преко тридесет књига поезије, више књига прозе, већем броју есеја

и полемика, приређеним антологијама (*Сигналистичка поезија*, 1971, *Конкретна, визуелна и сигналистичка поезија*, 1975, *Mail art / Mail Poetry*, 1980). И у новој књизи на „преиначен“ начин присутан је сигнализам. Како истиче Милосав Шутић у свом поговору: „Песников циљ је да се усредсређивањем на поједине речи као основне језичке јединице, искористи како формална, тако и садржинска поезика, односно лирска моћ тих јединица“. Прочитајмо неке од примера који илуструју Шутићев исказ: „Игра планета. Ватрени водопади./Из црвене булке. Воња. Страшни/суд. Векови вере. Размичу се“, из песме *Ноћас. Сањао сам*, „Слепи мишеви. Вече октобарско./Ледени грч. Растакање снова./Нигде те нема. У киши. Укурушуму. У језлици. Зараженој“, у песми *Расте ти дрво*). На сличан начин овакво граматичко сегментирање и језичко уситњавање присутно је у свим песмама *Плавог ветра*, тај поступак именовања предмета и појава указују на концепт ширења енергије лексичких јединица, „заокруживање песничке форме“ на самосвојан, „тодоровићевски“ начин.

ХАР, Џонатан: **Изгубљени Каравађо, сенглеског превела Љиљана Петровић**. — Београд: Алнари-Едитор, 2006. — 304 стр.

Харова проза говори о грчевитој потрази амбициозних студенткиња историје уметности, Францеске Капелети и Лауре Тести, за изгубљеним делима „Заробљавање Христа“ и „Млади Свети Јован Крститељ“, које је насликао мајстор италијанског барока, Каравађо. Каравађо је био сликар, чије је стваралаштво подстакло настанак великог броја копија, а најпознатије од свих Каравађових дела управо је „Заробљавање Христа“. Своју приповест Џонатан Хар засновао је на разговорима са учесницима описаних догађаја, и због тога се сви ликови појављују под својим правим именима. Фасцинантни детаљи Каравађовог бурног и необичног живота, као и лепота његовог стваралаштва, оживљавају пред нашим

очима. Ова проза, чија се радња збива у Риму, Београду, Даблину и Лондону, читаоца испуњава бескрајним надањућем.

ХАРИС, Томас: **Тајна Ханибала Лектера, с енглеског превео Предраг Урошевић**. — Београд: Добар наслов, 2007. — 287 стр.

Пре него што је написао књигу, по којој је постао познат светској читалачкој публици, „Кад јагањци утихну“, Томас Харис је објавио два романа: „Црна недеља“ и „Црвени Змај“. „Тајна Ханибала Лектера“ представља део трилогије о Ђаволском психијатру, Ханибалу (Канибалу) Лектеру. Овај роман говори о суровом детињству натпросечно интелигентног дечака из Источне Европе, који је попут Дракуле, Франкенштајна, па и Алекса из „Паклене поморанце“, постао један од најпрепознатљивијих романијерских ликова. Романи Томаса Хариса, посвећени Ханибалу Лектеру, говоре о психопатологији људског понашања. Само, Ханибал Лектер није обичан злочинац. Он је симбол мрачних и неистражених моћи људске психе. Он, по сећању, слика фасаде Фиренце и Венеције, слуша класичну музику, и о највулгарнијим животним збивањима говори префињеним књижевним језиком. Од својих убијених и поједених жртава креира уметничка дела. Из ове књиге сазнајемо да је Ханибал Лектер као дечак био жртва ратног насиља. Пред нама је једна импресивна књига која прецизно и јасно објашњава психологију мистериозног зликовца Ханибала Лектера, и која се, попут претходних Харисових романа, од прве до последње странице не испушта из руке.

ХЕГЕР, Дајен: **Маестрова муза — роман о Рафаелу, са енглеског превела Ана Познановић**. — Београд: Алнари-Едитор, 2006. — 288 стр.

Роман Дајен Хегер заснован је на аутентичном открићу прстена са рубином, који је стотинама година био скриван испод танког слоја боја на Рафаеловој слици „La Fornarina“ („Пекарева кћи“). Мистерија је откривена 2002. године, током чишћења и рендгенског снимка у Палацо Берберинију, у Паризу. А истина о томе ко је и због чега сакрио прстен, можда никада неће бити откривена. Романијерка Дајен Хегер презентира нам један од могућих сценарија. Држећи се историјских догађаја, Дајен Хегер својим јунацима даје црту људскости, захваљујући којој можемо спознати не само Рафаела као великог уметника, већ и његовог најпознатијег ученика, Ђулија Романа, чије је сликарство толико наликовало стилу његовог учитеља, да историчари уметности и данас за многа њихова дела са сигурношћу не могу да утврде ко их је од њих двојице насликао.

9
МИЛОСАВЉЕВИЋ, Миља, ЛЕВИ, Ребека: **Код два бела голуба I — Стари Београд**. — Београд: ИП СИГНАТУРЕ, 2006. — 145 стр, илустровано

Књига *Код два бела голуба I* садржи петнаест прилога, односно емитованих текстова у веома популарној истоименој емисији Радио Београда 1 која је почела са емитовањем 1968. године и траје до данас пет пута недељно у термину од 20 до 21 час. У књизи читамо текстове о Деспоту Стефану Лазаревићу, оснивачу престонице, Како је у 15. веку Бертрадон де ла Брокијер описао деспота Ђурђа Бранковића и Београд, Савине вериге, Никола Доксат де Морез, градитељ београдске тврђаве,

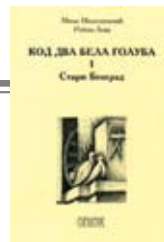
Освајање Београда 1806, Један дан у Београду Мијата Стојановића (припадник Илирског покрета, рођен 1818. у Бабиној Греди, Славонија) и поред осталог његову посету Београдском читалишту основаном 30. децембра 1845. Ту је и текст Прва електрична централа у Београду (14. 10. 1893. налазила се на углу Добрачине и Скендербегове, затим из Историје београдске општине текстови о Кости Главинићу (председник београдске општине 1903–1907), хотелу Москва, Луки Ђеловићу великом добротвору Београдског универзитета, Френсису Мекензију, Витомиру — Цилету Богићу, глумцу између два рата. На крају првог дела књиге *Код два бела голуба* дат је списак учесника емисија који су говорили о старом Београду, између осталих: Павле Васић, Густав Крклец, Бранко Пешић, Светозар Глигорић, Рахела Ферари, Воја Чолановић, Светлана Велмар Јанковић, Јара Рибникар и многи други истакнути Београђани.

ПЕЈЧИЋ, Грозда: **Угоститељско-туристичка школа, некад и сад (1938-2006)**. — Београд, Угоститељско-туристичка школа, 2006. — 672 стр.

Изврсно опремљена монографија *Угоститељско-туристичка школа*, коју би могао да пожели директор сваке школе, најзад је угледала светлост дана. Након две године истраживачког рада, Грозда Пејчић је успела у свом науму да на најбољи могући начин представи Угоститељско-туристичку школу у Београду. Бавећи се историјом школе, ауторка се бави и историјом угоститељства у Србији. Тако сазнајемо које је место школа заузимала у „локалном и друштвеном окружењу“, упознајемо се са свим јавним делатностима школе, као и такмичењима у струци, културним и спортским активностима организованим у самој школи и школским прославама. Посебна пажња је поклоњена људима који чине школу и њеном месту у савременом друштву. На крају монографије се налазе прилози од којих издавајмо: делатности предатних струковних удружења, школским извештајима, наставним плановима и програмима... Ако вас занима ова врста литературе, ова је монографија заиста вредна пажње.

ПРИНГЛ, Хедер: **Химлеров велики план, с енглеског превео Владан Стојановић**. — Београд: Алнари-Едитор, 2006. — 424 стр.

Феномен Хитлера и убилачке машине националсоцијализма, који су преваходно по злу обележили прву половину двадесетог века, немогуће је замислити без делатности једног од најмоћнијих чланова Хитлеровог унутрашњег круга, челника Гестапоа, службе сигурности и сигурносне јединице (СС-а), парамилитарне организације, која је управљала немачким концентрационим логорима, Хајнриха Химлера (1900-1945). Овај агроном по професији, у приватном животу важио је за великог љубитеља историјских, археолошких и романијерских књижевних штива. Поседавао је велику личну библиотеку и нигде није путовао без омиљених књига. Године 1935. Химлер, о чему и говори студија Хедер Прингл, „Химлеров велики план“, основао је Истраживачки институт, са задатком да произведе археолошке доказе у политичке сврхе — *Anenerbe!* Том приликом регрутовао

Вукићевић, Дејан : **Омама**. — Београд: Филип Вишњић, 2007.

Кроз пет структурираних циклуса прича приказани су различити видови омама. На самом почетку књиге (у причи „Шарена лажа“) дечак, свом старијем брату који покушава да га хипнозом урони у слојеве сећања, каже: „Али, ја сам дете, будало. Како могу да продрем кроз нешто чега нема?“. У „Амаркорду“, првом циклусу збирке, Вукићевића занима време настајања искуства, прелазак из пре-сећања у сећање. Ликови прибирају по смисаоним тачкама свог постојања уписаних још у детињству — по пукотинама детињства. Тренуци недосегнутих жеља, изгубљених илузија и спознаја смрти јесу прекретна напуштања доба невиности и пре-сећања, тренуци разочаравајућих распрострањених слатких омама пре-знања, као и јасни сигнали чему човек треба да се нада. Отуђење од ближњих, њихови луначки заноси и физичко нестајање, следећа су врста обесхрабрујућег разобличавања. У причама окупљеним под насловом „Сродници“ разбија се илузија припадности, укоренености, са једне стране, а са друге, кроз егземпларе бесмислених делања старијих сродника, сугерише шта човек може/треба да чини с обзиром на то да од њега, на крају, остаје само „дах заробљен у лопти“ или „многo прашине“. А животи потомака, суштински, нису ништа више до варирање истоврсног чина живљења, у којем нема великих дела, и у којем би, како Проповедник каже, било „мудро да се држим лудости докле видим шта би добро било синовима људским да чине под небом док су живи“. Следеће две целине, „Мираж“ и „Стрелци промашаја“ садрже приче о неспоразумима, промашеним животима, самообманама и неоствареним жељама. Оне нас, попут иницијацијских предрађања, уводе у коначно скидање вела са неумитности смрти коју омамо пре небрегавамо. Већ готово сви наслови прича из последње целине — „Некога нема“, „Ковчег“, „Реквијем за родни град“, „Дим“, „Мехур“ — најављују феномен смрти, као сурову чињеницу која нас егзистенцијално поништава. У овим се причама пукотине, које се у детињству тек назире, претварају у коначне поноре од којих је залудно бежати. Празнина постојања је оно што за нама остаје, било као одсуство из простора („Некога нема“), било као нестанак из памћења („Мехур“). Били „газде“ или мали људи са маргине, свако од нас копа свој сопствени гроб, свако на леђима носи свој мртвачки сандук. И управо са тим треперавим узнемирењем, са оном нелагодом која нас обузима док пролазимо крај гробњанских капија, затворимо још једну „Омаму“.

Марјан Маринковић

је мешавину мистика, авантуриста и угледних научника, са задатком да преобликују људску историју еволуције. Упркос рату и економским тешкоћама, Химлер је амбициозно организовао и финансирао скупа и захтевна путовања (Исланд, Хималаји, Румунија, Далмација, Холандија, Француска...), дубоко уверен да археологија, историја и еволуција као науке жуде за озбиљном ревизијом. Химлер је веровао да су немачки преци еволуирали у леденим просторствима Арктика, где су владали као непобедива раса господара. У овом, историчарима неопходном ткиву, пред нашим очима поред политичара промичу занимљиви ликови попут др Франца Алтхајма, његове љубавнице Ерике Траутман, антрополога Бруна Бегера, идејног творца науке о чистоти аријевске расе. Књига „Химлеров велики план“, чији је поднаслов „Химлерови научници и холокауст“, показује нам да наука, коју сматрамо непоткупљивим, златним стандардима људског знања, може бити извртана и кривотворена са неслагљивим, катастрофалним последицама. Десетогодишња историја Аненербеа (1935-1945) учи нас да поменути лекцију не смејемо заборавити.

Приредили: Драгана Стојиљковић, Тамара Лујак, Предраг Радосављевић, Ана Исаковић, Небојша Ђосић, Виолета Вучетић, Душан Цицвара и Александра Вучић

Изложба слика “Пејзаж-моја љубав”

Одељење уметности наше библиотеке организовало је изложбу слика „Пејзаж – моја љубав“ Миливоја Новаковића – Кањоша у Галерији „Атријум“ Библиотеке града Београда од 10-15. маја 2007. године. Академски сликар Миливоје Новаковић – Кањош је завршио Ликовну академију у Београду 1964. године. Професори су му били наши истакнути сликари: Мило Милуновић, Ђорђе Андрејевић-Кун, Љубица – Цуца Сокић и Недељко Гвозденовић у чијој је класи магистрирао 1967. године. Био је на студијским боравцима у Совјетском савезу, Мађарској, Италији, Француској и Холандији, где је једно време сликао холандске мотиве за познатог немачког галеристу и колекционара F. Hermana. У Холандији је више пута излагао по приватним галеријама. Његове слике налазе се у приватним колекцијама широм наше земље, затим у збиркама и колекцијама приватних галериста и познатих колекционара у Холандији, Белгији, Италији, Француској, Немачкој, Аустрији, Канади и Шпанији. Ово му је 34. самостална изложба, а учествовао је и на преко 80 колективних изложби у Србији и иностранству. Кањош је по вокацији надахнут и аутентичан експресиониста. Слика доживљена природу са одушевљењем заљубљеника у медитеранске пределе. Кањошев сликарски мотив је пејзаж, углавном изван урбане средине. Мотиви које слика су: старе сеоске напуштене куће, дрвореди, сокаци, салаши, житна поља, планински призори и приморски пејзажи. Палета му је мајсторски компонована. На његовим платнима је присутан аутентичан и интензиван колорит. Колористичка сензибилност, представљање његове лирске транспозиције природе су одлике његовог уметничког стваралаштва. Сликарска рукопис му је жив, снажног колорита и бојених контраста, конструктивног цртежа који истиче форму. Колорит му је изразито динамичан. Бојени регистар чине црвена, жута, зелена, наранџаста, уз доминантну плаву, у јаким контрастима. Миливоје Новаковић – Кањош се и на овој изложби представио као својеврсни ликовни песник пејзажа природе са изразитим хроматским хармонијама и узбудљивим бојеним сазвучјима.

Иванка Лазовић

САВИЋ, Мирјана: **20 година Галерије Атријум – Библиотека града Београда**, превод на енглески Татјана Ђосовић. – Београд: Библиотека града Београда, 2007. – 92 стране, репродукције, портрети

У галерији Атријум Библиотеке града Београда од 1. до 15. јуна посетиоци су били у прилици да посете изложбу аутора Мирјане Савић поводом обележавања 20 година галерије. „Галерија Атријум је место где се радо окупљају сликари, књижевници и остали уметници јер се у њој редовно одржавају запажене самосталне и колективне ликовне изложбе реномираних домаћих и страних уметника уз стручну реч афирмисаних ликовних критичара и теоретичара уметности“ (цитат из уводне речи аутора изложбеног каталога Мирјане Савић). Поред ауторке, текстуални прилог каталогу (готово малој и графички изванредно уобличеној књизи) дао је и теоретичар уметности др Мишко Шуваковић констатујући како „ретроспективно гледано Галерија Атријум сведочи о драматичним, конфликтним, контрадикторним и кризним временима у друштву, култури и уметности транзицијске Европе“. У каталогу је заступљен 41 аутор (Момчило Антоновић, Даница Баста, Величковић Владимир, Оља Ивањицки, Југослав Влаховић, Богдан Кршић, Љуба Поповић, и други) који су поред изложбе библиотеци поклонили и један свој рад.

Н. Ђ.

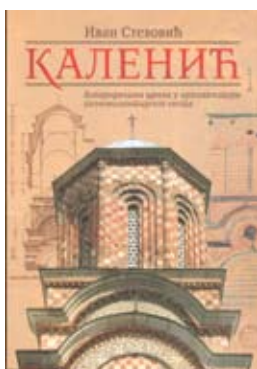

КАЛЕНИЋ

Богородичина црква у архитектури позновизантијског света

Одељење уметности Библиотеке града Београда на својој трибини „Уметност“ организовало је представљање монографије **КАЛЕНИЋ, Богородичина црква у архитектури позновизантијског света** аутора Ивана Стевовића. Књигу су објавили Филозофски факултет и „Интерпринт“ у Београду 2006. године. Публиковање ове књиге финансијски су помогли Министарство науке и заштите животне средине Републике Србије, Министарство културе Републике Србије, Епархија шумадијска СПЦ и Фонд за капитална издања Скупштине града Београда.

Стевовићева монографија је посвећена Каленићу као значајном споменику наше културне баштине, који је био непотпуно и недовољно истражен. Ктитор Каленића је протопрестар Богдан. Манастир је из XV века, а година његове изградње и осликавања је непозната. Манастир Каленић је преносилац идеја које су обележиле историју позне средњовековне Србије, а посебно у време деспота Стефана Лазаревића. Спољашњи изглед и унутрашњост храма потпуно су сачувани. Каленић има један од најрепрезентативнијих ансамбала зидног сликарства у византијској уметности, а сада је добио модерну монографију о његовој архитектури. Наша историографија је овом књигом добила опис

детаљног тока и обима рестаурације једног нашег средњовековног манастира. Обнову Богородичине цркве манастира Каленић је извео Ђурђе Бошковић 1928-1930. године.

Стевовић је истакао да су услови за утврђивање првобитног облика средњовековне грађевине промишљен конзерваторски приступ и брижљив захват, како се не би угрозио разматран културно-уметнички споменик. Тако је Каленић, по закључку аутора, после седамдесет година од његове пажљиве рестаурације остао доступним за сазнање збивања из његове најраније градитељске прошлости. Стевовићево аналитичко и прецизно разматрање архитектуре ове цркве дало је за резултат да се сагледају сва њена обележја, вредности и да се омогући реконструкција првобитног облика. Он је представио сложено обликовану архитектонску целину цркве.

Током својих свеобухватних истраживања архитектуре Каленића, Стевовић је закључио да овај споменик, као и друге значајне споменике настале изван граница византијског царства, треба проучавати као део токова позновизантијске архитектуре.

Књига је илустрована бројним цртежима и фотографијама на високом техничком нивоу. Дизајн корица је прво модерно и оригинално ликовно решење књиге са темом из историје средњовековне уметности.

Промоцији су присуствовали епископ шумадијски Јован, игуманија манастира Каленић Нектарија и представници Епархије шумадијске. У представљању ове монографије и разговору о њој учествовали су: академик Јованка Калић, др Марица Шупут, редовни професор Филозофског факултета у Београду, рецензент књиге, архитекта Драгољуб Тодоровић, саветник у Републичком заводу за заштиту споменика културе и аутор.

Иванка Лазовић

Шта познати читају?

Јасмина Стојиљковић

глумица

Од Јустина до Дарела

Дасу непредвидиви путеви Господњи, показује и судбине глумице Јасмине Стојиљковић, која је до ратних збивања 1999. године, у Приштини била једна од најпознатијих позоришних глумица. Ова глумица рођена је у Гњилану. У родном месту, на путу до школе, често је застајала поред куће у којој је одрасла легенда српског глумишта Мира Ступица. И наравно сањарила о будућности. Прва представа у којој је остварила запажену ролу у Приштинском позоришту била је представа *Покојник* Бранислава Нушића (режировао ју је Славољуб Стефановић Раваси), затим је глумила Мери у *Ђелавој певачици* Ежена Јонеска, коју је на сцену поставио професор сценског покрета, глумац и пантомимичар Ивица Клеменц, потом је глумила Меј у драми Сема Шепарда *Луд од љубави* коју је редитељски креирао један од најталентованијих позоришних посленика Југ Радивојевић. Тадашњи нежељени ратни догађаји (1999) нагло су прекинули уметничку каријеру у оспону ове не само у физичком смислу атрактивне, већ по оцени позоришних зналаца и изузетно даровите и карактерне глумице. Затим следи њен београдски период у коме је позоришна публика памти по улогама *Ало, бре, ало* Велимира Митровића, *Секс-Трафикинг* коју је креирала заједно са црногорским глумцем и редитељем Предрагом Шушкавчевићем. Тренутно у Београдском Народном Позоришту у драми *Виде* Огњеновић *Милева* глуми Хелгу, једну од најбољих пријатељица брачног пара Анштајн. Телевизијска публика памти је по ефектним улогама полицајки у серијама *Јелена*, *Стижу долари*, и *Бела лађа*. Такође је глумила и у најновијем остварењу прашког филмског ђака Горана Паскаљевића *Оптимисти*.

Јасмина Стојиљковић обожава дружење са књигама. Ово је њен избор: Читајући Јустина Поповића добијам одговоре на многа питања, разумевања човековог односа према богу, али истовремено и на она свакодневна, практична: како разумети човеков живот. Од највећег теолошког мислиоца новог доба код Срба, радо читам *О духу времена*.

Са сенком се забавља, Руга Нарцису, Зарања и израња из доњих светова, У паници тражи мелодију, Нашавши се у кавезу ткз. љубави, Грлећи празнину: све су то наслови песама Мирка Жарића... док не оде ноћним возом за Косовску Митровицу.

Неће бити Тројанског рата је драма Жана Жиро Дуа коју би у евентуалном извођењу требало играти без штриха. Тако би трајала и трајала, а да ли и уопште довољно дуго да би се ратофили призвали памети?

Лоренс Дарел у свом роману *Александријски квартет* понире у никад довољно доступне дубине људских стања. Он покреће сва наша чула, где уживамо у раскоши коју речи могу да створе из трагичности живота. Као глумца посебно ме дотиче суптилна промена у људском понашању услед различитих сплета околности које сустижу његове јунаке – рекла нам је Јасмина Стојиљковић.

Душан Цицвара

Снимко Душан Мишић

ЕСТЕТИЧКИ ДОЖИВЉАЈ УМЕТНИЧКОГ ДЕЛА

Ђорђевић, др Тома: **Естетика – комуниколошки аспект**, Београд, Институт за политичке студије, 2006. стр.287

Уметничко дело може се третирати као медиј естетичког доживљаја, јер је уметност домен праксе где се стваралачки чин квалификује као базични аспект, и то сваког од начина уметничке креације. Уметност, дакле, као акт стваралачке праксе узима за парадигму праксом одређене конвенције судбоносне по човечност људског битка. Но, да би се креативни ум овалоптио у форми дела, чулно опажљивог ентитета, искључиво уметничке провенијенције, потребан је смисао за то сходно законима естетичког доживљаја. Наиме, уметничко дело изазива естетички доживљај, јер дело као медијум уметничке егзистенције јесте творба настала преображавањем стварног у фиктивне облике. Међутим, чим је реч о естетичком доживљају, ни дело више није пуки предмет перцепције, већ мотивише на флуидније процесе психолошког понирања у значењско-фигуративну структуру дела. Естетички доживљај једне уметничке креације, феноменолошки узев, мотивише свест на дескрипције, па и на призивање властитог "ја", чиме се отвара пут ка субјективитету у процесу индивидуације.

Књига "Естетика - комуниколошки аспект" професора Факултета политичких наука у Београду др Томе Ђорђевића, који истражује феномене естетичког у творби једног уметничког дела у интерактивној функцији са стварношћу, наводи према томе на закључак да је уметничко дело и срочено креативношћу, односно инвентивношћу креативног ума, с једним јединим циљем: "да би се процесима уживљавања у значењско-фигуративну структуру дела, дело не само естетички доживело, него и семантички декодирало на нивоу порука које само собом еманира, тендира". Дело је мотив естетичког уживљавања рецепијента у његову структуру, симболички конотиране поруке. Понекад је дело акт безрезервног пристајања рецепијента на сваку од порука, све док траје чин естетичког доживљаја дела, али се интелектуалним реконструкцијама естетског доживљаја рецепијент враћа рационалном преиспитивању порука, суди критички, реалније. И тада више нема ни говора о заслепљености снагом естетског доживљаја, већ се промишља на начин индивидуације узете у свом чисто афективно-емоционалном хабитусу. Подсвесни механизми су битни у афективно-емоционалном срстану са једним уметничким делом које нам се представља, чиме се брише граница између субјекта и објекта, односно мишљења и битка, према Шелингу. Постоје надаве психолошки узуси естетског доживљаја који се експонирају са свим својим конвенцијама, те је нужно да и једно уметничко дело као медиј естетског доживљаја стекне одговарајући хабитус, и постане структура са свим својим симболичко-значењским еманацијама. Интервенцијама дискурзивног ума ситуира се уметнички срочена структура, али тако да медијски посредује естетичке поруке и да не остане без мисла. Може се, дакле, говорити о симболички сазданој

структури уметничког дела која се прелива у људску свест, у оно идејно срстање са порукама посредованих делом. При рецепцији уметничког дела јављају се идеје, емоције, афективно-вољне реакције, а нарочито естетска задовољства ако је домашја уметничког такав да побуђује на естетски доживљај. Стога је и информативну структуру уметничког дела могуће дешифровати, декодирати у процесу комуникације с делом, чиме се не укида уметнички доживљај. Естетски доживљај је инспирисан духовно-емоционалним спрежањем рецепијента са порукама уметничког дела тзв. концептуалне уметности. Рецепција дела то јест доживљај у том случају и није ништа друго него акт чисте контемплације рецепијента обузетих сопственим искуством у промишљању, инспирисани информативним језгром уметничког дела, трансцендентално озакоњеног новосазданог искуства, метафоричним сугерираним конотацијама идеја и смисла који се нуди духу и уму рецепијента. У другом поглављу ове студије названом "Комуникативна промоција уметничке матрице светог", свето и естетско јесте свест о парадигматичним својствима ових појмова којима се надиласи реалност људске, емпиријске егзистенције. Свето је једног тренутка и свето и естетско и обратно - естетско по моћима може бити и свето, али су и свето и естетско модуси духовне егзистенције људских бића, узети у својој крајњој инстанци тј. у равни духовног општења са собом и универзалном стварношћу до које се у надреалној трансценденцији уопште досегнути може.

С тим што је Свето, наводи Тома Ђорђевић, као модус духовне егзистенције саздан на сакрализованом ритуалу преко кога се, имагинарно, обистинују атрибути светог - узвишено, надљудско, фасцинантно, сви атрибути религиозног искуства настало сакрализацијом профаног и емпиријско доступног опажња света људске реалности, којима се достиже моћ профетског. Све оно што је у сфери религиозног искуства, истовремено је подложно ритуалном, обредном кроз сакрализоване догме којима се приписује статус нормативне свести. Ниједну форму у доживљају светог, као света божанског појава и искуства, није могуће овалоптити мимо образаца религиозног ритуала, а у домену естетског такође је могућа једна врста идентификације начелног и процедуралног, кроз ететски трансцендирану стварност људске праксе. Постоји у овом случају то функционално спрежање човека са уметничким делом које тече мимо ритуалних форми већ инаугурисаних порука. Феномен светог и феномен естетског уграђује се у свест и егзистенцију оних који су у свом свакодневном животу изложени дејству ових појава, а кад је реч о уметничком доживљају постоје и социопсихолошке процедуре једног дела које је порука божанског провиђења и моћи надљудским бићима и њиховом свакодневном егзистенцијом, порука реконструисане стварности, којој се свако - уколико се изложи делу естетске промоције - препушта емоционално и духовно без отпора на које би иначе свака порука реалне датости обавезивала. Снагом идентификације појединца или масе матрице светог и естетског имају своје ефекте кроз естетски су-

блимирану стварност, сведену на парадигме о жељеном и реално могућем устројству. Сваки модус духовне егзистенције човека овалопљује се комуникацијом порука, већ овалопљених у форми информативних структура. Ако је предмет комуникације порука светог, а свето се узима као корпус свести прожет сакрализованом догмама, онда је и интенција ка понашању, инаугурисана поруком те врсте, нормативно сакрализован параметар понашања. А зависно од те чињенице, комуникативни чин којим се размењују поруке светог, неодложно бива сабијен у ритуалне чинове. Тако ритуал постаје медиј комуникације порука сакрализованих форми, сходно догмама религиозног искуства (и свести). У улози субјеката комуникативног чина налазе се човек и божанско биће, када и сам човек, обредним чином, досеже оно божанско што је уграђено у његову свест, идентификацијом, тј. поистовећивањем. Обрато томе, комуникативни чин естетичке комуникације посредован уметничким делом обавља се мимо ритуалних образаца понашања, и тиче се акта рецепције порука посредованих уметничким делом, кроз искуства доступна уму и контемплацијама субјекта који се излаже једном уметничком делу, способном да поруке дела отчита и досегне она симболичка значења која препознаје у процесу индивидуације. И комуникација људи са порукама естетског и светог не може мимоћи акт контемплативног спрежања човека са идејама и порукама посредованим делима естетског, односно "материјом" светог.

А тај акт контемплативног спрежања са порукама јесте у суштини акт емоционално-афективног уживљавања људи у структуру илузија једног уметничког дела, кроз асоцијације које то дело нужно изазива. "Комуникација и континуитет глобалног уметничког процеса", што је посебно поглавље у овој студији, односи се на сферу уметничке делатности која није само аутономна област егзистенције људског искуства, него и комплементарна делатност човека у трагању за смислом егзистенције. Свет уметничке егзистенције је област људског бивства која је ипак одвојена од материјално-економских и политичко друштвених реалности. У овој књизи, др Ђорђевић каже да је "Комуникација са стварношћу посредована уметничким делом", с тим што постоје "Механизми комуникације при обликовању научне и уметничке свести", јер се уметничка стварност конституише према законима људске праксе посебног реда, актима уметничког стваралаштва. Спрега са сопственом стварношћу остварује се посредством уметничких дела, па је то посредован посао који спада у домен имагинарног, кроз везу између емпиријског и симболичког која никада до краја не може бити одгонетнута, јер реалност транспонована у себи има одговарајућу симболичку замену. "Постомерна - субкултура модерне" јавља се у овој књизи у односу на дотада важеће парадигме духовних структура. Постоји и "Комуникација и естетизација тривијалног", на већ овладаним моделима понашања, а најпре кроз идеале лепог и квалификативне Истине, с обзиром да се и поједини моменти тривијалне праксе преображавају у естетички чин. Стога је потребна редифиниција битних аспеката уметничког креативног чина, закључује др Тома Ђорђевић.

САМОПОТВРЂИВАЊЕ ПОЛИТИКЕ

Кордић, Радоман: **Политика књижевности**, ИП "Филип Вишњић", Београд, 2006. - стр. 355

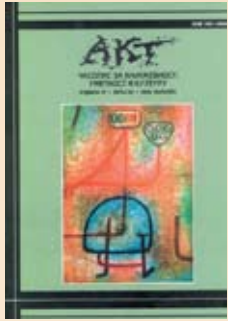
Књижевност која данас настаје у Србији претежно је идеолошки Кобојена - сложиле се и Радоман Кордић, творца студије „Политика књижевности“, који при том не може да избегне познату истину да је књижевност код нас оптуживана за служење политичким идејама. Кордић изводи закључак да књижевност није политика уколико је њено изходило повезано са негативитетом. Не може се, међутим, ни на тој равни, порећи неки облик политике књижевности, књижевног дискурса, не може се наике порећи да је књижевност политика, те да је, у неком виду, мишљење политика. И у том случају, или баш због тога, треба разликовати књижевност као политику, политику књижевности као својства њеног говора и увида који се артикулише у том говору. Овде ваља упитати је ли књижевност другачије могућа до као непрекидно одустајање од "своје" аутономије, односно је ли књижевност друкчије могућа до као политика? Та двојност, то непрекидно клађење између самосталности и несамосталности потпуно су у складу са парадоксом књижевне реалности, естетске реалности. Теоретичари политике, по правилу, изједначају политичко са државним, предочиће нам Кордић у овој књизи, што значи да се концепт политике изводи из конкретне политике, из политичке праксе, тако да се може говорити о самопотврђивању политике. Кад је у служби политике, што у неку руку значи у служби историје, према Кордићу, књижевност је банална пропаганда, најчешће естетски празан текст. Ништа у њој није немисливо, симболичко је испражњено. У таквом случају књижевности се одриче и свака естетска вредност. Овим се, међутим, не доводи у питање употреба политике у књижевности као теме, предмета приповедања, односно као предмета философског мишљења. Политику књижевности, каже Кордић, треба схватити као политику приповедних стратегија. Политика је непостојања, превртљива што са аспекта књижевности може да има и утицај реал-политике. Но ако

превртљивост политике (политичке праксе) зависи од историјских околности и ако она увек остаје у пољу тачности доксе, неки облик научном мишљења требало би да јој буде својствен. И то мишљење требало би да јамчи знања на које се политика ослања. У политици се од њега очекује и да јамчи истину, што је битно за књижевност. Дакле, Кордић поставља питање појма политичког које је од утицаја на књижевност. Не треба, при том, изгубити из вида да и докса подразумева неки облик универзалности политике, регистра истине. Али, промене политичке стварности раскривају да је та универзалност заправо сама политика. Коначно, свака политичка пракса полаже право на универзалност. Основа доксе је постојања, а унеколико је спремна и да прихвати оно што је доводи у питање. Историја показује да политика продира у сву духовну делатност, што ће рећи и у књижевност. Све је ово лако показати на примеру наше књижевности и данас. Поставља се при овоме питање могућности постојања непристрасног гледишта с којега се та књижевност може просуђивати, како мислити политику те књижевности, а да то просуђивање не буде схваћено као део актуелне политичке борбе. По свему судећи, то није могуће избећи, ни ако се задовољимо само описом стања какво јесте. Битна, према Кордићу, не је једина, политичка црта неолибералног реализма у српској књижевности јесте однос према дискурсу о Србима, према докској слици Срба, оној коју су они сами о себи створили и оној коју други о њима стварају. Сваки политички дискурс намеће извесна ограничења књижевном говору, што би омогућило његову делотворност, изричитост, јасност. Књижевни говор може бити последица политичког дискурса, чак и онда кад на све начине (уметност ради уметности) настоји да буде властити узрок. Упркос томе, политички дискурс није, не мора бити пресудан за приповедање, нити се може поистоветити са приповедним дискурсом. Барем се тако обично мисли. Но то мишљење, констатоваће Кордић, превиди, или не мисли да је политика изворна антрополошка и историјска чињеница, макар онолико колико јето однос са другим, или то је сама егзистенција. Политика није само историјски оквир, скуп околности у којем човек мисли и дела, што је важно са аспекта политичке књижевности и политичке фило-

софије. „Мене, међутим, занима политика књижевности, политика као аутономна књижевна чињеница, као вид енкодираних књижевног говора“, изјасниће се Кордић у овој студији. И за књижевност мора важити да је поимање тренутка у којем настаје. У том (књижевном, естетском) поимању свакако је садржана и политика као битна димензија датог историјског тренутка. Ипак, најпре ваља утврдити да ли постоји политика књижевности, те да ли је књижевност увек политика? Кордић изводи закључак да књижевност може бити политичко средство, друкчије речено, може бити у служби политике, или средство политичке борбе, пропаганде, може бити политичка књижевност, и то не увек у оквиру естетских и естетичких претпоставки. Тај став важи и за друге духовне области, на пример философију, која мора бити важна за разумевање књижевности. Тако, ствар књижевности и политике још се није показала на чистини. Зато што и није нека ствар, или што је нечиста, што се не да издвојити као ствар. Упркос томе, истиче Кордић, аутономија књижевности је неспорна и јасно се распознаје. За књижевност се може рећи да оно што каже и чини. Политика је мишљење, али и књижевност је мишљење. Узajамност поетике и политичког дискурса у теорији се, углавном, не доводи у питање. Нису, међутим, јасни степен, облик и, понајмање, нужност њихове повезаности, тим пре што се, недовољно прецизно, порекло поетике доводи у везу са политиком. Намаће се питање - је ли уистину поетика произашла из политичког? И, може ли бити независна? Карл Шмит тврди да политичко "не може имати нормативне већ само егзистенцијални смисао", те можда је у томе тајна уметности и књижевности посебно. Тада се политичко не би разликовало од егзистенцијалног. Егзистенцијални смисао мора бити изходило, или могуће изходило нормативног смисла. Егзистенцијални смисао политичког, према томе, могао би бити нека врста нормативности, која је егзистенцији својствена, или која настаје са егзистенцијом. Политичко би онда претходило егзистенцији. Или како му већ драго, политичко је саставни део људске егзистенције, што се на бројним примерима из књижевности, које спомиње Кордић, и очитује.

Препремилка: С. Снацић

АКТ, часопис за књижевност, уметност и културу, година VI, број 20, 2006, издавач: Матична библиотека „Љубомир Ненадовић“, Ваљево, 79 страна, главни и одговорни уредник Дејан Богојевић

У новом броју часописа „Акт“ поезију објављују: Никола Цинцар Попоски, Радомир Андрић, Бранислав Вељковић, Светлана Бјелица, Живко Николић, Злата Нешић, Душан Чоловић и многи други. Кратку прозу објављују: Вид Вукасовић, Мирољуб Тодоровић, Тамара Жикић, Татјана Дебељачки, Антон Тркуља Тавански,

Светлана Станишић и други. Од преведене књижевности заступљени су Андреј Плавка, Милан Руфус, Војћех Михалек, Мирослав Валек, Ерик Островски и Лукаш Мањчик. У одељку „Књижевна критика“ налазе се прилози Душана Стојковића, Дејана Богојевића, Доротее Пантелић, Тамаре Жикић, др Јордана Залокара, Светлане Станковић и Оливера Јанковића, док се у одељку „Ликовна критика“ налази текст Милице Илић Гачић. У овом броју афоризме су објавили Живорад Стојановић и Горан Т. Алексић, док су стрипове објавили Данијела Т. Богојевић и Данијела С. Богојевић.

БАШТИНА – гласник, свеска 22, 2007, 340 страна, издавач Институт за српску културу Приштина – Лепосавић, главни и одговорни уредник др Вељко Ђурић Мишина

Нова свеска гласника *Баштина* доноси већи број прилога из области књижевности: Чедомир Ребић у прилогу *Ријечи испуњене светом деспоту Јовану Бранковићу* (Србљак, књига трећа, СКЗ, 1970) Непознатог Крушедолца, Јасмина Ахметагић о интертекстуалности у причама Григорија

Божовића, Ана Ђорђевић теоријски образлаже поетику реализма Лазе Лазаревића и Григорија Божовића, следе и теоријски прилози Марије Ј. Михајловић (*Народни прваци старог Колашина у приповеткама Григорија Божовића*), Милице Ј. Лилић и Милоја Милојевића *Књижевност и остале уметности* (музика, сликарство). Рубрика *Историја* доноси већи број текстова везаних за косовско-метохијски простор и шире (Милић Ј. Милићевић *Војска краљевине Србије у опсади Скадра*, Божица Младеновић *Војска Краљевине Србије за време Балканских ратова у огледалу немачке штампе*), ту је политиколошки оглед Милојице Шутовића *Косово између историјског и етничког права и демократије* (кључне речи: Косово, Србија, Срби, Албанци, историјска и етничка права, самоопредељење народа, итд.) оглед из социологије *Омладина и етничке групе* пише Иван Башчаревић. Нову свеску *Баштине* закључују текстови/библиографије Бранка Надовезе (*Светислав Симић о Старој Србији*), Зорана Вукадиновића (*Илија Ставрић и Милан Чермерић*). Приказе о књигама Чедомира Ребића *Духовна кретања код Срба* (2006) и *Андрићева мудроносна проза* (2006) Радомира В. Ивановића пише Марија Ј. Михајловић.

ЛУЧА – часопис за културу, уметност и науку, број 2-3, година 16, мај 2007, 156 страна, издавач Српски културни центар *Свети Сава*, адреса редакције Трг Републике 1, 24000 Суботица, главни одговорни уредник Радомир Бабин

Први овогодишњи (ђурђевдански) број суботичке *Луче* у рубрици *Огледи* објављује текстове Владимира Вукашиновића *Црква и екологија* и Татјане Сич *Митско, историјско и поетско у обликовању усмене епске песме*

Болани Дојчин (други део). Поезију, прозу, међужанровска остварења објављују Душан Балан, Саша Ожеговић, Божидар Станић, Миленко Попић, Јован Лазин, Миша Д. Јовановић, Бојан Радић, Александра Пајовић Манић, ту је и прича египатског нобеловца Нагиба Махфуза „Приче из нашег кварта“, Стојанка Милин, Гордана Малић, Жељко Канурић и други. Рубрика *Баштина* доноси текст Лауре Барне о манастиру Ломници, у Републици Српској, у области Власенице, недалеко од манастира Папраћа. Манастир је задужбина краља Драгутина који је ктитор и већине сакралних објеката у североисточној Босни која под његову власт долази 1284. године. Ту су и текстови Милосава Мирковића *Јефимија – прва српска поетеса*, Стојана Бербера *Смрт деспота Стефана лазаревића – од чега је боловао и како је умро деспот*. У ђурђевданском броју читамо критичке приказе о новим књигама Радована Ждралеа, Николе Ђурана, Драгана Крстића (*Филозофија и филм*, ауторско издање Суботица, 2007), Драгомира Дујмова, Милосава Ђалића, Золтана Бабе (*Банатски бревијар*), Драгомира Попновакова (1938-2005), Светлане Мићуновић. Следе и рубрике *Ликовни фрагменти*, Милијана Беланчић пише *Летопис* (између осталог и гостовање Горана Петровића и Михајла Пантића друге вечери *Светосавске недеље*). Следи захвалност дародавцима књига Српском културном центру и In memoiam др Божидару Ковачеку (1930-2007), председнику Матице српске и професору новосадског Универзитета, историчару књижевности и компаративистике.

НАШ ТРАГ, часопис за књижевност, уметност и културу, нова серија, бр. 1/2007 (39), април 2007, издавач: Друштво „Траг“, Велика Плана, 283 стране, главни и одговорни уредник: Милан Р. Симић

У новом броју часописа „Наш траг“, чекају вас одлични текстови Радивоја Радића *О верницима и преверницима*, Милоша Ивановића *Политичко-идеолошка позадина уметности у доба кнеза Лазара*, Мирослава Првуловића *У XXI век – са наставним моделом из XIX века!*, Илије Бакића *Дубоки корени српске научне фантастике*, Ђорђа Кадивијевића *Чуђење*; кратке приче Зорана Пешића Сигме, Тихомира Јовановића, Владимира Стојнића, Драгића Цвјетиновића, Душана Гојкова, Радивоја Шајтинца, Васе Павковића... Од преведене прозе у

овом броју су заступљени Мигуел де Унамуно, Мартин Касарда, Вејн Лундби и Синтија Озик; читајте интервју Нове Томића са Вјером Микић Мирановић *Све било је арија*; поезију Стевана Бошњака и Момчила Бакрача; занимљив текст Мирослава Јокића о радио драми *Гледати радио драму – визибилно*; путопис Драгана Дашића *Ноћ у Лагосу* и стрипове Марка Стојановића и Златка Крстевског.

НОВА ЗОРА, часопис за књижевност и културу, јесен/зима 11 – 12/2006, издавач: Српско просвјетно и културно друштво „Просвјета“, 554 стране, главни и одговорни уредник Радослав Братић

У новом броју „Нове зоре“ упознаћете се са писцима попут Здравка Крстановића, Драгана Ускоковића, Милана Р. Симића, Игора Ђукановића; песницима Маријом Шкорнички, Срђаном Опачићем, Драганом Вуканац, Душанком Ковачевић; читаћете о средњовековном манастиру Лабостин на Дувањском пољу, о стратегији развоја Источне Херцеговине, о значају двочланих имена код Словена, о удружењу књижевних стваралаца „Десанка Максимовић“, о Оресту и Пиладу у византијској историографији... Матија Бећковић пише о творцима будуће српске куће, Јован Делић о делима Гојка Ђога, Жељко Радовановић о књизи Јована Јањића „Будимо људи – реч Патријарха Павла“, Радојка Вукчевић о роману Стоје Магделинић „Један могући живот“. У овом броју заступљена су и познатија имена попут Јована Дучића, Алексе Шантића, Петра Кочића, Тина Ујевића, Исидоре Секулић и других. Посебно ће вас забавити афоризми Милутина Тијанића.

ОСВИТ, бр. 5, Хаику удружење Србије, главни и одговорни уредник Миленко Ћировић, Београд, Француска 7

Овај број часописа за хаику поезију, уз подсећање на класике хаикуа доноси прилог „Зен и хаику“. Ту су у хаику стихови на српском и енглеском наших аутора - Рајне Беговић, Татјане Стефановић, Верице Живковић, Зорана Додеровића, Стевана Михаиловића и Братислава Радловића. Представљен је портретски Владимир Девиде – академик, научник, песник, ерудита, једном речју човек који је „пробудио“ и анимирао интересовање за хаику поезију на нашим просторима. Наиме, тек ће појава књиге Владимира Девидеа *Јапанска хаику поезија и њен културно-повијесни оквир* 1976. године означити преломни тренутак у интересовању за хаику поезију код нас. У блоку „Хаику на српском“ часопис доноси прилоге педесетак домаћих аутора. Александар Шево у тексту „Ружно паче српске поезије“ пише да се код нас потцењује хаику и кратка књижевна форма уопште. Заступљен је и хаику из света, као и избор из објављених збирки хаику поезије код нас, и то Саше Важића, Светомира Ђурбабића, Татјане Дебељачки, Славице Благојевић, Предрага Радаковића, Весне Оборине, Гордане Петковић и Вида Вукасовића, Горана Полетана, Јеврема Хајдуковића, Ђура Милекића, Дејана Бубање, Елеоноре Лутхандер, Ивана Ковачева и Србе Митровића. У следећем „блоку“ су прикази књига, а хаику хроника са-

држи текст Исидоре Секулић „поводом антологије јапанских песама Г.М.Црњанског”, из 1928. године.

ПАНЧЕВАЧКО ЧИТАЛИШТЕ – број 10, година 6, мај 2007, 112 страна, издавач Градска библиотека Панчево, адреса редакције: Немањина 1, 26000 Панчево, e-mail: rak-njiga@biblioteka-pancevo.org.yu, телефони 013/513-755,314-453,314-655, главни и одговорни уредник Горан Траиловић

Нови број часописа отвара полемични уводни текст члана редакције Гордане Стокић Симончић *Стратегија наша насушна* поводом односа према институцији библиотеке у Стратегији информационог друштва у Србији усвојеног од стране Министарства науке и заштите животне средине Србије октобра 2006, и објављеног у Службеном гласнику. Следи обиман текст поводом 20 година од смрти Владимира Алексејевића Мошина, руског научника чије је дело везано и за српску средњовековну књижевност Несибе Палибрк Сукић (библиотека Панчева), приказ гостовања *Ресавске библиотеке из Свилајнца у Руском дому (Београд)* о руској традицији у Србији. Текст Анцеле Канон из Конгресне библиотеке у Вашингтону (превела Гордана Стокић Симончић) *Од панел дискусија и састанака до пријема* говори о учешћу библиотекара слависта на годишњој скупштини Америчке асоцијације

за унапређење славистичких студија 16-19. 11. 2006. У САД и Канади постоји преко 80 институција које развијају словенске библиотечке колекције. У Сарајеву и Тузли одржан је Трећи међународни сусрет библиотекара слависта. Из Србије су своја предавања одржали Драгана Милутиновић (НБС) и Горан Траиловић (Панчево). Сандра

Матијашевић из Библиотеке града Београда пише о Међународном симпозијуму о маркетингу у библиотекарству у Прагу. Иван Станојевић (Градска библиотека Вршац) пише о мариборској конференцији чланова Cobiss.net. Србију су представљали директор Народне библиотеке Србије Сретен Угричић и Вања Марковић (Мин. културе Србије). Следе текстови *Дигитализација на француски начин*, *Новине у обради текстова HML – TEL*, *Виртуелно путовање кроз српску баштину* (адреса: www.digital.nbs.bg.ac.yu). Изузетно садржајан мајски број доноси и приказе већег броја библиотечких часописа, садржаја рада појединих српских библиотека (Пријеполје, Косовска Митровица, Пожаревац, Краљево, Врњачка Бања, и друге), као и активности Градске библиотеке Панчева. Овај вредан часопис, суфинансиран од Скупштине Панчева, излази у мају и новембру текуће године.

ПУТЕВИ КУЛТУРЕ, часопис за културу и уметност, бр. 9, фебруар 2007, издавач: Културни центар Крушевац, Крушевац, 226 страна, уредник Јелена Протић-Петронијевић

У новом, одлично опремљеном броју *Путева културе*, читаћете текстове о књижевности, музичком и ликовном животу, позоришту, филму, као и радове пристигле на фестивал хумора и сатире „Златна кацига“... Радомир Јаковљевић пише о симболима мира, Зорица Дукковић о

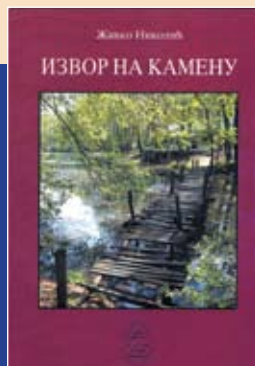
НИКОЛИЋ, Живко: Извор на камену. – Књажевац: Књижевни клуб Бранко Миљковић, 2007. – 64 стр.

Почев од 1982. и књиге Приближавање до најновије Извор на камену Живко Николић (1958, Копривница код Зајечара, живи и ради у Београду) објавио је 15 књига поезије које га сврставају у значајне песнике средње генерације. Николићева поезија критички је вреднована осим појединачних приказа и присуством у више избора, панорама и антологија савремене поезије, у два избора: књиге на француском и румунском језику. Збирка Извор на камену првонаграђен је рукопис на конкурс књижевног клуба Бранко Миљковић из Књажевца и добитник награде Раде Томић (у част преминулог песника родом из Књажевца). Књигу чини 5 циклуса од којих је последњи, дужа шестоделна песма Сеоба: Списак сећања на крај 17. века. Песма је карактеристична по укрштању лирског и епског (у колективном збегу без ближих историографских одредница, диференцирају се ликови човека и жене, те лирске медитације субјекта који „прича“ песму) и можемо је чи-

уметности у школи, Јован Ристић о српском фантастичном филму, Јелена Јовановић о обнављању етичког идентитета, односно о сабору „Падешки кладенац“. У одељку „Фестивал хумора и сатире“ читаћете приче Александра Чотрића и Слободана Симића, афоризме Владимира Влаховића и Слободана Симића; у одељку „Стваралаштво за децу“ читаћете о Музеју играчака и песмарици „Фарма пуна шарма“; у одељку „Млади ствараоци“ упознаћете се са Миланом Урошевићем и Павлом Зелићем, док ћете се у одељцима „Проза“ и „Поезија“ упознати са ауторима као што су Михајло Пантић, Драгана Денић, Радмила Мишев, Владислав Влаховић и Спасоје Ж. Миловановић.

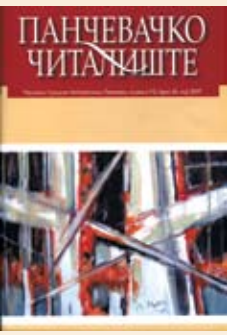
САВРЕМЕНИК, књижевни часопис, број 140-141 – 142/2006, издавач: Апостроф, Београд, 55 страна, главни и одговорни уредник Срба Игњатовић

У новом броју часописа читаћете песнике Димитрија Николајевића, Варадину Обрадовић, Милицу Јефтимијевић-Лилић, Божицара Васиљевића, Ђорђа Вултурескуа, Јевросиму Ристовић и Милу Милојевић; прозна остварења Миленка Пајића, Александра Прокопијева, Милана Ранковића, Миливоја Анђелковића, Олге Стојановић, Адама Пуслојића и Стевана Кордића. У одељку „Тумачења“ Васо Милинчевић пише о Теслиној

тати и као поему. „Фини дескриптивни резови („уморило ме певање/измождио говор/и чекање да стане снег/будним ме држи плес“, из песме Плесач, „са својих висова силази/благо размакне копрену/нову игру светлости зачне“, из песме Силази), осећај за детаљ и нијансу, очуђујући склопови и виспрене асоцијације („ослушни шире се кругови/тама је изненада/постала песма“, или „Круни се камен/искра се отима/то болно шкрипи сечиво/здружени зачињу црnilo“, из песме Тоцило, „убиј ме/али ми длето/али ми перо/на гроб/понад чела/стави“, у песми Длето), израз су песничке зрелости (део из образложења жирија), термини су који добрим делом „покривају“ основни фон књиге *Извор на камену*. Опет, и овде долази до изражаја Николићева препознатљива звучна и мелодијска ритмика. Примера има пуно и захтевају подробнију стилистичку анализу. Овде ћемо истаћи и песму здравицу У име очева, халуцинантан ритмичко-значањски вртлог песме Магија коло, параболе Сизиф, Извор на камену, Сеоба речи, сновидну синестезију стихова песме Сновидна боја сна.

Н.Ђ.

аутобиографији, Мирослав Радовановић о слојеној поетици приче „Енциклопедија мртвих“ Д. Киша, Илија Павићевић о Ђиласовој причи *Губавац*, Зоран Глушчевић о збирци песама *Хеленски богови* Ђоке Стојичића, и Срба Игњатовић о поезији Маријане Дан. У одељку „Плус“ Данко Стојић пише о чаролији филмске монтаже, док Милица Зећ пише о Ларс Фон Триру и његовом манифесту „Догма 95“ са заклетвом која има 10 правила. Овај број доноси и збирку песама Зорана Милисављевића *Кожа од речи*, која је, као и сам број, илустрована графиком Драгише Ђошића.

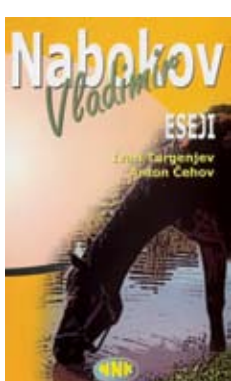
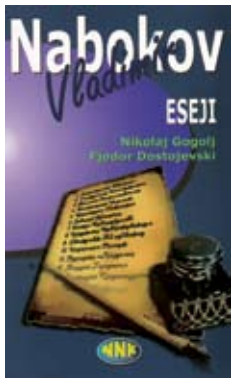
СВИТАК, књижевне новине бр. 47 – 48, главни и одговорни уредник Милијан Деспотовић, Пожега

Овај број излази поводом 70 година од рођења Пауна Петронијевића који је представљен у есеју др Љубише Рајковића „Порука лирског Хераклита“, а њему у спомен посвећени су и написи Милосава Буце Мирковића, Недељка Терзића, Милојка Ђоковића и др, као и песме посвете, од којих је посебно дирљива песма „Паун“ Добрице Ерића. Сепарат „Момчило“ односи се на лист за дечју књижевност, који Љубивоју Ршумовићу Ршуму честита јубилеј 50 година запаженог књижевног рада. Иначе, „Свитак“ у овом броју доноси редовне прилоге својих сарадника-песника, писаца и критичара. Садржи приче „Гумно“ Василије Савић и „Штап баба Иконије“ Бранка Јегдића. Представља нове књиге „Боје Византије“ Јелене Протић-Петронијевић, „Сточова вода и друге приче“ Благоја Нишавића, „Несхваћени и усамљени“ Балше Рајчевића, „Зелено пролеће, топло лето“ Живорада Стојановића, „Узнемирени су свети ратници“ Обрена Ристића и „Симфонија ветрова“ Драгана Сурле и др.

Приредили: Небојша Ђосић, Тамара Лујак, Ана Исаковић, Татјана Јанковић, Славица Спасић и Виолета Вучетић

ЕСЕЈИ ВЛАДИМИРА НАБОВОГА У ПЕТ КЊИГА

превеле с енглеског: Тања Булатовић (есеји: Марсел Пруст – Франц Кафка; Џејн Остин – Чарлс Дикенс) и Маја Врачаревић (Лав Толстој – Максим Горки; Иван Тургенев – Антон Чехов; Николај Гогољ – Фјодор Достојевски), Београд, NNK Internacional, 2006, 832 стр.

Књижевно дело писца „Лолите“, „Прозирности ствари“ и „Аде“, Владимира Набокова (1899-1977), немогуће је разумети без пажљивог ишчитавања есеја који представљају транскрипцију Набоковљевих предавања на америчким и енглеским универзитетима: Стенфорду, Корнелу, Харварду и Везлију. Са поменутим есејима већ четири године српску читалачку публику упознаје Издавачко предузеће „NNK Internacional“ из Београда. Прва есејистичка књига Владимира Набокова, „Есеји о Џојсу“, која је увод у разумевање Набокова као тумача књижевних дела, објављена је 2004. године. Наиме, позната је чињеница да у целокупној историји књижевности после Шекспирових драма, не постоји књига о којој је више страница исписано од Џојсовог „Уликса“; романа који је обележио европску прозну књижевност двадесетог века. Владимир Набоков се прво позабавио „Улиском“, можда и због тога што је, док је живео у Паризу, пријатељевао са Џојсом. За поменуто пријатељство важну улогу одиграла је и сличност њихових изгнаничких судбина, мада је Џојс тврдио да је његово бекство из родне Ирске, за разлику од Набоковљевог (Владимир Набоков је рођен у руској племићкој породици у тридесетој години живота, због болшевичке револуције из Русије је са породицом емигрирао у Енглеску – пр. Д. Ц.) добровољно! Затим утицај Џојсових књижевних техника можемо сагледати у Набоковљевом најпознатијем роману „Лолита“, због ког је из пуританске Макартијево-Хејсове Америке, у којој је пре тога стекао значајан друштвени углед, био принуђен да се исели у швајцарски град Монтре, где је живео до окончања сопственог овоземаљског бивствовања. После Џојсовог „Уликса“, прве две књиге које су објављене у едицији „Есеји Владимира Набокова“ су његова тумачења прозних техника Марсела Пруста (роман „У потрази за изгубљеним временом“), Франца Кафке (приповетка „Преображај“), Џејн Остин (роман „Менсфилд Парк“) и Чарлса Дикенса (роман „Суморна кућа“). За разумевање ових есеја значајан је још један детаљ из Набоковљевог живота: пре Октобарске револуције, у отаџбини Владимир Набоков је на књижевну сцену ступио песничком књигом. Убрзо, попут Џозефа Конрада, и Јерџија Косинског (сличну судбину имао је и наш ‘Оскаровац’, драмски писац и сценариста, Стојан-Стив Тешић) бива принуђен да почне да мисли и пише на другом језику. Када неко на језику, који није његов матерњи, постане један од водећих романијера, сигурно је позван да буде веродостојан тумач књижевних вредности који су нам подарили један Француз, попут Пруста, немачки Јеврејин попут Кафке, и чувени енглески прозаисти из деветнаестог века попут Џејн Остин и Чарлса Дикенса.

Сам Набоков, говорећи о Дикенсовој „Суморној кући“, истиче да „његов професорски и есејистички приступ представља неку врсту детективног истраживања мистерије књижевних структура. Али, оно што есејиста успева да разложи, ни у ком случају није потпуно исцрпно. Једна књига је попут сандука у који је чврсто сабијено мноштво пакетића. На царини рука царинског службеника површно пребере по њима, али онај, ко је у потрази за благом, испитује сваки кончић“ – каже Набоков. Сви Набоковљеви есеји одликују се снажном ерудицијом. Такође, из његових есеја схватамо да нема спора између есејисте, историчара књижевности и романијера, које као једна кохерентна целина представља сложена и особена творачка личност Владимира Набокова. Набоков при томе доноси дискутабилне тврдње са којима се многи теоретичари књижевности неће сложити („Достојевски није велики већ осредњи писац, којег једва чекам да раскринкам“ – каже Набоков), али извесно је да његове вредносне књижевне системе не треба потценити. За Набокова је највећи руски прозни писац Толстој. Затим следе Гогољ, Чехов и Тургенев. Набоков истиче да многи Толстоју прилазе са помешаним осећањима: воле уметника у њему, али им је проповедник досадан. Међутим, немогуће је разликовати Толстоја уметника од Толстоја проповедника.

Набоков код Толстоја, поготову у Ани Карењини, цени прецизан осећај за време (радња овог романа почиње у фебруару 1872, а завршава је јула 1876.) а саму Ану Карењину сматра једном од најпривлачнијих јунакиња светске прозе („Млада, лепа, у основи добра жена, али силом прилика осуђена на пропаст“). Код Гогољевог прозног генија, есејиста и писац највише поштује изненадна исклизнућа из рационалне животне равни, док га код Тургенјева фасцинира стил и величанствено сликање природе. „Тургенев је био једини руски писац који је уочио преламање сунчеве светлости или особени спој светлости и сенке при појави неких људи“ – пише Набоков. За Достојевског Набоков тврди и да је више био драмски писац него романијер. Његови романи изграђени су од сцене за сценом, и од дијалога у којима сви ликови учествују. Посматрана као позоришни комади, они су прегучки, и лоше избалансирани. Набоков Достојевском

замера и на недостатку хумора у опису ликова. У „Злочину и казни“ есејиста замера романијеру што се Раскољников захваљујући љубави једне племените проститутке приклања духовној обнови, констатујући притом да према племенитим проституткама треба имати циничан став. И на крају, треба истаћи да Владимир Набоков свој вредности систем поткрепљује и другим одломцима из појединих романа и приповедака писаца о којима говори у поменутим есејима.

Душан Цицвара

БЕСТСЕЛЕРИ НЕКАД И САД

Реч ‘бестселер’ потиче из енглеског језика и, у буквалном преводу, значи најбоље продавану књигу. По тој дефиницији, највећи бестселер свих времена је – Библија. Но, слободније тумачење овог термина подразумева издање у прозној форми, најчешће роман. (Мало је вероватно да ће, на пример, збирка поезије, ма како читана и добра, постати бестселер.) Тај роман својом темом, језиком и стилем приповедања задовољава широку читалачку публику. Стога је и комерцијалан: цена му је приступачна, тираж велики, а садржај, наравно, филмичан. Пример типичног бестселера је *Прохујало са вихором*, америчке списатељице Маргарет Мичел.

Тридесетак година пре појаве Брауновог *Да Винчијевог кода*, планетарни успех постизали су амерички тзв. хит-мејкери: Џеклин Сјузан, Харолд Робинс, Џудит Кранц и Сидни Шелдон. На нашим просторима, њихове романе тада су публиковале, углавном, велике хрватске издавачке куће, и то у великим тиражима, који су данас незамисливи за сужена тржишта земаља из экс-Југославије. Цифре су се кретале од 5.000-10.000 примерака по наслову, али су ове књиге биле толико тражене, да су имале и по неколико издања. Критичари се нису превише бавили литерарним вредностима дела горе поменутих аутора, нити су та издања била медијски промовисана. Једноставно, Сјузан, Робинс, Кранц и Шелдон били су тражени захваљујући ланцу препорука обичних, просечних читалаца, који су од књиге очекивали опуштање и забаву, а не високопарну филозофију.

Опробани рецепт за писање питке литературе Џеклин Сјузан, Робинса, Кранцове и Шелдона је скоро фактографски огољен, колоквијални језик без стилских зачковица и сувишних метафора; линеарна радња, са повременим дигресијама у облику реминесценција из живота актера, чији је задатак да нам појасне узроке успона, пада и поновног уздицања јунака или јунакиње из холивудског миљеа. У основи, прави бестселер је љубавна прича, зачињена сексом и насиљем, са много споредних ликова, чије шаролике, животне судбине чине мрежу у коју се заплиће главни протагониста. Жанровски, ови романи се могу окарактерисати као мелодраме са елементима трилера. Уобичајени мотиви су љубав, освета и злочин, али они служе само као замајак, који главног јунака носи кроз радњу и тако нам открива његове невероватне способности да преживи. Профил таквог јунака је стереотип: он (или она) је леп, заводљив, интелигентан, снажљив, најчешће истрауматизован услед неке тајне из својг дегитства. Код Харолда Робинса, на пример – и склон криминалу, али из ‘оправданих’ разлога, због чега ће се на крају извући (додуше, са трагичним последицама и горком самоспознајом о сопственим, погрешним животним потезима).

У романима Џеклин Сјузан, јунакиња је девојка из америчке провинције која, у потрази за славом, одлази у велеград и упада у замке шоу-бизниса: њена наивна, чиста душа бива заведена и злоупотребљена у сврху снимања порно-филмова или проституције. Из врлога алкохола и дроге може је извући само невероватан сплет околности и мушкарац, спреман да све опрости и пригрли је у сигурност свог мирног и, најчешће, богатог дома. Тако је девојка с почетка приче (манекенка или глумица у покушају) једним ударцем убила две муве: побегла је из забити (у којој нико није препознавао њену посебност) и, искуивши све што јој је могао пружити трновити пут (неуспеха, коначно нашла своју срећу са принцом у белом шевролету. Јер, таква јунакиња је, заправо, то и тражила – човека за кога ће се удати. Њу, у ствари, и није интересовала слава, већ љубав. Није је занимао ни новац, иако ће га, удавши се за каквог индустријског магната, имати.

Уопштено говорећи, новац је главни покретач радње; њега или нема довољно, или га има превише. Логично, јер јунаци ових бестселера нису просечни људи, већ они, који са социјалних маргина стижу у сам врх крем-друштва и постају моћни тајкуни. Или се, иако већ припадају цвет-сету и имају педигре, боре за престижно место у свету бизниса (Џудит Кранц – *Освојити Менхетн*).

Џеклин Сјузан је направила и преседан романом о својој пудлици (*Сваке ноћи, Жозефина*), али је он имао најскромнији одзив код читалачке публике, па се ауторка вратила провереним темама. Додуше, она је тај излет (‘за своју душу’) и могла себи дозволити, јер су јој, у међувремену, астрономски тиражи књига и продаја ауторских права за *Кућу луткица* филмској индустрији, донели милионске хонораре.

Но, Џудит Кранц, као и двојац Робинс – Сјузан, нису ни приближно били тако успешни као Сидни Шелдон. Скоро да нема његовог романа који није екранизован (*Друга страна поноћи*, *Крвна веза*, *Ако дочекам сутра*, *Гнев анђела*). Шелдон је важио за једног од најпознатијих и најбоље плаћених холивудских сценариста. Иако су његове књиге углавном преточене у другоразредне телевизијске серије, овенчао се и једним Оскаром.

У круговима литерарних интелектуалаца, Робинс, Сјузан, Кранц и Шелдон су оквалификовани као квази-писци, тј. аутори ‘ђубрета за широке народне масе’, и творци писаних модела за телевизијске сапунице (*soap-operas*). Но, „о укуси ма се не расправља“, гласи пословица. Уосталом, сличне критике је својевремено добијала и Ерика Јонг, па и мајстор хорора, Стивен Кинг, да би им се данас та иста литерарна ‘елита’ извињавала, удварала и нудила им почасна места професора књижевности и предавача на универзитетима. Исто се догодило и Јерџију Косинском, добитнику бројних награда за сценарио, написан по његовом роману *Присутност*, кога је, на почетку каријере, књижевна критика поспрдно називала ‘егзистенцијалистичким каубојем’.

У накондно признате ауторе уврстили су се још: Робин Кук (*Кома*), Артур Хејли (*Корени*), Вилијам Питер Блати (*Егзорицист*), Питер Бенчли (*Ајкула*) и многи други. Наравно, разлике између свих, горе поменутих писаца, постоје. Поредити, на пример, Косинског са Бенчлијем, за многе обожаваоце њихових дела – било да воле једног или другог – равно је богохуљењу.

Бестселери су вишежанровске и динамичне креације, занимљивог заплета и нагомилане радње, пуни неочекиваних обрта и садрже не једну, већ мноштво кулминација, тако да читалац никад не зна шта се крије у следећем поглављу. Такође, врло вешто дефинишу психолошке профиле актера драме, па они делују истинито. Укратко – када такву књигу узмете у руке, не можете да је оставите све док је не завршите. И оно, што је најважније: бестселери су по правилу филмични, тј. читалац може читати и, уједно, визуелно доживети поједине епизоде, што је први услов да се од читане и добро продаване књиге ‘направи’ гледан и комерцијалан филм. У новије време, то се и потврдило на примеру *Да Винчијевог кода*. (О Стивену Кингу да и не говоримо.) Типичног хероја или јунакињу из бестселера

седамдесетих и осамдесетих, данас је заменила друга врста пустилова – најчешће интелектуалац, који до-бија прилику да се тргне из своје сиве, свакодневне учмалости и позабави проблемима од општег значаја за цивилизацију. Прототип таквог јунака је Браунов Роберт Лангдон, који открива дуго чувану тајну Светог грала. (Ако се послужимо симболиком, доћи ћемо до закључка да сви литерарни хероји, у пренесеном смислу, трагају за личним Светим гралом, било да је у питању неки сакрални предмет, или материјално отелотворење идеала. Архетипове вечитих трагача за смислом постојања налазимо у ликовима из античких трагедија. Разлика је само у нијансама.)

Оно што збуњује, јесте поплава наводних бестселера страних аутора, који се рекламирају на нашим телевизијским екранима и пуне излоге књижара. Изнад њих стоји натпис: „најпродаванија књига“, „најконтроверзнији писац“, „најчитанији роман“, нај...нај...нај... Спекулише се бројем продатих примерака и неретко, као главни аргумент препоруке наводи се да је 'доживела' друго, треће или десето издање.

И сама потакнута рекламом за један од таквих 'хитова', од аутора, наведеног као 'перспективног писца млађе генерације', потписница овог текста је пожурила у књижару, како би купила дотичну књигу. И, где изненађења – ни мрвице од усхићености, ни трага од очекиваног лупања срца при читању, тако карактеристичног за уплив у свет између корица! О бестселеру – ни говора. Ништа од филмичности. Књига малог обима, а великих маргина и крупног фонта, тако да би се, другачијим преломом, могла сажети на једва стотинак страница. Садржај незанимљив и херметичан; јунак (у првом лицу) недефинисан, немотивисан, пун овештаних фраза и неразумљивих монолога; језик сиромашан, а радња без икаквог ритма. Укратко (да ми читаоци опросте на изразу): ментална онанија неког, ко је уобразио да је књижевник. Разочарана, први пут сам дошла у искушење да једну књигу бацити у канту за отпатке. У последњем тренутку сам се преодолела јер, свака књига је светиња: ако се није допала мени, можда ће се свидети неком другом? Поклонила сам је пријатељу, без икаквог претходног изјашњавања о сопственом суду да би ми он, пар дана касније, увређено рекао како је поклону ипак погледао у зубе и констатовао да никада није прочитао ништа досадније.

Ако се, попут моје маленкости, позабавите идентитетом писца дотичног, 'култног' дела и потражите га на Интернету, нећете наћи никакве спектакуларне податке, нити доказе о његовим квалитетима. У трагању за неким другим страним ауторима наводних бестселера, дошла сам до сличних резултата – нигде се не спомињу високи тиражи, популарност, читаност, позитивне критике. Наравно, ово се односи на информације из њихових магичних земаља; ако, пак, одете на сајт домаћег издавача, тамо ћете сазнати како је дотични књижевник већ увелико славан и признат. Истовремено, несхватљиво је да романи, на пример, Дина Кунца – врхунског писца бројних бестселера, код нас имају лошији одзив. Вероватно је у питању њена чињеница да издавачка кућа, која је купила његова ауторска права, нема довољно новца за маркетинг или се, можда, поуздала само у Кунцову репутацију. Но, наше тржиште – засићено којекаквом литературом, препорученом некритичким судовима у ту сврху плаћених рецензената – није још увек у стању да препозна вредност Стивена Кинга, а камоли Дина Кунца. Читалачка публика, тако, тапка у месту и чита трећеразредне романи, мислећи да су у питању светски бестселери и, вероватно, чудећи се како то, да у тим бестселерима, не проналази очекивано узбуђење. Од књижевних зналаца нико да узвикне ону чувену реченицу: „Цар је го!“ и тако прекине заверу ћутања, која, чини се, тежи да нас претвори у конзументе свега оног, што нам преко малих екрана понуде моћне издавачке куће.

Постоји и флоскула, по којој је боље читати ишта, него ништа. У контексту приче о бестселерима, можда је то и тачно; наиме, ако читате све и свашта, десиле вам се да, сасвим случајно, међу лажним бисерима откријете онај прави. Тада га препоручите пријатељима, јер је ваш суд много значајнији, искренији и истинитији од плаћене рекламе. Коначно, прави бестселер је бестселер *forever*, па можете свратити у библиотеку и потражити неки од старих, добрих и проверених мајстора. О домаћим ауторима биће речи неком другом приликом, онда када међу њима пронађем писце аутентичних бестселера – оне, чији тиражи заиста премашују цифру од хиљаду примерака. Оне, чије књиге преведу на енглески, шпански или кинески језик, као и оне, по чијим се романима снимају гледани филмови. Част малобројним изузецима.

Милка Кнежевић-Ивашковић

ГАВРИЋ Томислав: **ЕНЦИКЛОПЕДИЈА ФИЛМСКИХ РЕДИТЕЉА**, књига 3, I-V, Београд, Неа, 2006, 461 стр.

Са закашњењем од једне деценије пред нама је трећи том *Енциклопедије филмских редитеља*, I-V, филмског критичара, есејисте и критичара Томислава Гаврића. Истичемо 'са закашњењем', зато што су се прва два тома код истог издавача београдске *Нее*, појавила у периоду 1996-1997; то јест у време када је филм, као најмлађа уметност, широм земаљске кугле, прослављао сто година постојања. Гаврићева *Енциклопедија филмских редитеља* је монументалан лексикографски и лексиколошки подухват и значајна је превасходно због чињенице да у први план ставља његово величанство редитеља. Познато је да у реализацији једног филма учествују бројни сарадници (сценаристи, камермани, глумци, сценографи, костимографи, композитори, монтажери); међутим, само једна личност филмском производу осмишљава коначну целину. То је редитељ! Ако бисмо желели да у најкраћим цртама опишемо делатност филмског редитеља, у први план морамо поставити његове људске атрибуте попут ауторитарности, комуникативности, темперамента и одлучности, али, исто тако, неопходно је позабавити се и темом коју редитељ обрађује, његовом сликовитишћу и нарацијом. Када су у питању прва три тома *Енциклопедије филмских редитеља*, Гаврићу можемо замерити што је, на пример, стваралаштво италијанског редитеља хорор филмова, Пупија Аватија, Дариа Арђента и Мариа Баве, кога је приређивач прекрстио у 'Брава', представио минималистички, преко њихових филмографија – као и што је избегао да, као редитеље, помене Грега Аракија (режирао филмове *Дум генерација*, *Недођија* и *Троје*), енглеског романисијера, приповедача, драмског писца и продуцента Клајва Баркера (Баркер је, по сопственом роману *Кабал*, режирао филм *Ноћни сој* и први део *Господара Пакла*), као и сина Мариа Баве, Ламбера, који је креирао *Демоне*. Међутим, једно је извесно: *Енциклопедија филмских редитеља* резултат је вишедценијског напорног аскетског рада, при чему је Гаврић на свакој страници утиснуо сопствени печат. Данас је без *Енциклопедије филмских редитеља* немогуће говорити о српској филмској мисли. Својеврсним личним поступком научне синтезе Гаврић је енциклопедији дао трајно универзално значење које превазилази овдашње локалне оквире.

ОГЊАНОВИЋ Дејан: **У БРДИМА, ХОРОРИ**; Ниш, Нишки културни центар, 2007; 205 стр.

Не само поклоник, већ и врстан познавалац једног од накомерцијалних жанрова у историји англосаксонске књижевности и филмске уметности хорора, Дејан Огњановић је после студије *Фаустовски екран: ђаво на филму*, објавио и књигу о српском филму страве и ужаса *У брдима, хорори*. Сам наслов представља парафразу познате приповетке Клајва Баркера, *У брдима радови* (*In The Hills, The Cities*), из циклуса *Књига крви*. Радња Баркерове приповетке смештена је у овдашње јужне крајеве – конкретније, на просторе Новог Пазара, Косовске Митровице, Пополца и Подујева. Наслов, како у уводном слову истиче Дејан Огњановић, представља израз веровања да је брдовито-шумовита Србија идеално тло за гајење нефолклорних

хорор мистерија. Ова, за српску филмску теоријску мисао не само пионирска, него и превратничка студија, долази из пера младог прозног писца (нишка *Просвета* је пре четири године објавила Огњановићев хорор роман *Наживо*), књижевног и филмског критичара, есејисте и преводиоца са енглеског језика, који, између осталог, на групи за англистику Филозофског факултета у Нишу ради као асистент на предмету америчке књижевности. Студија *У брдима, хорори* (поднаслов гласи 'Српски филм страве') састављена је од три повезане целине. У првој, *Страва српског филма*, писац се на полемичан, оштар али аргументован начин обрачунава са противницима америчког и европског жанровског филма, попут Милана Ранковића, Богдана Калафатића, Северина Франића, Миодрага Новаковића и Томислава Гаврића. Чињеница је да поменута имена нису поседовала критичку свест о хорору као жанру у америчком, европском и, на крају, српском културном простору. Из поменуте плејаде филмских критичара, једину светлу тачку, поред Богдана Тирнанића, представља Ранко Мунитић, који је у књигама *Фантастика на екрану* и *Чудовишта која смо волели* покушао да укаже на вредности фантастике и хорора као жанровског појма. У другом по броју страница, најобимнијем поглављу *Филмови страве*, Дејан Огњановић говори о дванаест телевизијских и дугометражних биоскопских филмова, који су обележили српску кинематографију. Поред легендарних филмова *Лептирица* и *Свето место* Ђорђа Кадјевића, Огњановић из заборава извлачи и Кадјевићеве тв-филмове *Штићеник* и *Девичанска свирка*. Том приликом не заостава ни тв-филм Бранка Плесхе, *Сан доктора Мишића*. Љубитељи хорора ће са великом пажњом ишчитати и странице посвећене филмовима *Кичма* Влатка Гилића, *Вариола вера* и *Већ виђено* Горана Марковића, *Човек кога треба убити* Вељка Булајића и *Давитеља против давитеља* Слободана Шијана. Том приликом не заостава ни неуспеле хорор покушаје Драгана Кресоје (филм *Пун месец над Београдом*) и Милоша Аврамовића, који је на српску филмску сцену ступио са једним од најпромашенијих остварења протеклих година, *Кројачева тајна*. У својој књизи, Дејан Огњановић указује и на доминантне утицаје америчког хорора на српске редитеље млађе генерације, као што су Дејан Зечевић (*Некро филм* и *Т.Т: синдром*) и Стеван Филипковић, који нам је лани даривао филм *Шејтанов ратник*. Питање, које се с правом поставља после ишчитавања Огњановићеве књиге, гласи: зашто писац није проговорио и о дебитантском остварењу Младена Ковачевића, *Покров*? Поменути филм у најбољем смислу те речи наставља традицију коју је пре тридесет и четири године са *Лептирицом* започео Ђорђе Кадјевић. Последњи, трећи део састављен је од интервјуа које је Огњановић својевремено урадио са Ђорђем Кадјевићем, Дејаном Зечевићем, и филмским критичарем и драмским писцем, Димитријем Војновим. Најновијом књигом *У брдима, хорори*, Дејан Огњановић је досадашњем сопственом есејистичком опусу додао дело које ће у његовој биографији представљати значајан корак напред. Са темом филмског хорора на овдашњим просторима Огњановић се дуго бавио. На крају, поменуто знање материјализовао је у вредно, подстицајно штиво, које ће се са истинским уживањем више пута ишчитавати.

Душан Цицвара

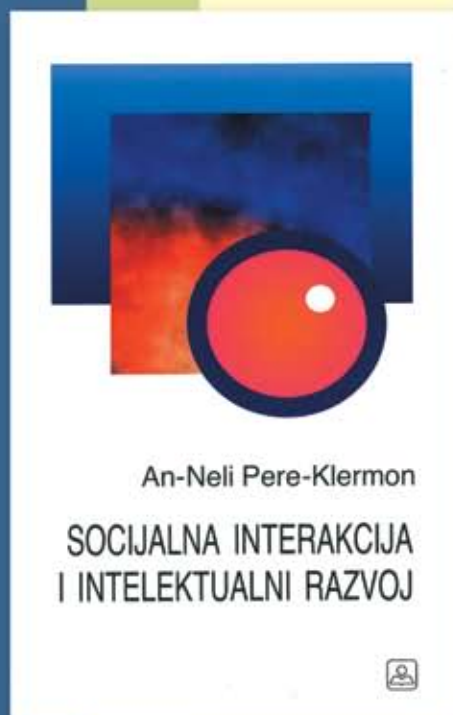
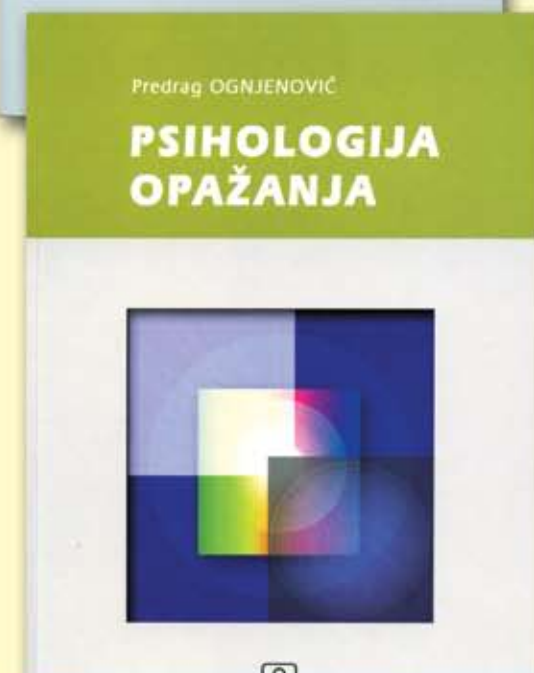
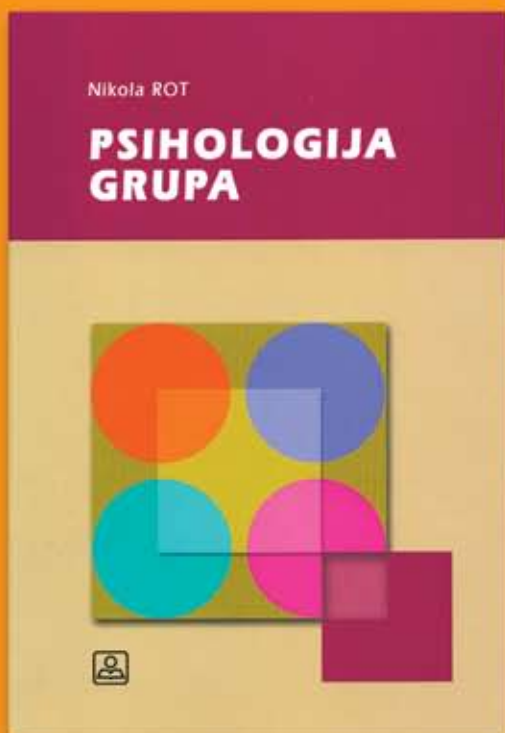
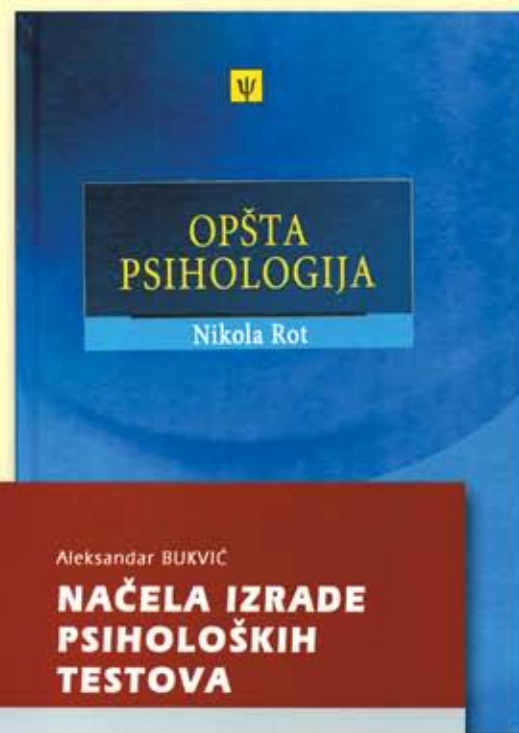

КЊИГАИ
ПО

Награда "Борислав Стевановић"

за најзначајнији
научни допринос
у психолошким
дисциплинама

КЊИЖАРЕ У БЕОГРАДУ

Обилићев венац 5, тел/факс: 2630-763
Косовска 45, тел/факс: 3224-708
Вукасовићева 50, тел/факс: 3594-835

КЊИЖАРА У НИШУ

Трг краља Александра 3, тел: 011/518-428

НОВИ САД

Сремска 7, продаја: 021/616-310
књижара: 021/624-433

КОСОВСКА МИТРОВИЦА

Владе Гетковића 1, тел: 028/421-609

Поезија је данас у доба потрошачке културе сведена на мали круг обожавалица и пасионираних читалаца. У великим земљама, попут Француске или Шпаније, књиге поезије објављују се у малим тиражима од 500 примерака као и у Србији. Каква је судбина поезије у XXI веку?

- Мислим да је то кључно питање. Чињеница је да стварност у којој живимо вулгаризује поезију. Људи су напросто неразбуђени за читање поезије. Читалачка публика поезије данас „сном мртвијем спава“, што не значи да нема добрих читалаца поезије. Чини ми се да неким новим генерацијама опхрваним технолошко-тријским варварством недостаје чип за емоцију, за праву, истинску поезију. Млади људи образовани на реклами и забави, засигурно не могу бити добри читаоци поезије. Поезија данас свуда у свету опстоји у малим езотеричним круговима и то је тако. Али, поезија напросто не може постојати без њеног активног учешћа у животу племена. Као и љубав и поезија је једна од оних најређих вредности које се не могу поседовати уколико се у потпуности не деле. Поезија је суштствена човекова храна. Читајући као младић древне песнике, осетио бих како се суочавам са нечим огромним и вртоглавим. Писање и читање поезије је искупљујуће и благословено. Но, данас су рационална и технолошка мисао потиснули магијску мисао. Готово се заборавило да је поезија алхемичарска делатност и да је песма психолошки простор бића. Данашњу поезију исувише затровану иронијским отклонима све мање надахњују религиозност, лепота и мистична страст. Зато је поезија и изгубила читаоце. А затим проблем је и кад поезија постане исувише езотерична и када не подстиче емоције.

Изјавили сте да „нема књижевности без телепатије између писца и читаоца“. Како кружи поетска енергија и како добра поезија увек пронађе свој пут до читалаца?

- Ја сам имао срећу да моја поезија већ на самом почетку мог објављивања привуче пажњу и да о њој буде писано и афирмативно и опадачки. Радует ме што имам читаоце изван академских и критичарских кругова. То су, рецимо, неки лекари, адвокати, сликари, студенти. Међу њима има и доста жена. С времена на време добијам и писма од читалаца. То ми значи. Јако је важно поезију поново повезати са ширим светом. Па зар уосталом није, племенито и мирнодопски да се људи окупљају око писца, уметника и песника, уместо око политичара и сличних квржавих типова. Ја сам најбоље прошао са „Хомером предграђа“. Та збирка је изашла на италијанском у Милану и о њој је одлично писала талијанска универзитетска критика, а један циклус из те збирке добио је награду „Pro Creation“ у Лос Анђелесу. Једна Италијанка, студенткиња књижевности ми је написала: „Ваше песме волим на начин на који сам у детињству обојавала моје лутке“. Такве ствари ми веома значе и дувају ветар у моја једра. А нарочито прикази страних критичара који ме лично не познају, као рецимо једна млада Талијанка, Валентина Тиначи, иначе професор Универзитета у Сијени, која је можда најтачније и најбоље писала о мом раду, у часопису „Пасађес“ који излази у Милану.

У Србији је увек било великих песника и добре поезије која помера границе у српској књижевности. И данас је тако. Поезија успешно одолева свеопштем одумирању културе. Шта осећа песник и како доживљава свет?

- Поезија је несумњиво највитаљнији домен српске књижевности. Погледајте само тај раскошни лук од, рецимо, Миодрга Павловића преко Јована Зивлака до песника најмлађе генерације, па ћете видети колико је српска поезија жива. Но, на жалост она у свету представља непознат и неоткривен локалитет драгоцености, јер наши савремени песници нису превођени на друге језике, па стога немају могућност да се пореде са песницима других народа. За разлику од поезије, у савременом српском

Будна свест

књижевности утемељити и увременити као вредност једног вишег, сублимираног реда.

За разлику од многих који су свој пут завршили у Београду, Ви сте одабрали Пожегу, своју велику библиотеку и колекцију слика. Да ли је мали град за Вас сигурно уточиште и лука мира?

- Више пута сам говорио на ту тему. Могу само да поновим - једноставно, немам одисејски комплекс луталаштва. Волим да сам увек на истом месту сконцентрисан на свој рад. Временом сам научио да уживам у посвећености једном месту и породици. У Пожеги имам кућу са вртом, велику приватну библиотеку и колекцију слика. Желим да моје кћери одрастају у природној средини, окружене књигама и сликама. Моја збирка песама се не зове случајно „Хомер предграђа“. Мој Хомер је песник предграђа, дакле онај који не приповеда о великим ратовима или поморским путовањима, већ о неким малим, наизглед ефемерним темама. Иначе за мене постоје само два града Пожега где живим и Београд. Београд интимно доживљавам као вољено биће и град за самоспознају. Тај град за мене није нешто материјално, већ пре животна снага која напаја, сочиво које увеличава јединство разноликости и разноликост јединства. Но, упркос томе што, како рекох, немам одисејски комплекс луталаштва, у последње време код мене се пробудила страст за путовањима - то су путовања која су подређена одређеној сврси - преводима мојих књига у другим земљама и песничким фестивалима на које ме позивају из других земаља.

Имате срећу да је Ваша поезија позната широким круговима читалаца, како на српском говорном подручју, тако и у преводима. Осећа ли песник везу са свим својим читаоцима широм планете?

- Најпре, ја не живим у конфорној заблуди да имам велики број читалаца, али знам да време такозваних националних књижевности дефинитивно одлази у ропотарницу историје. Ми данас живимо у добу отворене планетарне културе и интернационалног културног зближавања и капиларног прожимања и онај ко не буде спреман да подигне главу са ивице свог тањира пасуља, тај може само да заврши као аутиста, миноран и маргиналан. Имао сам срећу да моја поезија већ на самом почетку мог објављивања привуче пажњу и да о њој буде писано и афирмативно и опадачки. Мој пут у поезији ишао је од пројекције једног идеалног готово романтичарског идејног, света снежних врхова, ка спознаји пресног животног реалитета и темељне страве људског постојања. У том смислу „Кућа Бахове музике“ је нека врста work in progress. Мој идеал је да у свом раду спојим и измири словенску дионизијску фурију и германску посвећеност послу. Ми смо, на жалост, нерадан, лењ народ. Тужно је то што смо у историјској лутрији извукли најплодније крајеве на земљи, а да то нисмо искористили за своју друштвену и економску стабилност. Рад, ред, неумољива стрпљивост, будна свест и устрајна дужност су особоне око којих се врти свет, а не пландовање, пролазне насладе и весеље без краја.

Виолета Вучетић

ПАВЛИЋЕВИЋ, Момир и ЈЕВТИЋ, Радивоје: **Монографија Привредна комора Србије 1857-2007**, Београд, Привредна комора Србије, 2007, стр.542

На самом почетку рада на књизи, аутори су се нашли пред једном великом дилемом - да ли написати монографију, која би била само декор великог јубилеја и која би више била окренута новијој историји Коморе, јер су о томе постојала архивска документа, или истражити и приказати читав историјат Коморе кроз литерарну форму монографије. Определили су се за другу могућност. Извори који су послужили за писање ове књиге су, преваходно, архивски документи. Са малим изузетцима, документи Архива Србије коришћени су за период 19. и прву деценију 20. века. Аутори монографије, који су и сами сведоци коморских збивања, учинили су прави подухват, јер су детаљним и савесним проучавањем свих доступних извора и документа из историјске грађе овог типа, сагледали и одсликали Привредну комору у најразличитијим условима, под њеним некадашњим или данашњим именом. При томе, они описују Комору као једино, аутентично и незаобилазно место окупљања привредника и као стручну институцију удружене привреде, која у разним друштвено-економским условима настоји да утиче на законе и мере економске политике државе, односно која успева да се истовремено представи у двострукој улози - као партнер и као критичар државне администрације, а све под геслом „вредност трајања“. На основу свих аутентичних података, оживљена је слика сталних напора Коморе за стицање сопственог идентитета и независан статус у разним друштвеним околностима кроз које је пролазила, било да је реч о краљевини, социјализму, самоуправљању, вишестраначком или новом демократском систему. Приказ развоја коморског система у Србији аутори не казују политичким језиком, аутори нуде оригиналне текстове, законске одредбе, интерне одлуке или дискусије, остављајући читаоцу да сам закључи правце деловања Коморе. Монографија с једне стране показује континуитет коморског система и коморског организовања, без обзира на различите облике у појединим периодима, а који су прилагођавани општим друштвеним и привредним приликама, а с друге стране неопходност постојања једне истинске организације или асоцијације која заступа интересе свих привредних субјеката, без обзира на величину, врсту делатности, облик организованости или власничку структуру. Такође је значајно истаћи да су аутори добро покрили изазове, место и меру сарадње Коморе са владама, али су у првом плану били принципи јачања пропульзивног и фер привређивања у датим привредно-системским околностима. Монографија, као неизбрисив сведок сто педсете годишњице ове незаменљиве институције привреде Србије, иако претежно документарна, историјска и прегледна, обилује и квалитетом упоредног, критичког и делимично футуристичког дела. Она долази управо у време када се наговештава и могући нови прилаз у правној поставци удруживања привредних субјеката у привредне коморе. Модел обавезног удруживања, који је доскора био искључиви модел континенталне Европе, носи опасност монополске лењости и системски неуграђеног синдрома конкурентности. Насупрот њему, модел добровољног чланства, који је обележио англосаксонског концепта организовања асоцијације овог типа, отклања неке недостатке и доноси нова отворена питања на која не нуди сасвим задовољавајуће одговоре. На овај изазов - обавезност или добровољност чланства, одговор треба да пружи законодавац. Ако Комора не би учила из искуства сопствене историје, што је и значајна мисија ове књиге, онда се отварају многе дилеме, које остављају отвореним и аутори ове књиге. Разарање система обавезног чланства, ради упућивања у непознате воде, могло би да води „делимичној демонтажи“, са многим неизвесностима.

Славица Спасић